

Inviterende byrom i Kvadraturen, Oslo

Enticing urban spaces in Kvadraturen, Oslo

Ragnhild Sletten Augustsen

UNIVERSITETET FOR MILJØ- OG BIOVITENSKAP
Institutt for Landskapsplanlegging
Masteroppgave 30 sfp. 2013

FORORD

Denne oppgaven markerer avslutningen på et fem år langt studie i landskapsarkitektur. I løpet av mine fem år har jeg blant annet tilbrakt et halvt år som student på Istanbul Technical University, hvor jeg studerte urbanisme. Dette gav grobunn for en videre interesse for møtet mellom landskapsarkitektur og byplanlegging, og jeg har siden den gang fundert over landskapsarkitektens rolle som tilrettelegger for sosial samhandling i urbane offentlige rom. Denne oppgavens utgangspunkt var derfor å jobbe i en urban kontekst med tilrettelegging av inviterende offentlige byrom. Inviterende offentlige byrom er et teoretisk begrep, hvor det interessante oppstår i oversettelsen av ideal til faktisk form.

En av de viktigste personlige oppdagelse i denne oppgaven har vært at et hvert teoretisk begrep er for snevert til å romme den reelle kompleksiteten i et byrom, i oversettelsen av de teoretiske idealene til området Kvadraturen i Oslo, må det en rekke oversettelser til for å i det hele tatt gjøre en utforming relevant. Tilslutt sitter man igjen med et konsept som i hovedsak løser stedlige utfordringer. Det teoretiske står kun igjen som en bakenforliggende ide som har påvirker mer enn den er en løsning alene.

Likevel, det foreligger en løsning. Etter å ha jobbet med denne oppgaven i et halvt år, har jeg opparbeidet stor respekt for hvilke utfordringer Kvadraturen står ovenfor. Det er utvilsomt en grunn for at endringskrefter bruker lang tid, hvorav ulike utfordringer i området er svært komplekse og sammensatte. Likevel håper jeg denne oppgaven vil være mer oppklarende enn forvirrende, og med det si; lykke til med det videre arbeidet.

TAKK

Jeg vil rette en stor takk til alle som har gjort denne oppgaven mulig. Først og fremst takk til alle informanter som har tatt seg tid til å fortelle om Kvadraturen. Takk til mine veiledere Einar Lilleby og Ole Rømer Sandberg. Takk til Ola Bettum som ikke har vært veileder, men som likevel gladelig har delt erfaring og kunnskap. Takk til Knut Selberg for inspirasjon og lån av bibliotek sommeren 2012.

Takk til Lene Hogde for å sin tilstedeværelse i mang en fastkjørt situasjon. Et skarp øye for å stake ut riktig kurs, og en uendelig evne til å motivere har gjort underverker. Litt mitt, litt ditt.

Takk til Vilde Selvig for gjennomlesning, korrektur og genuin interesse.

Takk til Ole Wang Høiem for enorm tålmodighet og språkvask til siste punktum.

Sammendrag

SAMMENDRAG

Denne oppgaven undersøker hva inviterende offentlige byrom innebærer i relasjon til kvadraturen i Oslo sentrum. Bylivet i deler av Kvadraturen blir omtalt som begrenset både i tidspenn og variasjon. Denne oppgaven tilnærmer seg det å skape byliv gjennom å ta utgangspunkt i om et byrom er inviterende eller ikke. Dette relateres så til at deler av Kvadrateurens byrom som omtales som mindre inviterende.

Kvadraturen har lenge vært lokalisert i randsonen av det vi omtaler som Oslo sentrum. Oslo sentrum er i dag et begrep i endring, hvor Fjordbyutviklingen bidrar til å flytte sentrum i sørøstlig retning og medfører at Kvadraturen havner i kjernen av det nye Oslo. Kvadraturen er nøkkelen til å skape et sentrum som oppleves helhetlig. Opplevelsen av deler av Kvadraturen må derfor utbedres, og et fokus på å skape inviterende offentlige byrom vil være et strategisk viktig grep for å oppnå dette.

Inviterende offentlige byrom i en moderne kontekst kjennetegnes av å skulle tilby opplevelse for individet utover nødvendige funksjoner. For å oppnå dette er det ikke tiltrekkelig med utforming kun etter fysiske idealer. Med utgangspunkt i Henri Lefebvre er et inviterende offentlig byrom, et byrom som i størst mulig grad tilbyr opplevelse i hverdagen for byens borgere fremfor tilreisende. Hverdagen er et subjektivt og abstrakt begrep som fungerer som et teoretisk ideal mer enn et formgivningsprinsipp. Det er derfor helt nødvendig å legge både et teoretisk ideal om å imøtekomme hverdagsopplevelsen, og fysiske idealer for utforming, til grunn for utviklingen av Kvadrateurens offentlige rom.

I Kvadrateurens offentlige rom har endringer vist seg vanskelig å gjennomføre, til tross for politisk vilje. Endringsprosesser i kvadraturen er trege og kompliserte, og medfører at kun et fåtall tiltak blir gjennomført. Dette har medført at deler av Kvadraturen over tid ikke tilbyr inviterende byrom ut fra et moderne synspunkt, noe som igjen har medført at området blir lite brukt. Folketomme gater etter arbeidstid har gitt området et dårlig rykte som igjen forsterker et dårlig utgangspunkt for å tiltrekke seg mennesker.

For å oppnå inviterende byrom i kvadraturen må man derfor prioritere noen områder for utvikling, for dermed å sannsynliggjøre gjennomføring. Denne oppgaven foreslår at å prioritere Kirkegata som vital streng, hvor gatens ulike sekvenser fra Grünerløkka til fjorden fremheves. Videre foreslås det at å utvikle og åpne Kvadrateurens bakgårder og passasjer. På den måten skaper man muligheter for variert gjennomfartsårer og arenaer for opphold og offentlig samhandling i kjernen av Kvadraturen. Bakgårdene og passasjene representerer uformelle arenaer i kontrast til Kvadrateurens formelle gateløp og plasser, og utgjør derfor et viktig romlig supplement. Dette vil bringe variasjon til både arbeidstagerne, handlende og mennesker på gjennomfart i tråd med å imøtekomme hverdagslivet i Kvadraturen.

For å gjennomføre en utbedring og åpning av Kvadrateurens gårdsrom og passasjer må både gårdeiere og kommune komme aktivt på banen. Det er her kommunens ansvar å få gårdeier til å se Kvadrateurens uforløste potensial, men hvor et samarbeid er nøkkelen til videre gjennomføring.

Abstract

ABSTRACT

This paper examines what enticing urban spaces means, in relation to the public spaces of Kvadraturen in Oslo. The urban life of parts of Kvadraturen is referred to as limited in duration of use and variation. This paper approaches the challenge of creating urban life, focusing on whether an urban public space is enticing or not. This is further reviewed in the context of parts of Kvadraturen, which is referred to as less enticing.

Kvadraturen is located in the periphery of what we refer to as the center of Oslo. Oslo is currently in a state of change, with the Fjord City development, which will move the city center further southeast, making Kvadraturen the core of the new city center. This gives Kvadraturen a key role in creating a city center that is experienced as a whole. A development focusing on creating inviting public spaces would be a strategic approach to this.

Enticing public spaces in a contemporary context is characterized by having to provide experience for the individual beyond necessary functions. Designing public spaces with the aim of physical ideals alone will not be sufficient. According to Henri Lefebvre an inviting public urban space is a space that provides an experience in the everyday life, where the citizens are the target group, rather than the tourists. Everyday life is a subjective and abstract concept that serves as a theoretical ideal more than a design principle. It is therefore necessary to add both a theoretical ideal to accommodate everyday experience and physical ideals to create a base for the development of the Kvadraturen public spaces.

The development of Kvadraturen has previously turned out to be a complex and slow process, resulting in few projects realized. This results in public spaces that are not adapted to the expectations of urban public life in a contemporary context. This will again result in creating a negative chain reaction where the public spaces are not used. Empty public streets in the afternoon create fear, which results in a bad reputation supporting the development of too few people in the first place.

In order to create enticing urban spaces in Kvadraturen, a prioritizing between different parts and different strategies is necessary. This paper proposes to prioritize Kirkegata as vital string between the fjord and the city, and further focus on developing and opening connected backyards and backyards in general. This will hopefully result in creating unique opportunities for diverse pedestrian pathways and venues for public interaction in the core of Kvadraturen.

To accomplish this both landlords and local authorities need to take action. It is the municipality's responsibility to get the landlord to see the potential of Kvadraturen, and cooperation is the key to implementation.

Begrepsavklaring

ALLMENN VERDI/ KOLLEKTIV VERDI

Brukes i oppgaven som et begrep på noe som har større bevissthet og verdi for et større flertall. Slottet har stor kollektiv verdi satt opp mot din nabos trapp.

BOTTUM UP PROSESSER

Oversatt betyr det nedenfra og opp-prosesser. I byutviklingsammenheng benyttes begrepet om grasrotbevegelser, spontant, lokalt engasjement, og mindre initiativer.

BYENS ALLMENNE FUNKSJONER

Funksjoner som betjener fellesskapet fremfor individet. Typisk statlige institusjoner.

BYLIV

Byliv innebærer alt fra folks praktiske og nødvendige gjøremål til valgfrie sosiale og rekreative aktiviteter i byen (Oslo Kommune, 2009).

FORSKJELLEN PÅ BYLIV OG INVITERENDE

BYROM ligger i at å invitere er et verb, hvorav det da er en formgiver eller en aktør som aktivt inviterer. Byliv er fremfor alt et resultat av dette og derfor et mål mer enn ett middel.

BYROM

Romlig avgrensning i urban kontekst. Gater, torg, plasser, havner og parkeringsareal er alle ulike eksempler på byrom (Butenschøn, 2009).

BY-SENTRUM

Kjernen i byen og dermed også et av byen områder med størst allmenn verdi. Kollektiv historie, attraksjon, politisk og kommersiell makt og stor tilknytning til ferdsselsårer kjennetegner bysentrummet

EBY

Eiendoms og Byfornyelsesetaten, Oslo

FORMELT BYROM OG UFORMELT BYROM

FORMELT

Kjennetegnes av å være i henhold til allment anerkjente normer eller standarder. Gjerne offentlig med høy samfunnsmessig verdi. Brukes som begrep for “formelt dokument”, eller “formelt godkjent utdanning.” En formell gate er typisk en prioritert gate utformet etter standarder i henhold til status. Et formelt torg er ikke nødvendigvis utformet i henhold til standard, men uttrykker offentlig eierskap.

Nøkkelbegreper:

I tråd med standard, høy offentlig verdi, høytidelig, hensyn til allmennheten fremfor individ.

UFORMELT

Det motsatte av formelt.

I utgangspunktet i en privat kontekst.

Kan være i en offentlig kontekst, men har gitt eller gir da rom for påvirkning.

Uformelt rom er unikt og ikke i tråd med standard.

Nettopp derfor vil man ikke “oppføre” seg som om man er i en offentlig setting i like stor grad.

Nøkkelbegrep:

Unikt, uttrykker individets påvirkning, mindre offentlig verdi, høyere lokal eller subjektiv verdi, uhøytidelig

FRITIDSBYEN

Fritidsbyen er et begrep på byen og byrom som imøtekommer en virkelighet med mer penger, mer tid og et større behov for sosial forankring til offentlige rom (Butenschøn, 2009). Ytterligere beskrevet i teoridelen i kapittel 4.

HUMAN SKALA

Mål på byrom tilpasset menneskelig sanseevne. Det motsatte av byrom med megastrukturerer.

IDEALER

Optimaliserte visjoner.

INTERAKSJON

Samhandling. En interaksjon er en situasjon der to eller flere aktører (personer) utveksler meningsopplevelser. Vanligvis er interaksjon direkte kommunikasjon (Leksikon).

INVITERENDE BYROM

Det inviterende byrom kjennetegnes av å være åpent og inviterende. Synonymer er tiltrekkende byrom, eller attraktive byrom.

KOMMERSIELLE BYROM

Kommersiell betyr at byrommet er beregnet på handel. Kommersiell betyr salgbar, som er laget eller presentert for å virke salgsfremmende og ha bred appell (Leksikon).

MANGFOLD

Variasjon. Mangfold er et vidt begrep om variasjon som må ses i en kontekst. I denne oppgavens må mangfold ses i lys av byrom og et urbant mangfold.

MANGFOLD I URBAN SETTING

I urbant mangfold ligger betydningen av den sosiale og fysiske dimensjonen i begrepet. Mangfold er et sentralt begrep i utviklingen av den moderne byen, og blir ofte trukket frem som mål. Sosialt mangfold betyr mangfold av individer med ulik bakgrunn forutsetning og behov. Fysisk mangfold betyr variasjon i form og funksjon.

MEGASTRUKTURER

Utrykk fra modernistisk arkitektur med store massive strukturer som ikke fremmer menneskelig ferdsel og opphold. F. eks store kjøpesentre (Whyte, Ikke oppgitt).

MIDLERTIDIGE BYROM

Byrom som har et midlertidig innhold i påvente av at noe annet skal avløse det. Terrorsikringen i Kvadraturen er i utgangspunktet midlertidig, og skaper midlertidige byrom.

NEW URBANISM

En trend som i stor grad baserer seg på f. eks Jacob ideer. Tre sentrale prinsipper for gode byer er: Gangavstand til alle nødvendige fasiliteter, tilrettelagt fleksibel ferdsel og flerfunksjonalitet i bygg (Urbanism.org).

STRØKSGATER

Strøksgater brukes om gater som er sammenhengende attraktive handlegater, ofte kombinert med kultur og bilfunksjoner. ”Strøksgater skal være en viktig sammenbindende ferdselsåre til fots og har en rolle som møtested”(kommune et al., 2008s.14)

PBL:

Plan og Bygningsetaten, Oslo

PRIVAT-OFFENTLIG BYROM

PRIVAT BYROM

Privat eid eiendom, hvor en privat eier legger primisser for bruk.

HALVPRIVAT BYROM

I randsonen mellom det fullstendig privat og det fullstendige offentlige ligger det halvprivate. I denne oppgaven er halvprivat definert som arealer med private eie, men hvor det offentlige er invitert inn. En trapp er et typisk halvprivat areal. Trappen eies i utgangspunktet av en privatperson, men er tilgjengelig for offentligheten. En åpen bakgård kan være et slikt tilfelle forutsatt at den er åpnet for offentligheten

HALV OFFENTLIG

Et begrep i skjæringspunktet mellom privat og offentlig. Et Halv offentlige byrom kan defineres som et byrom som er eid av det offentlige, men som likevel er stengt, eller oppleves begrenset for allmennheten. F.eks en skolegård, som i utgangspunktet er et fullstendig offentlig areal, men som er programmert til kun utvalgte former for bruk og som i noen tilfeller stenges av.

OFFENTLIGE BYROM

Statlig eide og forvaltede arealer som regnes som allemannseie og er fullstendig tilgjengelig for allmenheten. Det offentlige legger primisser for bruk. Det er for eksempel ikke lov å tisse på offentlig areal, men du har lov til å tisse på gulvet i din egen stue.

PROGRAMERT OFFENTLIG ROM

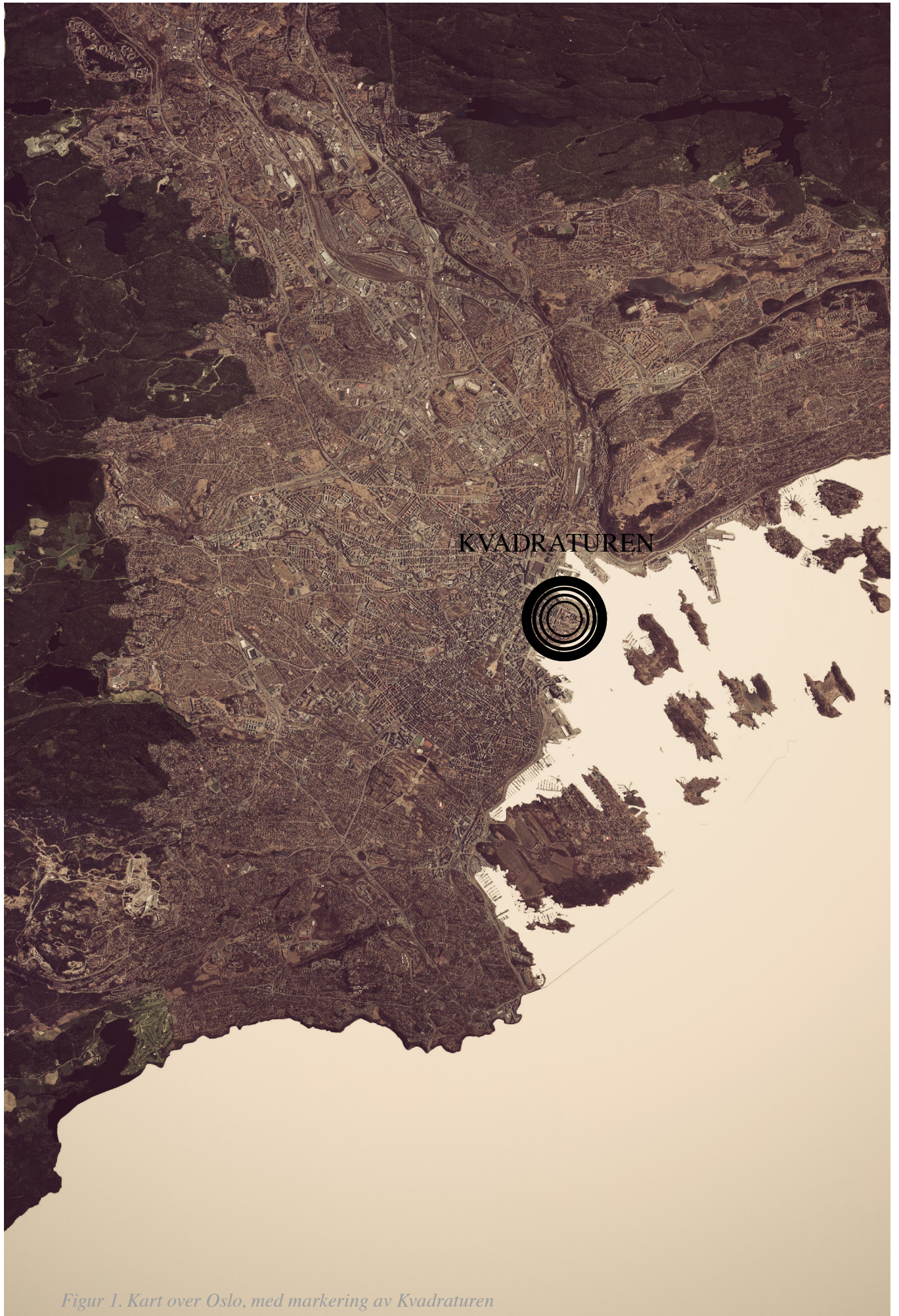
Bruk angitt med markering og regulering. Tyoisk et gatesnitt hvor det er tydelig markert ulike former for ferdsel på ulike arealer.

UTVIKLINGSDYKTIGE BYROM

Målet med et utviklingsdyktig byrom er å danne grunnlaget for at borgeren selv kan prege området over tid. En åpen slutt.

VITRUVIS

Romersk arkitekt og ingeniør som levde i 1. århundre (Wikipedia)

Figur 1. Kart over Oslo, med markering av Kvadraturen

Innholdsfortegnelse

01 INNLEDNING	
Sammendrag	1
Abstract	2
Begrepsavklaring	3
Innholdsfortegnelse	6
Innledning	7
02 METODE	16
Kunnskap om Kvadraturen	17
Kunnskap om inviterende byrom	18
Verktøykasse	18
Utarbeidelse av konsept	18
03 KVADRATUREN	
Planer	21
Historie	29
Kontekst	31
Fysiske forhold	37
Sosiale forhold	43
Oppsummering	45
04 TEORETISK ANALYSE	47
Idealer for offentlige byrom,	47
Idealer for offentlige byrom ,	
en moderne forventning	50
Fysiske idealer til grunn for	
fritidsbyen	51
Med hverdagsliv som utgangspunkt for	
inviterende byrom	53
Inviterende byrom, en definisjon	54
05 VERKTØYKASSE	56
Fysiske idealer	57
Idealer med utgangspunkt i	
hverdagsliv	65
06 KONSEPT	67
07 INSPIRASJON	75
Konsepter for Kirkegata	77
Konsepter for en passasje i	
Kvadraturen	87
08 DISKUSJON OG KONKLUSJON	
Diskusjon	101
Konklusjon	105

INVITERENDE BYROM I KVADRATUREN

Denne oppgaven handler om inviterende byrom i Kvadraturen. Et inviterende byrom er et sted som innbyr til ferdsel, opphold og interaksjon for et mangfold av byens beboere og besøkende.

Utgangspunktet for oppgaven er påstanden om at byliv i deler av Kvadraturen er begrenset både i tidsspenn og variasjon (Oslo Kommune, 2009), hvor en tilnærming til problemet er å vurdere områdets offentlige rom ut fra om de er inviterende.

Kvadraturen vil i dag omtales som området fra Grenden i nord til festningen i sør, som inkluderer kjernen av Oslo sentrum med Karl Johans gate, Stortorvet og Stortinget som sentrale nasjonale symboler. Området som i dag ikke nødvendigvis innbyr til opphold og ferdsel er lokalisert i den opprinnelige delen av Kvadraturen sør for Karl Johans gate og vil derfor være utgangspunktet for denne oppgaven.

OFFENTLIGE ROM

Offentlige rom representerer en felles arena både for byens beboere og besøkende, og tilbyr en anonym og uforpliktende arena som alle har lik tilgang til. Dette allmenne eierskapet innebærer også at noen offentlige rom har en større betydning for byens borgere enn andre. Et sentrum i en by kan på mange måter omtales som det stedet i byen med høyest kollektiv verdi. Som Butenschøn forklarer; "I de offentlige rommene ligger byens kjerne". Byen finner altså sted i det som skjer på gaten, på torget, i parken og på kaia, og lever gjennom utfoldelse og medvirkning av byens beboere og tilreisende (Butenschøn, 2009)

DELER AV KVADRATUREN ER INVITERENDE

Oslo bys kjerne har en høy kollektiv verdi, ikke bare for byens innbyggere, men også nasjonalt som hovedstad i Norge. Sentrum av Oslo betegnes ikke som en selvstendig bydel da den anses som "fellesområder for byens innbyggere som det ikke er opp til én eller flere enkeltbydeler å forvalte" (Kommune et al., 2004). Kvadraturen utgjør en stor arealmessig del av Oslo sentrum, og har både områder med yrende liv, og tilnærmet folketomme gater på kveldstid. I følge Oslo Kommune (2009) opplever mange at det er utrygt å bevege seg gatelangs i deler av Kvadraturen.

Sigrid Undset (Gatene, 1918, sitert i Butenschøn, 2009) beskriver Kristiania på en treffende måte: "Her i Kristiania er bort eliminert alle faktorer som gjør en by hjemlig. Menneskestrømmene mangler bakevjene, hvilepunktene, hvor strømmen kan stille litt og fange et solstreif. Gaten er uten glans og uten musikakkompagnement." Hennes beskrivelse fra 1918 kunne like gjerne vært en beskrivelse av Kvadraturen i dag. Butenschøn (2009) beskriver hvordan det generelt i Norge og Europa har vært en endring i forventning til hva byen skal være, fra å gå fra den funksjonelle arbeiderbyen til å bli supplert med fritidsbyen hvor fornøyelse er et bærende element. Denne endringen har i liten grad funnet sted i enkelte deler av Kvadraturen, som fortsatt preges av nødvendighet fremfor lystbetont aktivitet. Mangelen på mennesker utover arbeidstiden er en utfordring (Oslo Kommune, 2009)

Områdene nord for Prinsens gate, vest for nedre slottsgate og Kristiania Torg oppleves intuitivt mer inviterende enn resten av Kvadraturen og sier noe om at Kvadraturen må forstås som ulike områder med ulike forutsetninger og behov. Ulik forutsetning kommer til uttrykk i ulik attraktivitet. Attraktivitet i Kvadraturen og dens tilgrensende områder kan måles med utgangspunkt i antall fotgjengere i ulike deler av Kvadraturen. Dette kommer til uttrykk i tall fra Levende Oslo (2012), som viser at dersom man summerer fotgjengere i Torggata og tar et gjennomsnitt av dette, for så å ta en gjennomsnittlig gate i Kvadraturen sør for Karl Johans gate og lager et gjennomsnitt av antall fotgjengere der, vil Torggata representere 90% av fotgjengeraktiviteten. Tilsvarende hvis man sammenligner en gate i Kvadraturen sør for Karl Johans gate, med Jernbanetorget, Stortorvet og Stortinget, representerer Jernbanetorget, Stortorvet og Stortinget 96% av fotgjengeraktiviteten. Det er altså uforholdsmessig lite fotgjengeraktivitet i Kvadraturen sør for Karl Johans gate, mot andre deler av Oslo sentrum, og man kan ut fra dette anta at det er en lavere interesse for opphold og ferdsel i Kvadraturen sør for Karl

Figur 2. Kart over Oslo sentrum

HISTORISK SKILLE

Det er et historisk skille mellom dagens nordre og søndre del av kvadraturen om man trekker Karl Johans gate som skillet mellom de ulike delene. Det opprinnelige delen av Kvadraturen, i søndre del av sentrum, ble i utgangspunktet planlagt som en uanselig provinshovedstad. Dette var fra tiden da Norge var underlagt Danmark. Bybrannen i 1687 medførte at en ny kirke, vår Frelses kirke, med det tilhørende Stortorvet ble gjenreist ved byporten. Disse har helt andre dimensjoner en det som var utgangspunktet for Kristiania Torg og byrommene i Kvadraturen. Videre representerte unionen med Sverige ytterligere byutvidelse av ny annen romlig dimensjon. Bykjernen ble lagt vestover, med slottet på Bellevuehøyden en kilometer unna, og med sentrale statsinstitusjoner institusjoner knyttet til den nye paradegaten Karl Johans. Oslo sentrum står i dag igjen ovenfor en omfattende utvidelse, nå med utbyggingen av fjordbyen, og dermed en målsetning om å flytte sentrum østover og sørover. Dette medfører at Kvadraturen igjen havner i kjernen av et Oslo sentrum, men nå i kjernen av et Oslo sentrum med lange avstander(Oslo Kommune, 2009).

FJORDBYPLANEN OG KVADRATUREN

I Kvadraturens omkringliggende omgivelser ligger store utbyggingsprosjekter knyttet til den nye Fjordbyen, med utviklingen av Bjørvika og Vippetangen. Det viktigste elementet trukket frem for å binde Kvadraturen til Fjordbyen er en planlagt allmenning kalt Festningsallmenningen, og en havnepromenade rundt Vippetangen . Utover dette påvirker planene i hovedsak endringer i trafikkmønstre for å tilpasse Kvadraturen til den kommende Dronning Eufemias gate, og andre nye ferdselsårer.

Havnepromenaden representerer en viktig ferdselsåre for myke trafikanter, og skal bidra til å vitalisere Vippetangen og skape en sammenhengende ferdselsåre langs fjordkanten. Kvadraturen er viktig

for å til å vitalisere Vippetangen og havnepromenaden da Kvadraturen ligger som et viktig bindeledd mellom denne delen og et tyngdepunkt av Oslo sentrum. Oslo Kommune, gjennom handlingsplanen NY GIV, har uttrykt et ønske om vitalisering av søndre del av Kvadraturen på bakgrunn av dette(Oslo Kommune, 2009).

OPPSUMMERING AV PROBLEMIDENTIFIKASJONEN

Et sentrum er et allemannseie. Kvadraturen utgjør en stor del av Oslo sentrum, men oppfattes ikke nødvendigvis slik. Å se på Kvadraturen som en vital del av sentrum blir stadig viktigere ettersom Fjordbyen gjør at sentrum skal omfavne søndre og østre del langs fjorden. Det er en politisk vilje til å generere byliv i søndre del av Kvadraturen, men man ser likevel at deler av Kvadraturen tilsynelatende ikke genererer dette(Oslo Kommune, 2009).

For å svare på utfordringene i Kvadraturen som er skissert over, er det formulert en problemstilling.

PROBLEMSTILLINGEN

”Hvordan skape inviterende offentlige byrom i Kvadraturen, som gjør Kvadraturen til en vital del av Oslo sentrum ”

Fokus i oppgaven ut fra dette:

Hva er inviterende offentlige rom?

Hvorfor er det i dag mindre inviterende offentlige byrom Kvadraturen?(Se område avgrensning)

Hva skal til for å vitalisere Kvadraturen?

Hvordan kan Kvadraturen bidra til å knytte fjorden til resterende deler av Oslo sentrum, og på den måten skape et helhetlig Oslo sentrum?

MÅL FOR OPPGAVEN:

Skape inviterende byrom i Kvadraturen som bindeleddet mellom Oslo sentrum og fjorden.

Figur 3. Kart over Oslo sentrum, områdeavgrensning

OMRÅDEAVGRENSNING:

Områdeavgrensningen er gjort som en avveining mellom å være i tråd med den opprinnelige byplanen fra før brannen i 1684 og et mål om å fokusere på de delene av Kvadraturen som fungerer i mindre grad. Delene vest for Akersgata er derfor utelatt. Utgangspunktet for oppgaven er den tette kvartalsstrukturen sør for Karl Johans gate og ned mot festningen. Avgrensningen for oppgavens område er lagt mellom Akersgata i vest og Fred Olsens gate i øst, og området sør for Karl Johans gate til det møter festnings området. Det bør likevel poengteres at områder i vest, med Christiania torg og Akersgata oppleves relativt fungerende byrom i utgangspunktet.

Denne oppgaven betrakter Kvadraturen som området fra Karl Johans gate og sørover til Akershus festning, og området fra Fred Olsens gate i øst til Akersgata i vest. Avgrensningen er gjort på bakgrunn av en forståelse av at sør østlig del av Kvadraturen fungerer sosialt dårligere, hvor avgrensningen er gjort for å fokusere på byrommene i denne delen i større grad.

Kvadraturen vil gjennomgående bli brukt som begrep som henviser områdeavgrensningen, når ikke annet er oppgitt.

Johan enn i andre deler av Oslo sentrum.

OPPGAVENS STRUKTUR OG INNHOLD

1

Kapittel 1.
Innledning
Problemstilling
Områdeavgrensning

2

Kapittel 2
Metode

- Kunnskap om Kvadraturen
- Kunnskap om inviterende byrom
- Verktøykasse
- Utvikling av konsept

3

Kapittel 3
Beskrivelse av oppgaveområdet

- Planer og Initiativer
- Historie
- Kontekst
- Fysiske forhold
- Sosiale forhold

4

Kapittel 4.
Teoretisk analyse
Inviterende offentlige byrom
Idealene som relativt begrep
Moderne idealer
Et utvalg teoretiske forbilder

5

Kapittel 5.
Verktøykasse
En verktøykasse er laget og benyttet for å på en lesbar måte kunne konkretisere teori. Denne delen utdyper de teoretiske idealene beskrevet i kapittel 4.

6

kapittel 6.
Et forslag til konsept for videre arbeid i Kvadraturen. Et overordnet konsept, og tre strategiske beskrivelser ut fra konseptet.

7

Kapittel 7.
Illustrering av deler av konsept til inspirasjon for videre arbeid.

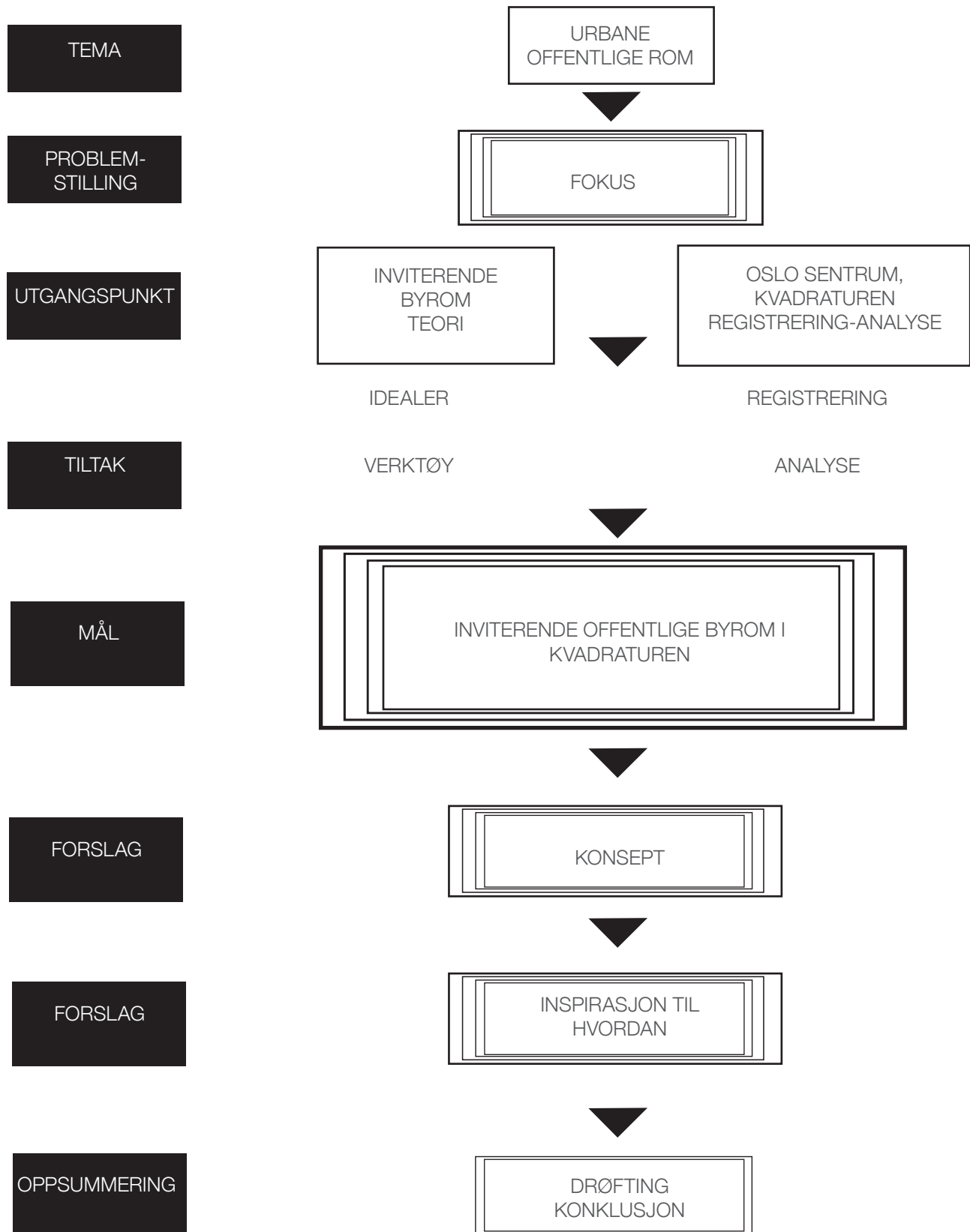
8

kapittel 8.
Diskusjon drøfter gjennomføringsaspekter ved forslaget.

Konklusjonen består en oppsummering av forslag og drøfting som svar på oppgavens problemstilling og fokus.

OPPGAVEN SOM FIGUR.
 Ulike deler i relasjon til hverandre.

Metode

KAPITTELETS FORMÅL ER Å REDEGJØRE
FOR EGEN PROSESS OG UTFORDRINGER
UNDERVEIS.

KUNNSKAP OM KVADRATUREN

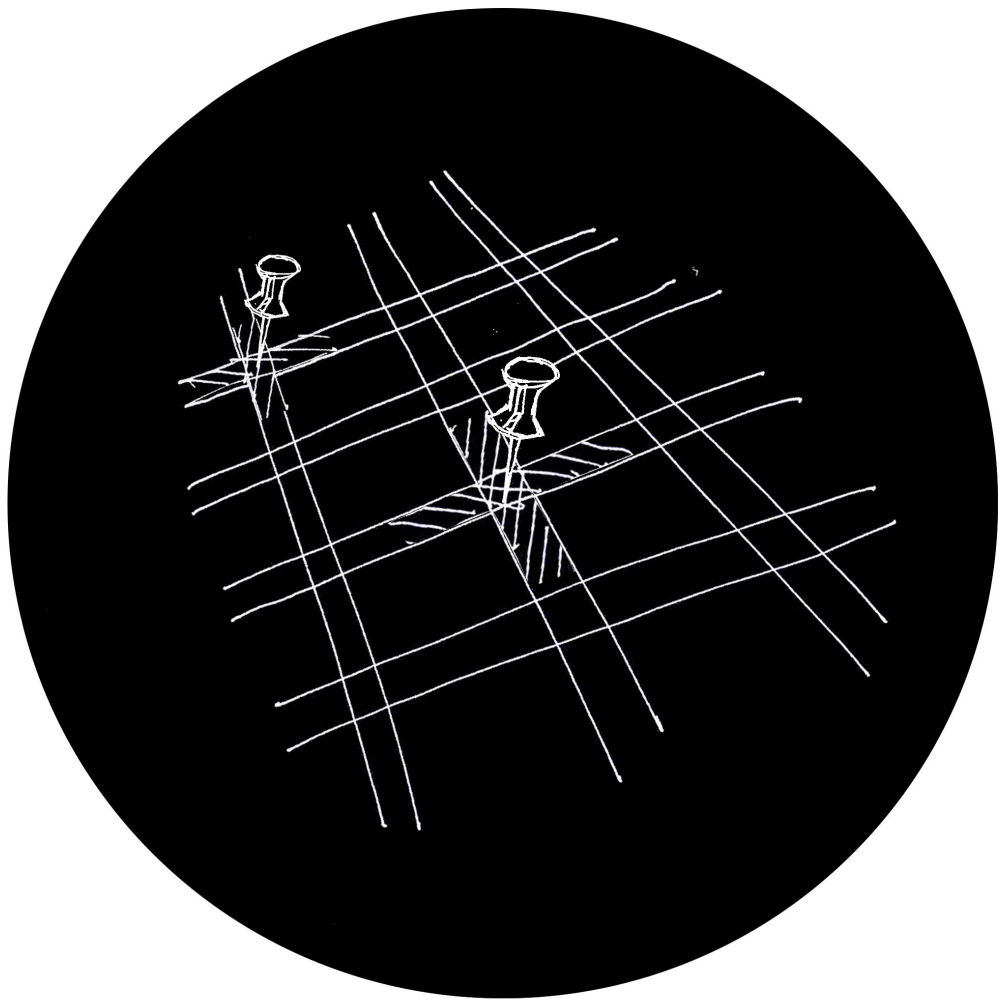
KUNNSKAP OM INVITERENDE OFFENTLIGE BYROM

VERKTØYKASSE

UTARBEIDELSE AV KONSEPT

METODE OG AVGRENSING AV OPPGAVEN

Kapittelets formål er å redegjøre for egen prosess og utfordringer underveis. Dette kapittelet beskriver noen sentrale valg som har hatt betydning for oppgavens innhold, struktur og resultat.

Utgangspunktet for oppgaven var en erkjennelse av at store deler av Oslo sentrum ikke nødvendigvis oppfattes som en del av sentrum. Denne oppgaven har som utgangspunkt å se på hva det er som gjør et offentlig rom inviterende. Formålet er å lage et konsept som kan medvirke til å gjøre Kvadraturen til en anerkjent del av sentrum. For å komme frem til hva det er som skal til for å gjøre Kvadraturen inviterende er det relevant både å finne ut av hva et inviterende byrom innebærer, og hvordan dette kan tilpasses situasjonen i Kvadraturen.

Denne oppgaven baserer seg ikke på noen spesifikke metodevalg utover at den søker å oversette teoretiske idealer til konkrete tiltak.

KUNNSKAPSINNHEITING OM KVADRATUREN

For å bygge opp kunnskap om Kvadraturen som område har jeg benyttet flere metoder. For å danne et bakteppe for Kvadraturens utgangspunkt ble det utført et litteraturstudie som i grove trekk kartla Kvadraturens historie og opprinnelse. Samtaler med nøkkelpersoner i Kvadraturforeningen, Plan og bygningsetaten, Bymiljøetaten, Oslo Havn, Forsvarsbygg og Levende Oslo har bidratt til en beskrivelse av Kvadraturens utvikling i nyere tid. For å kartlegge Kvadraturens utvikling i nyere tid mer detaljert ble det også gjennomført en registrering og analyse av eksisterende planer som ligger til grunn for prosess og utvikling i Kvadraturen. Det er her valgt å gå nærmere inn på Gatebruksplanen, Handlingsplanen Ny Giv og arbeidet til Levende Oslo for å danne en detaljert forståelse for initiativer.

Kvadraturens fysiske forhold ble kartlagt gjennom innsamling av eksisterende registreringer og egne befaringer i området.

Tilsvarende ble sosiale forhold kartlagt basert på registreringer og uformelle samtaler i kvadraturen. En av registreringene som ligger til grunn er en fotgjengertelling gjennomført av Levende Oslo. Undersøkelsen er forventet ferdig i november 2013. Materialet som er brukt i oppgaven er derfor upubliserte deler av en større undersøkelse. Jeg har likevel valgt å basere en beskrivelse av områdets fotgjengerintensitet på denne registreringen, da den gir en god beskrivelse av Kvadraturens ulike deler i relasjon til hverandre.

Samtalene som ligger til grunn ble gjennomført som et tilfeldig utvalg ansatte fra ulike deler av kvadraturen i ulike yrker. Samtlige ble spurt om følgende fire spørsmål:

1. Når på døgnet er det mest aktivitet?
2. Hvilke områder opplever du som mer eller mindre inviterende i kvadraturen?
3. Føler du deg trygg i kvadraturen?
4. Annet?

Samtaler:

1. Samtale med ansatt hos Stilverk
2. Samtale med ansatt på Pascal
3. Samtale med skredder, House of Singels
4. Samtale med ansatt hos Bakefri
5. Samtale med ansatt hos =Oslo
6. Samtale med ansatt hos Kirkens Bymisjon
7. Samtale med ansatt på Galleri ved Bankplassen
8. Samtale med ansatt hos Engebret cafe
9. Samtale med ansatte på Arkitekturmuseet
10. Samtale med ansatte på Samtidskunstmuseet
11. Samtale med ansatte hos Norske grafikere, galleri

KUNNSKAPSINNHEITING OM INVITERENDE OFFENTLIGE BYROM

For å få en forståelse av hva som ligger i begrepet inviterende offentlige byrom ble det gjennomført et litteraturstudie. Inviterende byrom er et svært omdiskutert tema, hvor en rekke teoretikere kunne vært relevante som diskusjonsgrunnlag. Teoretikerne er valgt som et utgangspunkt for å si noe om moderne idealer for inviterende byrom. Utgangspunktet er den fysiske tradisjonen, med sosiologen og filosofen Henri Lefebvre som et supplement for en mer spontan tankegang om byens utgangspunkt. Midlertidighet, overlappende strukturer og grasrot bevegelser med høy grad av medvirkning er itiden, men er bevisst utelatt som fokus for å begrense oppgavens omfang. Lefebvre kan også på mange måter ses på som en del av denne trenden, da hans beskrivelse av opplevelse ofte refereres til som forbilde.

Utvelgelsen av teoretikere er utover dette i stor grad basert på kunnskap rundt hva som er relevant teori for offentlige byrom. Det er likevel ikke å komme bort fra at litteraturen presentert i oppgaven representerer et snevert bilde av den reelle diskusjonen rundt våre offentlige rom.

VERKTØYKASSE

På bakgrunn av de ulike teoretikere er det laget en verktøykasse for å tilnærme seg teorien på en konkret måte. Målet med den teoretiske verktøykassen er å skape en lesbar oversikt over hva som ligger bak teoretiske idealer.

Den teoretiske verktøykassen er et strategisk redskap inspirert av Gehls metode for å beskrive tiltak for utarbeidelse av de offentlige rom. Verktøykassen oppsummeres i en kort beskrivelse av hvilke tiltak som er relevante for utviklingen av Kvadraturen. Da dette ikke er en designoppgave utover å utarbeide konsepter, blir ikke verktøykassen konkret brukt. Den

foreligger da som en oppsummerende beskrivelse for videre arbeide av andre aktører, og har vært et virkemiddel for å forstå hva som ligger bak ulike begreper.

Verktøykassen er delt i to deler. En del som beskriver fysiske idealer og en del som beskriver settingen de fysiske idealene må ses i. Oppgaven har tatt utgangspunkt i Henri Lefebvres teori om utforming for hverdagsopplevelsen. Dette utgjør dermed settingen de fysiske idealene kan benyttes i. Da dette ikke er en designoppgave utover å komme frem til ulike konsepter, vil ikke den teoretiske verktøykassen brukes til annet enn å beskrive et behov.

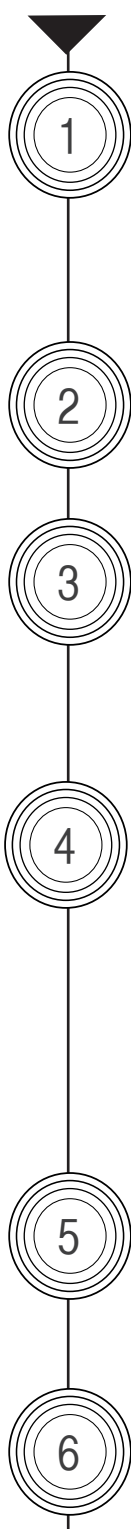
Den er likevel viktig for å avklare hva som ligger i ulike teoretiske begreper for utformingen av inviterende offentlige rom.

UTARBEIDELSE AV KONSEPT

For utarbeidelsen av konsept ligger både registreringer, analyse og teoretisk verktøykasse til grunn. Det overordnede konseptet ble videre bearbeidet med en mer detaljert analyse av konseptets ulike komponenter, Kirkegata, gårdsrom og passasjer. Disse analysene av relevante rom i Kvadraturen resulterte i noen prioriterte tiltak og konsepter på et mer detaljert nivå. Konseptene på detaljert nivå er utelukkende tenkt som en inspirasjon for videre arbeide og er derfor utformet som en visuell beskrivelse av muligheter.

Kvadraturen

DETTE KAPITTELET VIL BESKRIVE KVADRATUREN I LYS AV
PLANER, HISTORISK UTGANGSPUNKT OG REGISTRERINGER
AV DAGENS SITUASJON

1

PLANER

Planer og drivkrefter som ligger til grunn for utarbeidelse av Kvadraturen i dag.

Levende Oslo

Ny--Giv handlingsplan

Gatebruksplan

2

HISTORIE

Historien til kvadraturen

Med fokus på byplanens utgangspunkt fra 1600-tallet

3

KONTEKST

Tilknytning til tilgrensende offentlige rom

Tilknytning til tilgrensende transport-knutepunkt

4

FYSISKE FORHOLD

Områdekart, inndeling i 4-områder

Bebyggelse i Kvadraturen, typologi, vern og gårdsrom

Gatene i Kvadraturen

Funksjoner i bygg; Funksjoner på

1.plan og rigide funksjoner.

Attraksjoner, og og plasser

Terrorsikring

5

SOSIALE FORHOLD

Puls

Fotgjengertellinger og samtaler med ansatte i Kvadraturen.

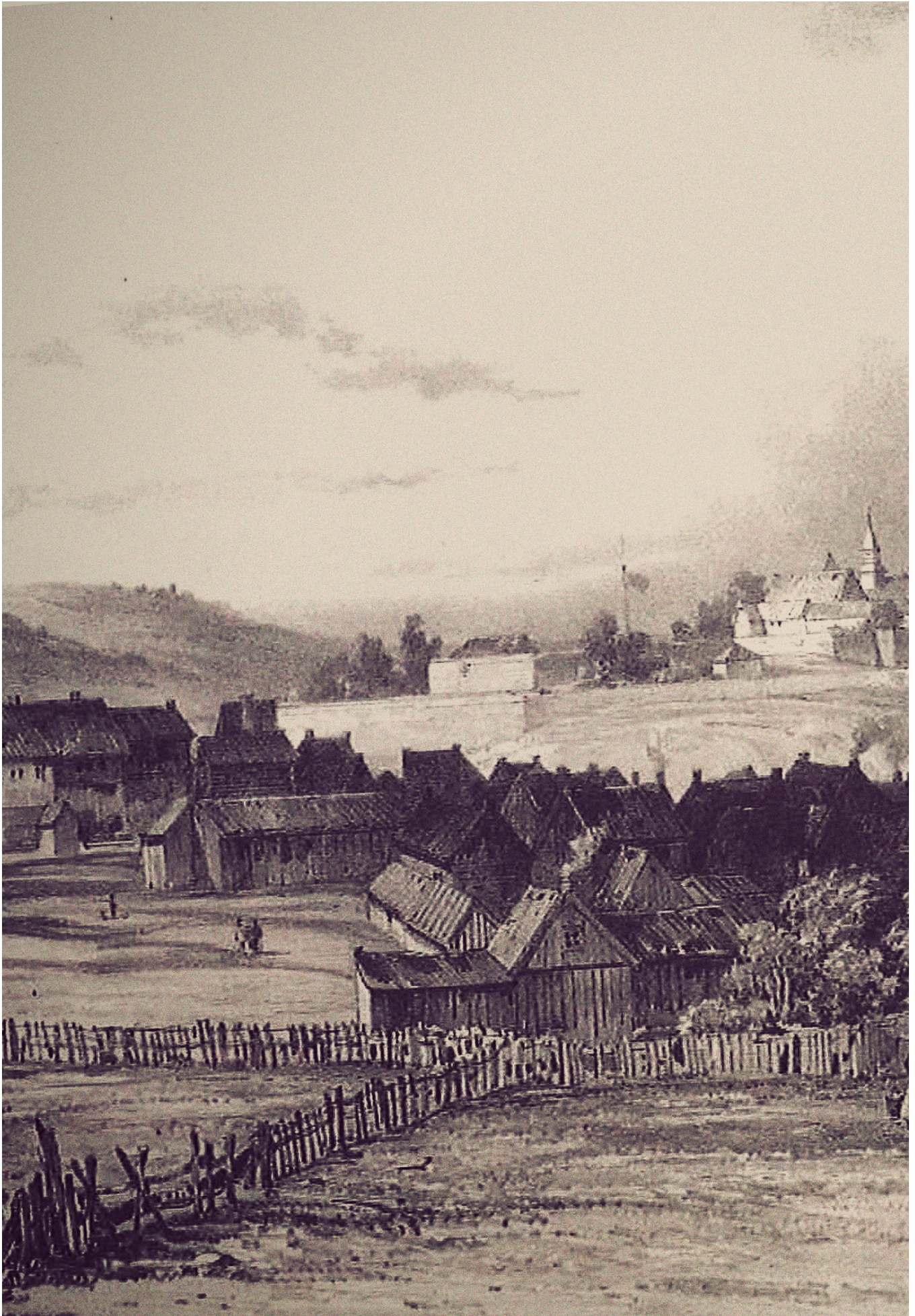
6

OPPSUMMERING

REGISTRERING OG ANALYSE

Utgangspunktet for dette kapittelet er å finne årsaken til hvorfor det i dag ikke er inviterende offentlige rom i deler av Kvadraturen. Oppgaven vil i dette kapittelet omtale Kvadraturen som området innenfor områdeavgrensningen. Innledningsvis beskrives planer for Kvadraturen for å danne et bilde av prosesser som virker inn på Kvadraturen. Disse vil diskuteres ut fra hvordan, og om de bidrar til å skape inviterende byrom.

Videre blir utgangspunktet for byplanen en kortfattet oversikt over historisk utvikling, lagt til grunn for å si noe om utgangspunktet for dagens form. Avslutningsvis redegjøres det for dagens situasjon i Kvadraturen. Den avsluttende delen er delt i to, hvor det først fokuseres på en fysisk forståelse av Kvadraturen som sted, for deretter å fokusere på sosiale forhold. Målet er å oppsummere med et utvalg kriterier for videre arbeide med Kvadraturen.

Figur 4. Forstadsbebyggelsen i Piperviken, Utsnitt av tegning, tegnet av Tysk tegner i 1830-Årene

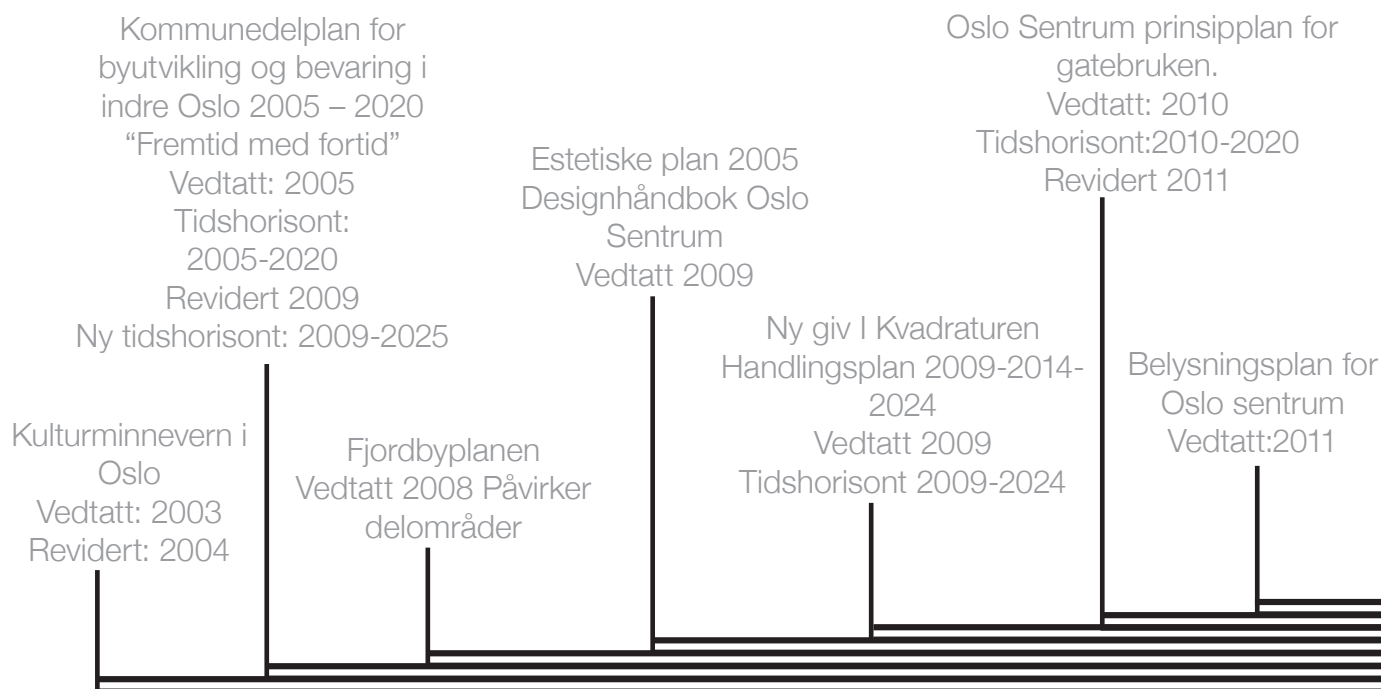
GJELDENDE PLANER I KVADRATUREN SOM SAMLET UTGØR ET UTGANGSPUNKT FOR UTVIKLING

KARTLEGGING AV GJELDENDE PLANDOKUMENTER

Planmyndigheter har lagt ned mye tid og krefter i planleggingen for kvadraturen. Likevel ser vi at områdets utfordringer vedvarer. For å få et mer utfyllende bilde av initiativer for Kvadraturen vil Prinsiplan for Gateutforming, 2010, Handlingsplanen Ny Giv, 2009 og initiativet Levende Oslo beskrives, og vurderes ut fra hvordan og om de generer inviterende byrom.

DAGENS PLANER FOR KVADRATUREN2013

NY GIV- HANDLINGSPLAN

Handlingsplanen Ny Giv viser en kommunal interesse av å utvikle Kvadraturen (Oslo Kommune, 2009b), og er utarbeidet av PBL, Oslo Kommune. Handlingsplanen er ikke et juridisk bindende dokument, og det følger ingen penger med initiativet.

Bakgrunnen for NY-GIV var å skape en felles privat/offentlig plattform med felles mål og visjoner for utviklingen i kvadraturen. Det blir beskrevet innledningsvis at målet med handlingsplanen er å gjøre kvadraturen til en mer levende del av sentrum. "Fra å være et område dominert av et fåtalls funksjoner, ønskes Kvadraturen utviklet til et flerfunksjonelt sentrumsområde

Handlingsplanen konkluderer med en felles visjon for kvadraturen som et inviterende, levende og mangfoldig sentrumsområde for alle. Denne visjonen ses i relasjon til Kvadreturens rolle i sine omgivelser:

- Nasjonal rolle som turistmål og for- midler av arkitektur- og byhistorie
- Inngår i et regionalt arbeids-, bolig-, handels- og rekreasjonsomland
- Inngår i et regionalt arbeids-, bolig-, handels- og rekreasjonsomland
- Område for hele byens befolkning
- o Tilbud som retter seg mot en bredde av befolkningen, deriblant unge, skal ha en plass i Kvadraturen.

Man satser på fire delmål for å oppnå visjonen:

Identitet og omdømmebygging:

Bedre skilting og tilgjengelig informasjon. Fokuset skal være på kunst og kultur og å vise sammenhenger mellom nåtid og fortid.

Byliv og bymiljø

Det skal legges til rette for et bredt spenn av aktiviteter gjennom hele døgnet. En god blanding av ulike funksjoner i bygningsmassen og et godt samspill mellom innendørs rom og uterom. For å tilføre området liv skal det tilrettelegges for egen publikumsattraksjoner på kveldene og helgene. I tillegg skal gater og byrom oppgraderes funksjonelt og estetisk.

Boliger

En større andel boliger vil ha positive ringvirkninger i aktiviteter og liv på gateplan. For å lettere innpasse boliger i historisk bygningsmasse foreslås det å stille moderate krav til uteoppholdsarealer, leilighetstørrelser og parkering.

Tilgjengelighet

Fokus på at trafikken både skal betjene gjennomgangstrafikk og lokale behov. Gående og syklendes behov

skal ivaretas på en bedre måte. Dette skal komme til uttrykk i revisjonen av gatebruksplanen. Hvert av delmålene er utfyllende beskrevet med analyse av dagens situasjon og en lang liste potensielle visjoner og tiltak. De ulike tiltakene er beskrevet med hvem som har ansvar for å gjennomføre, finansiering og et gjennomføringsperspektiv som kort, middels eller langsiktig

Et eksempel vil være tiltaket "Legge til rette for aktivisering av 1 etasje i bygninger." Tiltaket er en del av målsettingen om byliv og bymiljø. Tiltaket foreslås løst gjennom tre deltiltak:

1. Krav om publikumsrettede virksomheter i 1 etg, hvor ansvarlig for gjennomføring er PAL.
2. Utarbeide strategisk program for aktivisering av 1.etg for bygninger eid eller leid av statlige virksomheter hvor gjennomføringsansvaret er lagt til Statsbygg
3. Kartlegge gårdeieres planer i kvadraturen hvor ansvaret ligger hos Kvadraturforeningen og EVY.

Alle deltilakene er markert som kortsiktige tiltak

BIDRAR HANDLINGSPLANEN TIL Å SKAPE INVITERENDE BYROM I KVADRATUREN?

Ut fra en tolkning om at inviterende byrom innebærer et sted som innbyr til ferdsel, opphold og interaksjon for et mangfold av byens beboere og besøkende i henhold til innledning.

Handlingsplanen Ny Giv viser konkrete tiltak for å oppnå inviterende byrom. Den bidrar derfor gjennom å skape en felles plattform og redegjøre for muligheter.

Handlingsplanen er en politisk bestilling det ikke fulgte med penger til gjennomføring av prosjekter og den er heller ikke juridisk bindende, noe som gjør at handlingsplanen i seg selv ikke kan trigge prosjekter utover å peke på mulige tiltak. Det er svært mange, svært ulike tiltak som står sidestilt. Det er ingen form for prioritering og tidshorisont. Dette medfører at kan handlingsplanen først og fremst mangler gjennomføringsevne.

PRINSIPPLAN GATEBRUKEN I OSLO 2011

Formålet med den nye gatebruksplanen er å tilpasse eksisterende gatebruk til det nye hovedveisystemet og den kommende trikketraséen i Bjørvika. En oppsummering av målsettinger viser planens intensjoner, og utdrag fra vedtak viser faktiske tiltak og prioritering.

Hovedmålene for gatebruksplanen er

1. Et godt fungerende transportsystem som betjener sentrum med en mindre negativ miljøpåvirkning enn i dag.
2. Et bedre forhold for de «myke trafikanter». Planen tilrettelegger for muligheter for en balansert vareleveranse som bidrar til at det blir en livskraftig sentrumsutvikling.

GATEBRUKSPLANEN VEDTATT 2011

Et utdrag av viktige vedtak i gatebruksplanen (Oslo kommune, 2012a).

Kollektivtrafikken og biltrafikken separeres i ulike gateløp.

Det planlegges å opprette toveis trikketrasé i Prinsens gate, og toveis busstrasse i Tollbugata.

Rådhusgata blir hovedtrasé for bil i øst vest retning.

Det skal anlegges toveiskjørte gater fremfor enveiskjørte.

Sykeltraséen er prioritert i den nye gatebruksplanen. Sykeltraséen markeres, med oppmerking i dekket og skilting.” Det kjøres i skrivende stund et prøveprosjekt på sykkeltraseer mot kjøreretning i de enveiskjørte gatene Kirkegata og Skippergata. Utover dette planlegges det også toveis sykkeltrasé i Rådhusgata. Sykeltraseer og biltrafikken prioriteres fremfor gatetrær i rådhusgata.

Torggata vurderes omregulert til sykkelgate fremfor gågate, da det ikke finnes noen andre logiske ruter for ”transportyklister” å benytte. Gateparkering må også vike til fordel for sykkelfelt.

Det skal opparbeides gågate i Øvre Slotts gate mellom Christiania Torg og Prinsens gate.

Fortausbredden skal utvides til 3-4m i Kongens gate fra Karl Johans gate til Akershus festning og Vipptangen.

Parkering skal løses som underjordisk parkering.

Antall gateparkeringsplasser reduseres til fordel for parkering i p-hus under bakken. Dette er ment som et tiltak for å frigi et utvidet fortausareal.

Innen 2014 skal minst 50 prosent av alle gateparkeringsplasser i sentrum være ladestasjoner for El-bil/ladbare hybridbiler.

Varelevering skal skje via vareleveringspunkter kun tillatt for varebiler plassert i kort og hensiktsmessig avstand fra nærliggende butikker

BIDRAR GATEBRUKSPLANEN TIL Å SKAPE INVITERENDE BYROM I KVADRATUREN?

Ut fra en tolkning om at inviterende byrom innebærer

et sted som innbyr til ferdsel, opphold og interaksjon for et mangfold av byens beboere og besøkende i henhold til innledning.

Gatebruksplanen har som mål å forbedre forhold for myke trafikanter og skape mindre miljøbelastning. Dette er i tråd med en intensjon om å skape inviterende byrom.

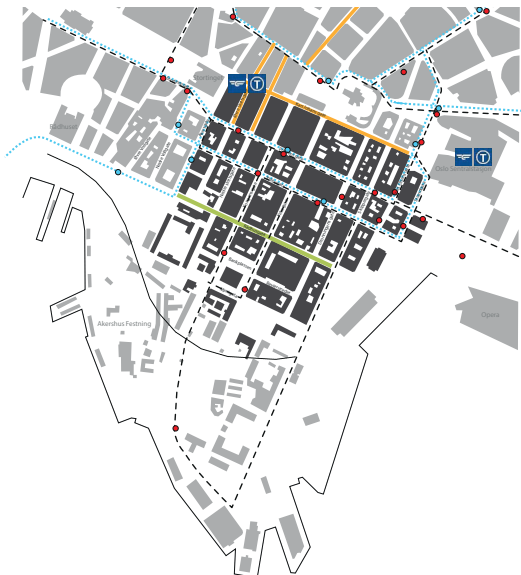
Endringer og utviklingen av en ny gatebruksplan er nødvendig som en del av Fjorbyutviklingen for å knytte seg opp mot kollektivtrafikken i Dronning Eufemias gate. Planen legger opp til programmerte gateløp, hvor kollektivtrafikk, bil og sykkel ivaretas i gatesnittet, med noen unntak av utvidet fortausbredde, og gågate i Øvre Slottsgate. Dette må ses i sammenheng med at gatebruksplanen knytter Kvadraturen til sine omgivelser, og fokuserer naturlig nok på at gatebruken vil stå i samsvar med tilgrensende ferdselsårer og skape kontinuitet gjennom.

Det kommer frem at effektivitet er prioritert i gatebruksplanen. Ved å innføre programmerte gater til kun utvalgte funksjoner vil man sikre en bedre flyt for trafikkantene med like behov. Særlig kollektivtrafikken vil oppleve bedre flyt ut fra den nye gatebruksplanen.

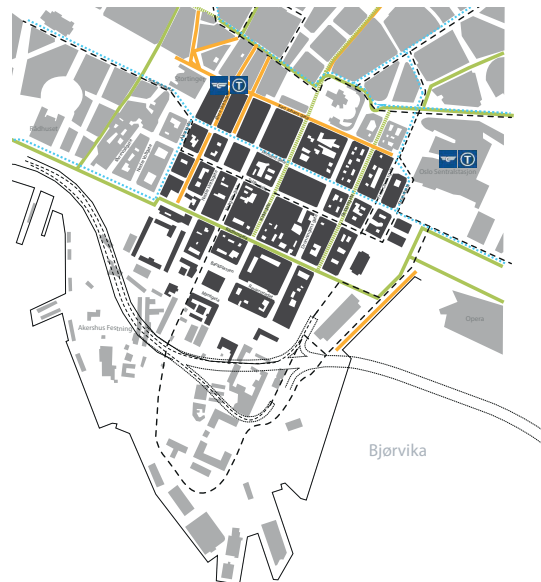
Sykeltrafikk har en høy prioritering i gatebruksplanen. Det er likevel ikke en transportform som nødvendigvis bidrar til å skape inviterende byrom, hvis den utelukkende definerer gjennomfart for transportsyklister. Det er i dag planlagt toveis sykkeltraseer i tre gater i kvadraturen, hvor traseene går på bekostning av gateparkering og gatetrær.

Gatebruksplanen har med andre ord som målsetning å tilrettelegge for myke trafikanter, og hvor flyt i gjennomfartstrafikk er høyt prioritert. Dette genererer ikke nødvendigvis inviterende byrom, men sikrer en bruk og aktivitet i de offentlige rommene.

KOLLEKTIV og MYKE
TRAFFIKANTER

GATEBRUKEN I
2013

GATEBRUKEN I
2023

BIL TRAFIKK

- Buss stopp
- Trikke stopp
- Buss linje
- ..... Trikke linje
- Sykkeltrasse
- Gågate
- Tunnel
- Tog og T-bane
- Biltrafikk hovedåre
- Biltrafikk sekundæråre
- Enveiskjørt gate
- - - Biltrafikk med restriksjoner

Figur 5. Dagens gaterbuk opp mot gatebruk i henhold til gatebruksplan i 2023

LEVENDE OSLO

Levende Oslo er nå den kommunale instansen som jobber med gjennomføringen av prosjekter i kvadraturen. Prosjektet var et samarbeid mellom Oslo kommune, staten og private gårdeiere, og fungerer som en videreføring av Hovedstadsaksjonen avsluttet i 2005 (Oslo Kommune, 2007). Det meste av prosjektene blir gjennomført i henhold til designføringer fra estetisk plan 2005.

Mål for prosjektet

Levende Oslos hovedmål er å gjøre byens sentrum mer tilgjengelig og attraktivt. Dette søkes oppnådd ved konkrete prosjekter som skal bidra til å:

- Ruste opp gater, gågater, plasser og torg med vekt på god design og estetikk
- Skape og utvikle gode møteplasser
- Stimulere til mer effektiv kollektivtransport og bedre parkeringsdekning
- Høyne standarden på renhold og snømåking
- Etablere programmer for områder som belysning og blomster
- Stimulere til aktiviteter og arrangementer til alle årstider

Arbeidet består i hovedsak av opprusting av gater og plasser i Oslo sentrum.

En oversikt over prosjekter gjennomført og prosjekter planlagt.

GATER OG PASSER FERDIGSTILT FØR 2012 (Oslo Kommune, 2012b).

Brugata 2005, Torggata 2006, Vinkelplassen, Jernbanetorget kollektivknutepunkt, St.Olavs plass og Arbeidersamfunnets plass i 2009, Grensen og Europarådets plass 2010, del av Rådhusgata 2011. Gater og plasser som igangsettes/ferdigstilles i 2012: Øvre Vollgate, del av Nedre Vollgate, del av Tollbugata, Festningskvartalene. Bymiljøetaten samarbeider med lokale gårdeiere om opprustning av Øvre Vollgate, del av Nedre Vollgate og øvre del av Tollbugata. Gatene opparbeides med granittheller på fortau og smågatestein i kjørebanelen, møbler og utstyr iht. Estetisk plan. Prosjektet ferdigstilles i 2012.

GATER OG PASSER HVOR DET ER I GANGSATT ELLER SKAL IGANGSETTES PLANLEGGING I 2012 (Oslo Kommune, 2012b):

Det er stort behov for opprustning og kvalitetsheving i gatenettet i Oslo. Gatene er trange, og nødvendig trafikk medfører sterk slitasje på gate- og fortausdekke. Gatefornyelsen i Oslo sentrum er knyttet til ulike prioriteringer og finansieringsordninger, og kan kort oppsummeres slik:

FINANSIERING:

1. Store prosjekter finansieres av midler knyttet til opprustning av kollektivnettet i Oslo (Oslo pakke2) og private gårdeiere
2. Store prosjekter finansieres med egen kommunal bevilgning til gateopprustning og private gårdeiere
3. Sykkeltiltak finansiert med egne bevilgninger, statlige eller kommunale.
4. Andre prosjekter finansieres av en fellespott til gateopprustning av Levende Oslos midler og Private Gårdeiere.

PRIORITERTE GATER OG PASSER I KVADRATUREN

Prinsens gate, Tollbugata og Rådhusgata.

Prinsens gate og Tollbugata er under utredning, og for Rådhusgata er hovedsykkelvei under regulering.

Skippergata og Kirkegata er prioritert med tanke på fremkommelighet for sykkel, og øvre del av Skippergata tilgrensende Storgata er prioritert for gateoppustning (Sør for Karl Johan)

BIDRAR LEVENDE OSLO TIL INVITERENDE BYROM I KVADRATUREN?

Ut fra en tolkning om at inviterende byrom innebærer et sted som innbyr til ferdsel, opphold og interaksjon for et mangfold av byens beboere og besøkende i henhold til innledning.

En svakhet med Levende Oslo er at tiltakene følger finansieringen. Da det er muligheter for medfinansiering i transport og bidrag fra gårdeiere blir disse naturlig prioritert.

Deler av sentrum som ikke er et ledd i en større kollektiv satsning eller har svake gårdeiere faller langt tilbake på prioriteringslisten. Med svake gårdeiere menes enten gårdeiere som ikke ønsker eller har mulighet til å medfinansiere opprustningen av de offentlige rom. Typiske gårdeiere som ikke ønsker å bidra til oppussing av gaten er spekulanter med eiendommer de lar forfalle i håp om å få bygge nye og mer betjenelige bygg. Levende Oslo bidrar til å skape inviterende byrom, men prioriterer ikke nødvendigvis de prosjektene som vil utrette mest for et område.

SKISSERING AV UTVIKLINGEN I OMRÅDET

En kort beskrivelse av grove utviklingstrekk i Kvadraturen de 30 siste årene.

1980

1980
Et bunnpunkt i kvadraturens historie. Kvadraturen er et neglisjert område hvor gjennomgangstrafikk kveler området. Man tar grep for å vitalisere kvadraturen ved å lokalisere kulturinstitusjoner til søndre del, Norsk form og Astrup Fernley kommer i denne perioden.

1990

1990
På 1990 tallet var fortsatt kvadraturen et område i forfall. Festningstunellen åpner i 1990 og utgjør en stor forskjell i biltrafikken i kvadraturen. Det var på 90-tallet få muligheter for eiere og beboere å påvirke utviklingen av kvadraturen, og lite samarbeide mellom ulike eiere og aktører som gav lav gjennomslagskraft. Gatene stod i fysisk forfall. Rundt 1990 er leienivået i Oslo sentrum langt under Bogstadveien. (Kvadraturforeningen, 2013) I 1996 var det 175 innbyggere i kvadraturen, og det lå en barnehage ved Gamle Logen. (Holden, 2012)

2000

2000
Endringer oppstår som følge av samarbeidsinitiativet Hovedstadsaksjonen. Karl Johan, Øvre slotts gate, Nedre slotts gate og Akersgata er prioritert.

Leienivået i Oslo sentrum begynner å ta seg opp og er på nivå med Bogstadveien. Man ser for seg at bylivet herfra vil sige inn i kvadraturen. (Kvadraturforeningen, 2013)

2013

2013.

Det er nå svært høy leie i Øvre Slottsgate, Nedre slottsgate, Akersgata og Karl Johans gate, og mye høyere enn i Bogstadveien. Folk er trygge på positiv utvikling i sentrumsnære områder og man ser tegn på investeringsvilje. Det bor rundt 600 mennesker i kvadraturen.

Handel og folkeliv avtar jo lenger vekk du kommer fra Karl Johan, selv om handelen i sentrum har tatt seg opp. Prinsens gate har lenge fungert som skille mellom det fungerende og ikke fungerende handelssentrum. Etter åttitallet har det vært få offentlige investeringer, men området har likevel drivkraft. Det er ikke stagnasjon i følge ansatt i Plan- og Bygningsetaten. Det offentlige rolle for å utvikle de offentlige rommene er begrenset til gateopprustning, omlegging av trafikk og visjonsbygging med handlingsplanen Ny giv. Det jobbes av det offentlige med å slakke på krav til boligutvikling for å fremme dette tross vern.

Man ser at vitale kunstinstitusjoner som var en del av områdeutviklingen på 80-tallet, som Samtidsmuseet, Norsk Form og Astrup Fernly nå flagges ut av området.

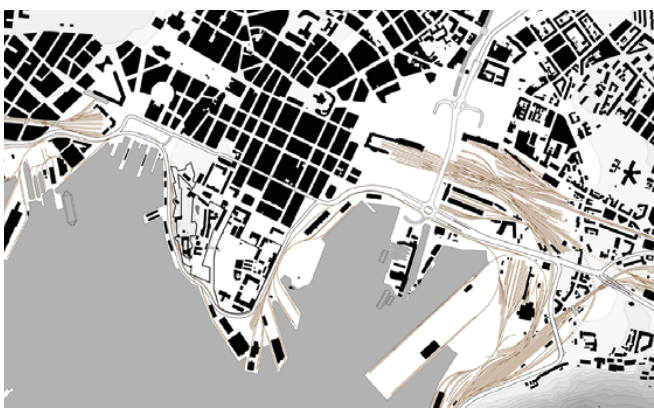
KVADRATURENS ENDRING OG UTGANGSPUNKT

GAMLEBYEN (1200-TALLET)

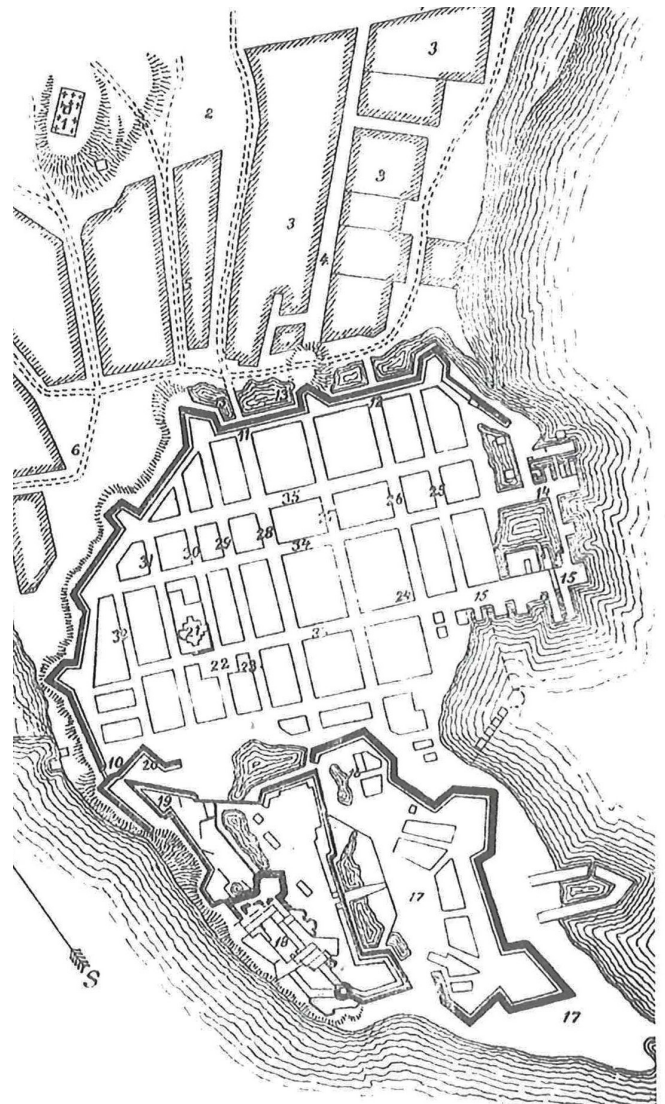

HANDELSBYEN (1700-TALLET)

INDUSTRIBYEN (1900-TALLET)

Figur 6. Oslos utvikling i 3. deler .(White et al., 2012)

UTSNITT AV BYPLANEN 1685,
Kvadraturen før utvidelse av Stortorvet

Figur 7. Byplanen 1685

HISTORIE

1600-1700BYPLANEN

Kvadraturen fikk sin form og plassering etter bybrannen i 1624.. Brannen herjet byen i tre dager og la store deler av det gamle Oslo øde. Kong Christian IV befalte at byen skulle flyttes til motsatt side av Bjørvika, og bygges på nytt for å sikres bedre mot brann og angrep. Byen endret navn til Christiania og ble organisert etter datidens geometriske idealer. (Byantikvaren, 2013)

Christiania fikk i utgangspunktet en enkel byplan av en udifferensiert karakter, men romslige gater og et utgangspunkt i arkitekten Vitruvis prinsipper hvor alle gatene var plassert i 22,5 graders vinkel for å unngå ”vindens helsefarlige virkning.” Gatene var brede da det i byer med ”kald eller temperert luft kreves brede og rommelige gater for at byen skal bli sunn.” De vide gatene bidro i tillegg til å hindre spredningen av bybranner. (Krogstad, 1996)

Et horisontalt gatenett gjorde det enkelt å frakte gods gjennom byen, dette var særlig viktig med tanke på ammunisjon og forsyninger som raskt skulle fraktes mellom havn og festning. Alle gatene i byen var like brede, ca 15m uansett retning, hvor det kun forelå en hierarkisk differensiering i betydning som kom til uttrykk i de ulike gatenes navn. Gatene i nord sør akse, som trekker mot slottet omtales som gate og har navn som Kongens gade og Slotsgade. De tverrgående gatene som strekker seg mot havnen ble omtalt som stred. Raadhusstræde, Reviærstræde etc.

Dette hadde først og fremst den praktiske funksjon at man umiddelbart ved å høre gatenavnet forsto i hvilken retning man gikk, noe som også var et ideal fra Vitruviss dager. I dag er det kun Kongensgate og Akersgaten som har beholdt sine opprinnelige navn.

Byen var av liten betydning i nasjonen Danmark/ Norge og hadde kun et torg. Dette opprinnelige torget lå som en kvadratisk utvidelse mellom Raadhusgaden og Raadhusstrædet, og er torget vi i dag omtaler som Christiania torg. Torget var tilgrenset av både rådhus og kirke, men i etterkant av en bybrann i 1687, brant kirken og ble gjenreist ved byporten. Den nye kirken ,vår Frelses kirke, står der fortsatt, og ble forløp for dannelsen av Stortorget, som er av helt andre dimensjoner en det opprinnelige Christiania Torg.(Krogstad, 1996)

Tidligere var det vi i dag kaller Dronningens gate, gaten ut mot fjorden, og en kanal eller et revier helt gav mulighet for båttilgjengelighet fra Bjørvika, helt frem til Bankplassen(Krogstad, 1996). Men etter hvert ble stranden utenfor havnefronten i Dronningens gate fylt opp med avfall, og i 1657 ble det gitt tillatelse til videre utfylling for å skaffe byggetomter i nye kvartaler ute i Bjørvika.

1800-TALLET DET NYE NORGE SKAL BYGGES

1800-tallet representerer et skifte i Kvadraturens rolle (Krogstad, 1996, Holden, 2012). Fra å være byens kjerne, til at kjernen flyttes til den vestlige enden av byen. Da Norge kom i union med Sverige skulle den nye nasjonen bygges, og da Karl Johan bestemte at slottet skulle ligge på Bellevuehøyden en kilometer unna, ble sentrale institusjoner lagt langs Karl Johans gate opp til slottet. Byen vokste kraftig i denne perioden, fra å være 10 000 innbyggere i 1814 hadde byen hundre år senere 250 000 innbyggere. Rundt 1850 og utover ble flere av de opprinnelige husene i Kvadraturen revet og erstattet med forretningsgårder og banker på 4-5 etasjer.

1900-TALLET

Områdets sentrale beliggenhet med Østbanen og Vestbanen på hver sin side og Rådhusgaten som viktig forbindelse gjorde området til et betydningsfullt område, og et naturlig sted å anlegge offentlige og private institusjoner. I 1930 ble Grev Wedels plass parkeringsplass. (Byantikvaren, 2013)Etter krigen økte andelen kontorer i kvadraturen. Langs Karl Johans gate og i de nærmeste gatene, særlig nordover mot Grensen fantes det et rikt forretnings- og servicetilbud. I søndre del av kvadraturen i retning av festningen ble kvartalene mer og mer folketomme og mindre etterspurt for kontorer og butikker. (Holden, 2012) Biltrafikken var i ferd med å kvele Kvadraturen. Før strengere parkeringsregler ble innført og gjennomgangstrafikken ble lagt til operatunnelen i 1990-årene, var det biltrafikk som i stor grad fikk prege området. Prostitusjon og narkotikamisbruk ble etter hvert et økende problem i kveldstomme gater.

Figur 8. (Oslo Kommune, 2008s.15) Bearbeidet

KVADRATUREN I KONTEKST

Tilknytning til andre områder og ferdselsårer

SENTRALITET

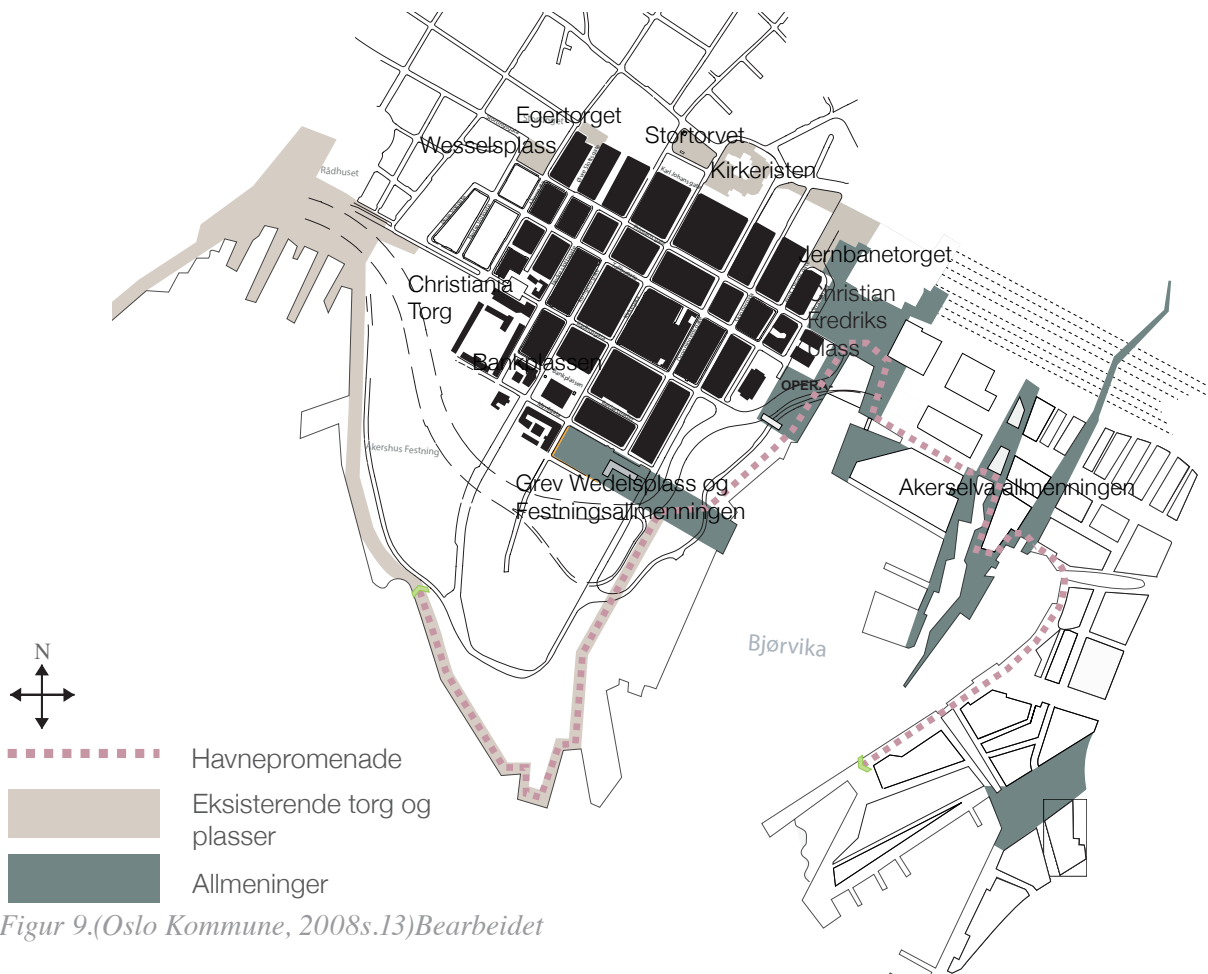
Kvadraturen ligger helt sentralt i Oslo og har kort avstand til alle sentrumsfasiliteter. Dette gjør området attraktivt for kontor og hotellnæring. Kvadraturen har høy grad av tilgjengelighet med kollektivtransport: Jernbane, T-bane, buss, ferje og cruisebåter. Hovedferdsårene for bil til og fra kvadraturen knytter seg til Rådhusgata og Kongens gate. Kongens gate knytter området til Ring 2 og 3, og Rådhusgatene knytter seg på Operatunellen.

STRØKSGATER

Kvadraturen knytter seg opp mot viktige strøksgater i Oslo. Strøksgater brukes om gater som er sammenhengende attraktive handlegater, ofte kombinert med kultur og bilfunksjoner. "Strøksgater skal være en viktig sammenbindende ferdselsåre til fots og har en rolle som møtested" (kommune et al., 2008s.14). Viktige strøksgater som knytter opp mot området er i nord-syd-retning: Torggata-Markveien og Storgata-Thorvald Mayers gate, i Øst-vestretning Kirkeristen og Grensen. Karl Johans gate er Oslos viktigste paradegate og ligger parallelt med gatene i Kvadraturen.

FJORDBYEN

Med utviklingen av Fjordbyens offentlige rom blir kvadraturen liggende i kjernen mellom betydningsfulle offentlige rom. Det er en forventning om at utviklingen av Fjordbyen med

Figur 9.(Oslo Kommune, 2008s.13)Bearbeidet

KVADRATUREN I KONTEKST

Offentlige rom og Fjordbyen

FESTNINGSALLMENNINGEN.

Festningsallmenningen er et vitalt ledd i å knytte Fjordbyen til Kvadraturen (Oslo kommune, 2008b). Allemenningen er Grev Wedels plass utvidet til å gå helt ut til fjorden. Det er imidlertid knyttet stor usikkerhet til denne allmenningen da hele trafikkmaskinen mellom havna, Operatunellen og Dronning Eufemias gate er uavklart som følge av tilflytting av Statsministerens kontor.

HAVNEPROMENADEN

I Fjordbyplanen er havnepromenaden et viktig tiltak for gjennomgående offentlige. Målet med promenaden er å tilrettelegge for opphold for ulike brukergrupper og ha et variert møte med vannet innenfor hvert delområde på strekningen.

JERNBANETORGET er Oslos største kollektivknutepunkt og dermed også et av byens viktigste knutepunkt og offentlige arenaer.

KARL JOHANS GATE med sine offentlige rom i tilknytning er av høy nasjonal og formell verdi.

BJØRVIKA

Bjørвика er under utarbeidelse, og det er lite å si om områdets offentlige rom utover planenes utgangspunkt. Gehl arkitekter er utvalgte konsulenter for Bjørvikas offentlige rom. Juryens utvelgelse er basert på at forslaget for Bjørvikas offentlige rom har et felles materialvalg og en avansert formal tilnærming over det meste av arealet som sammenbindende element. "Gjennomgående formsterke og estetiske helhetlige løsninger gir plass til opplevelse og sosialt liv(GehlArchitects, 2007)

OFFENTLIGE ROM I BJØRVIKA

Som bakgrunn for utarbeidelsen av Bjørvikas offentlige rom ligger en design håndbok utarbeidet av Gehl Arkitekter hvor prinsipper for gode byrum blir beskrevet som følgende (GehlArchitects, 2007):

Gode betingelser for gåtrafikken og livet til fods samt muligheten for opphold, pauser og opplevelser er nøglen til etablering af attraktive og levende byrum.

For at opnå et »100%« sted, dvs. et sted der kombinerer alle eller nesten alle væsentlige kvaliteter for menneskers komfort og fornøyelse, bør fler tallet av de nedennevnte punkter være oppfylt.

byrom i bjørvika kvalitetskrav

fodgængerlandskabets kvaliteter - 12 kvalitetskriterier

Figur 10.(GehlArchitects, 2007)

Fjordbyen fra Vippetangen

FYSISKE FORHOLD

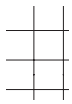
1. Den kommersielt fungerende delen

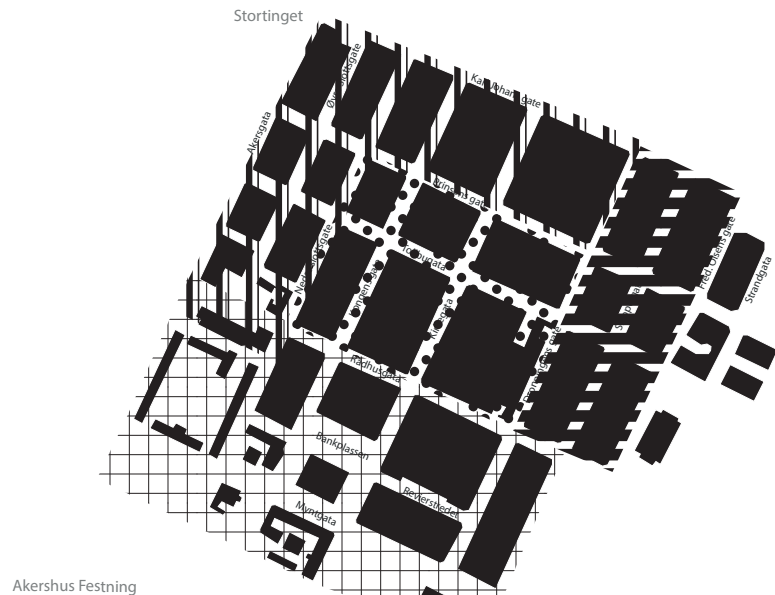
2. Den brune, nedslitte delen

3. Kjernen av Kvadraturen. Gjennomfartsområde

4. Den stille delen med innslag av kultur og formelle torg.

OMRÅDEKARAKTER

4 områder med ulike karakterer.

Kvadraturen består av et tett og homogent rutenett av gater i en klassisk byplan. Kvadraturen er generelt et homogent område med like brede gater og lite helning. Dette gjør det vanskelig å navigere om man ikke er kjent i området. De fleste gater og plasser ligger i tilknytning og i randsonen av kvadraturen. Allikevel er det noen variasjoner i ulike deler av kvadraturen. For å beskrive Kvadraturen er området delt inn i 4 ulike deler som på den måten gir rom for å fremheve ulikheter innad i området.

1. Den kommersielt fungerende delen av kvadraturen. Området er godt vedlikeholdt. Det er en rekke variasjoner i foretninger. I området finnes det en rekke ulike butikker og kafeer. Området ligger i tilknytning til Karl Johans gate og Rådhusplassen. Funksjoner i bygg domineres av handel. (Oslo Kommune, 2009b)

2. Den østre delen av Kvadraturen. Her er det vi finner størst andel tomme lokaler og dårligst vedlikehold på gater og gatebelysning. Kirkens Bymisjon og =Oslo har hovedkontor. I denne delen, noe som både er et resultat av og forsterker at gatebruken domineres av rusmisbruk. Området har svært dårlig omdømme blant andre enn brukerne selv.

3. Kjernen av kvadraturen. Består av en blanding av kontorer og kommersiell aktivitet. De offentlige rommene brukes nærmest utelukkende til gjennomfart og venting på kollektivtrafikk. Det er ikke mye trafikk i området, rundt 5000-9000ÅDT, men biltrafikk, trikk og buss utgjør til sammen en så stor del av gatebruken at det er det som preger området (Oslo Kommune, 2008a). Det er spesielt vanskelig å navigere i denne delen av kvadraturen, da landemerker, plasser og torg alle ligger i randsonen av kvadraturen. Det er også i denne delen av kvadraturen vi finner midlertidig terrorsikring som følge av at regjeringkvartalet nå ligger i kvadraturen.

4. Den stille delen ligger i sør. Her er det lite som tilsier at man befinner seg 500m fra Norges viktigste gate, Karl Johan. Det er i denne delen vi finner torg, vann og vegetasjon og området tilgrenser det grønne Festningsareaet. Området består av kontorer og noen gallerier og kulturinstitusjoner. Området er relativt godt vedlikeholdt. Hovedutfordringen er at området legges dødt etter stengetid, og etter kl 19.00 er det svært få som ferdes i området. Prostitusjon overtar gatebildet etter stengetid. Det er i denne delen vi finner kvadraturens kulturenklave med Arkitekturmuseer og samtidsmuseet sentralt plassert. Christiania Torg er et viktig sosialt fungerende rom.

Prinsensgate, vest

Skippergata

Dronningensgate

Hinder på fotgjengerfelt er vanlig, Skippergata

Terrorsikring, Krikegat

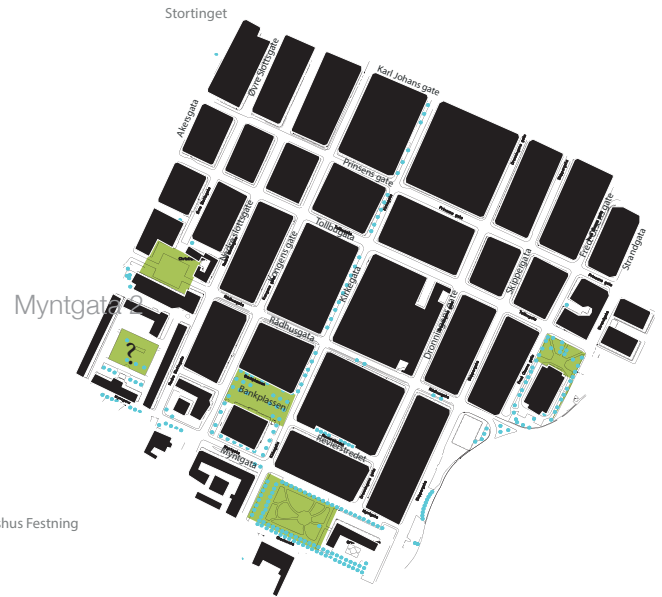
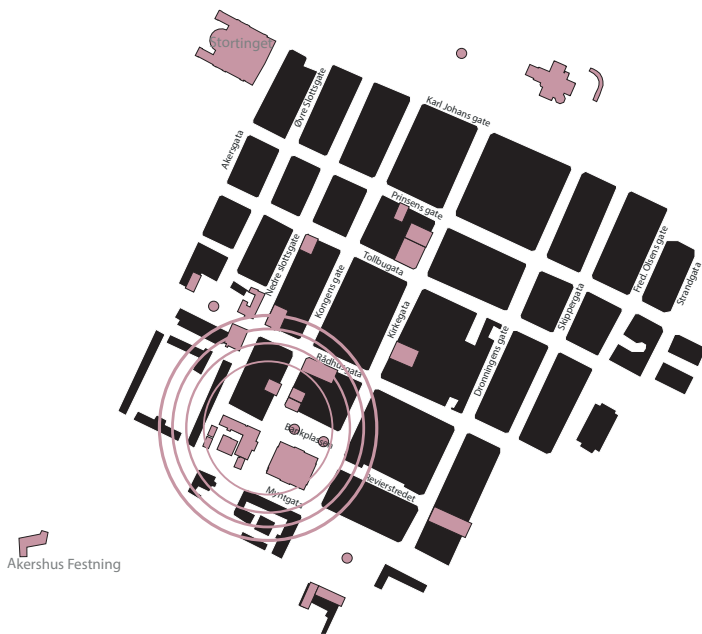
Rådhusgata

Grev Wedelsplass

Bankplassen

PLASSER, TORG OG ATTRAKSJONER

ATTRAKSJONER

Kvadraturen har en rekke museer og gallerier. De fleste galleriene er basert seg på ulik grad av statlig støtte. Tidligere holdt både Norsk form, Astrup Fearnly, Samtidsmuseet og Arkitekturmuseet til i Kvadraturen som en samlet enklave av viktige kulturinstitusjoner. Både Norsk Form og Astrup Fearnly har flyttet, og Samtidsmuseet er på vei ut. Hva som erstatter disse institusjonene er uvisst

FESTIVALER

Olsen Festivalen har hatt tilhold i Kvadraturen siden 2007, og blir arrangert hvert annet år i Kvadraturen. Festivalen arrangeres av Forsvaret med mål om å skape interesse for militærmusikken som kunstart og musikktradisjon. Scener: Ridehuset, høymagasinet og marmorhallen. Generelt representerer Akershus festning en viktig arena for fester og ritualer av ulik betydning.

PLASSER OG TORG

Den viktigste generelle bemerkningen for samtlige torg er at de alle er av en formell karakter. Christiania Torg er det minst formelle.

GREV WEDELS PLASS er en rolig grønn plass som dekker et kvartal i kvadraturen. Plassen er omkranset av store grønne trær med en fontene i midten. Det er flere benker i parken og den er godt besøkt som lunsjplass i sommerhalvåret (Oslo Kommune, 2008a).

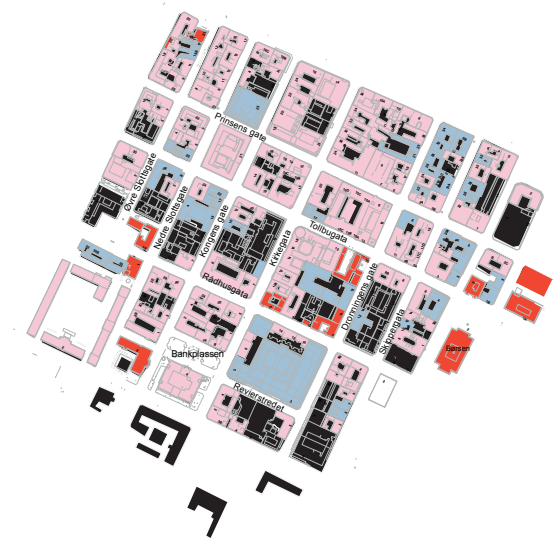
BANKPLASSEN er en klassisk symmetrisk plass med en fontene i midten med benker rundt. Plassen ble anlagt rundt 1815. Engebretts Café ligger på det ene hjørnet av plassen og bidrar til levende uteservering om sommeren.

CHRISTIANIA TORG er det gamle Christianias opprinnelige torg og ble anlagt på samme tid som byen. Midt på plassen står en fontenen med en skulptur av Christian IVs hanske. Plassen omkranses av flere kafeer med uteservering som gir stedet liv.

GRØNTAREAL

Kvadraturens grøntareal begrenses seg til gatetrær og vegetasjon på torgene Grev Wedels plass og Bankplassen. I Kvadraturen har Rådhusgaten og Kirkegaten gatetrær. Festningen er det viktigste tilgrensende parkområdet. Myntgata 2. kvartalet bør også nevnes som et potensielt offentlig grøntareal.

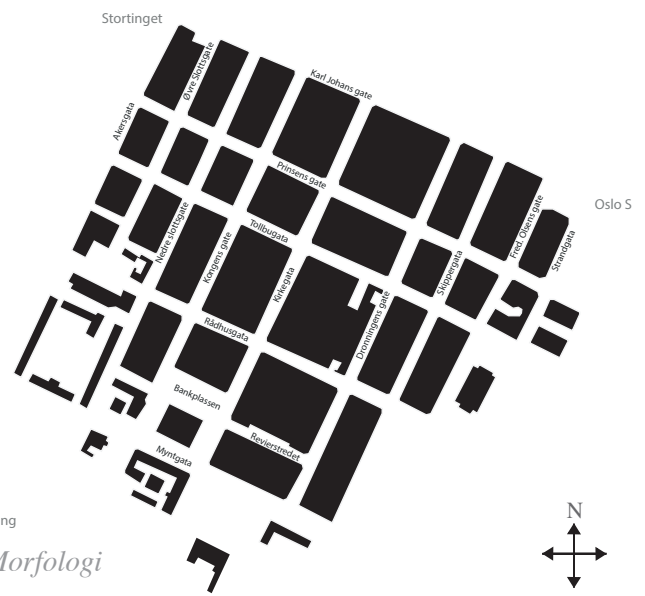

- Byantikvarens Gule liste**
- Fredet bygning, Kulturminneloven
  - Vernet bygning, Plan- og bygningsloven
  - Bevaringsverdig bygning

Figur 11. (Byantikvaren, 2013) Gul liste.

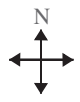
set

Akershus Festning

Morfologi

Oslo S

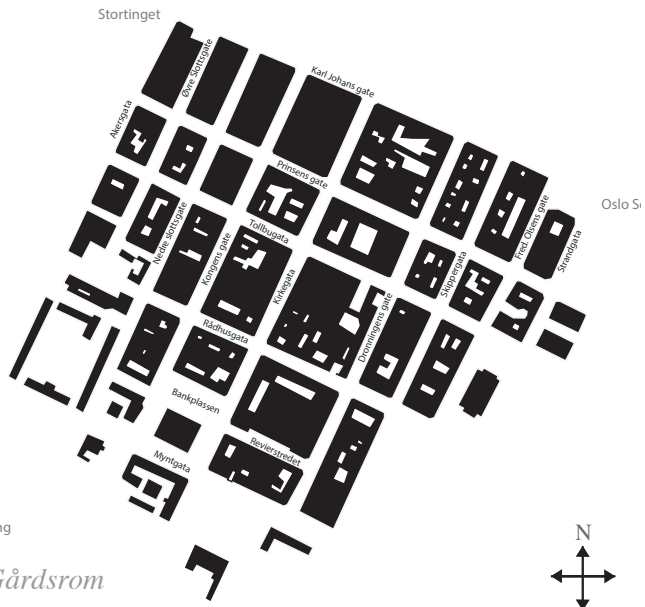
BEBYGGELSEN I KVADRATUREN

Typologi, vern og og gårdsrom

BEBYGGELSE

Bebyggelsesstrukturene i kvadraturen er det vi omtaler som ortogonal bebyggelse. Dette innebærer at bebyggelse som er strukturert i forhold til et system av likeverdige kryssende linjer for eksempel gater i et rutenett/grid. (Børrud, 2008) Videre vil man kategorisere typologien i kvadraturen som kvartalsstruktur. Kvartalstrukturen betegnes som en fleksibel typologi fordi om et kvartal forsvinner vil bydelen likevel beholde sin form. Denne typologien gir tydelige avgrensninger mellom offentlig og privat rom.

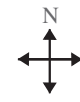
Store deler av bygningsmassen i Kvadraturen er vernet. Byantikvarens gule liste er et viktig dokumentet for å si noe om handlingsrommet for endring i Kvadraturens bebyggelse. Planen viser en oversikt over de ulike bygningenes grad av vern.

Akershus Festning

Gårdsrom

Oslo S

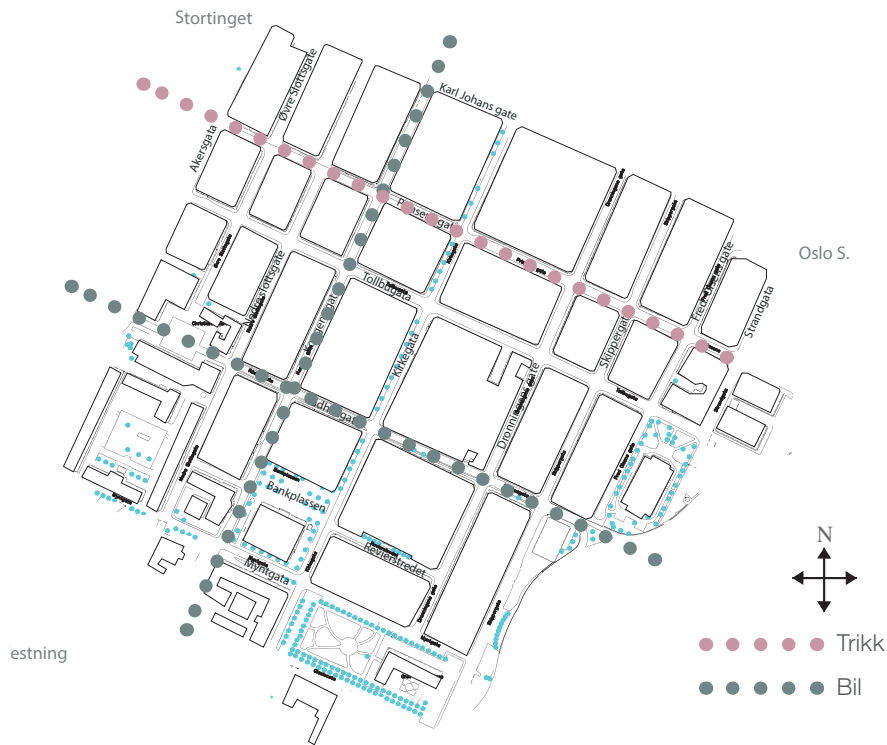

GÅRDSROM

Det er i dag ca 114 åpne og bevarte gårdsrom i kvadraturen. De fleste store bevarte gårdsrommene finner vi i den østlige delen av Kvadraturen.

Gårdsrommene er i utgangspunktet ikke vernet, men Byantikvaren har gått ut med et ønske om å beholde deres opprinnelige karakter og form så langt det lar seg gjøre (Byantikvaren, 2013). Dette inkluderer opprinnelig bakgårdsbebyggelse. De fleste gårdsrommene er avstengt for offentligheten. Mange av gårdsrommene blir kun brukt som parkeringsareal og søppelhåndtering.

Flere av gårdsrommene knytter seg sammen som passasjer gjennom kvartalet.

GATENE

GATEN:

De ulike gatenes funksjoner er beskrevet i kontekst av gatebruksplanen, side 23.

Gaten preges i utgangspunktet av å være svært homogen med utgangspunkt i byplanen. Dette gir en lavvisuell lesbarhet og en varierte opplevelse gjennom området. Fasadene er av en formell karakter, men er gjennomgående varierte i alder og utsmykning.

MYKE TRAFIKKANTER:

Det er relativt smale fortau i kvadraturen, og grunnet terrorsikring, bygningsarbeide og varelevering er fortauene ofte sperret i mer eller mindre grad. Syklende har egen prioriterte sykkelfelt i flere gater. Også disse sperres av midlertidig varelevering, ureglementer t parkering og bygningsarbeider.

BILTRAFIKK

Det er mest trafikk i øst-vest gående retning: I Prinsensgate, Tollbugata og Rådhusgata er det beregnet opptil 9000ÅDT. (Civitas et al., 2012)

KOLLEKTIV TRAFIKK

Det er i dag hovedsakelig kollektivtrafikk i øst-vest retning gjennom Prinsensgate, Tollbugata og Rådhusgata. Det er stoppesteder for trikk og buss i Prinsensgate, Tollbugata og Akersgata. Holdeplassene for buss og trikk er plassert i ulike gater for ulike retninger.

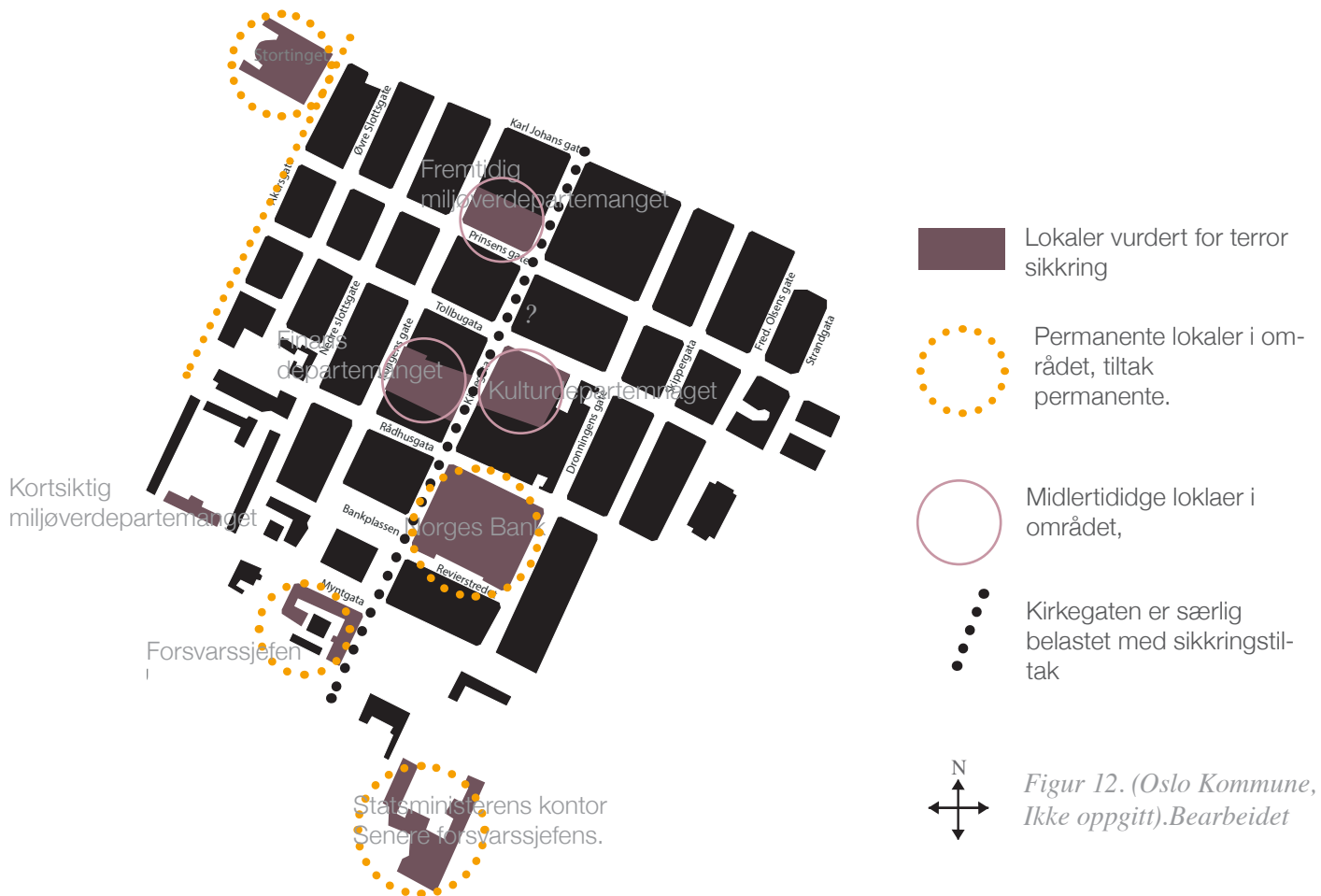
PARKERING

Medregnet Karl Johans gate og Grensen, finnes det 300-350 offentlige parkeringsplasser i Kvadraturen(Oslo Kommune, 2008a). I oppgavens avgrensede del av Kvadraturen er det er to store parkeringhus, den ene under jorden, med nedkjøring i Kongensgate, og det andre som et dominerende høyhus i Fred Olsens gate. Utover dette er parkering tilrettelagt I gaten enkelte steder.

RIGIDE FERDSELSÅRER

Helt nødvendige gjennomfartsårer for bil er lagt inn samt trikkestrassen gjennom prinsensgate som er vedtatt at skal legges i Prinsensgate.(Trikk i Prinsensgate er så lang på vei planlagt at den må regnes som permanent.)

Kongensgate og Rådhusgaten er de to viktigste årene til og selv ved minimal ferdsel kan man regne med at disse blir værende som tilgjengelige strukturer

Figur 12. (Oslo Kommune, Ikke oppgitt). Bearbeidet

TERRORSIKRING

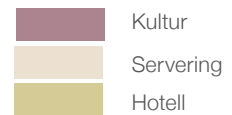
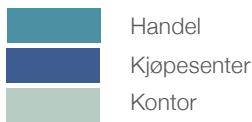
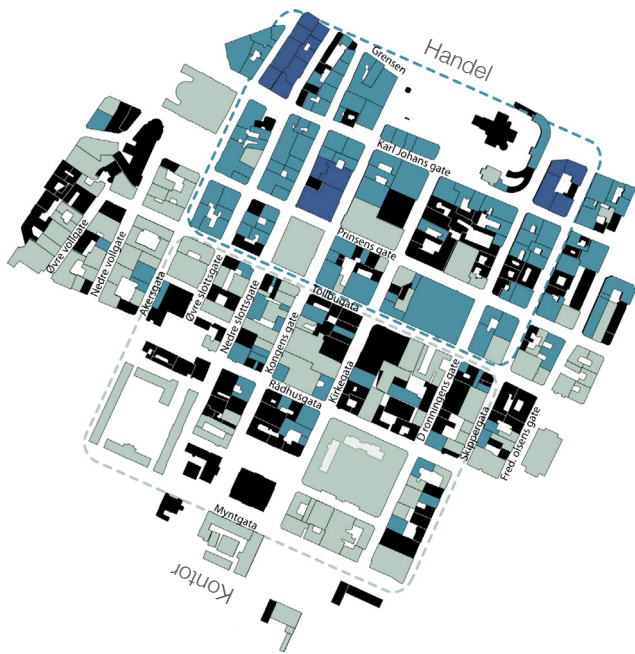
TERRORSIKRING er i Kvadraturen både av en midlertidig og permanent karakter. Terrorsikring kan være grobunn for usikkerhet og opplevelse av utrygghet i det offentlige rom. Både gjennom å, i seg selv, være et uttrykk for en trussel, men også gjennom diverse sperringstiltak som oppleves uforutsigbare og avvisende.

I etterkant av 22 Juli 2011 ble regjeringkvartalet flyttet til kvadraturen. Det er forventet at disse funksjonene i bygg blir værende i 8-12 år, i påvente av utbygging av et nytt regjeringkvartal (Oslo Kommune, Ikke oppgitt).

Terrorsikringen medfører i hovedsak begrensninger for biltrafikk. Foreløpig er Akersgata stengt (Molstad and Eggesvik, 2013), og utover dette er det gjennomført sikringstiltak i form av betonggriser som hindrer biler på fortauet flere steder.

Kirkegata peker seg ut som den gaten med flest tilgrensende sikringstiltak. Dette hemmer ferdsel og trivsel i gatebildet.

Norgesbank er utpekt som fremtidig potensielt rom for sikring (Oslo Kommune, Ikke oppgitt). Miljøverndepartemangnet flytter inn i DNBs gamle lokaler, noe som sannsynligvis også vil medføre sikringstiltak (Oslo Kommune, Ikke oppgitt).

Figur 13 og 14. Funksjoner i 1. etg, bygg. (Oslo Kommune, 2009s.50)

FUNKSJONER I BYGG

Funksjoner i 1. etasje, og rigide funksjoner

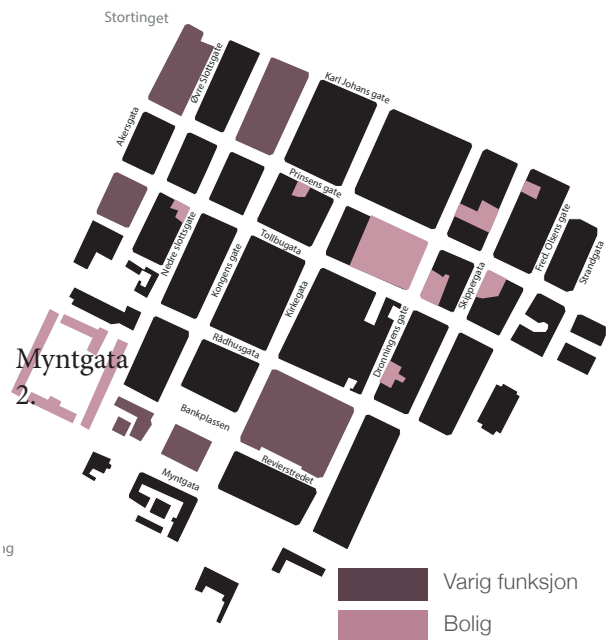
HANDEL OG KONTOR

Figurene viser handel og kontor. Handel dominerer den nordlige delen av kvadraturen og kontorene i sør.

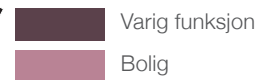
SERVERING OG KULTUR

Tyngdepunktene av servering og kultur ligger i dag rundt Christiania torg og Bankplassen, samt i området rundt Domkirken. Dette kan ses i sammenheng med kartet som viser pulsen i området hvor det er tilsvarende områder som er aktive utover arbeidstid.

Begge registreringene viser hvordan kvadraturen har to motpoler i nord og sør, uten en kjerne som knytter disse to polene sammen.

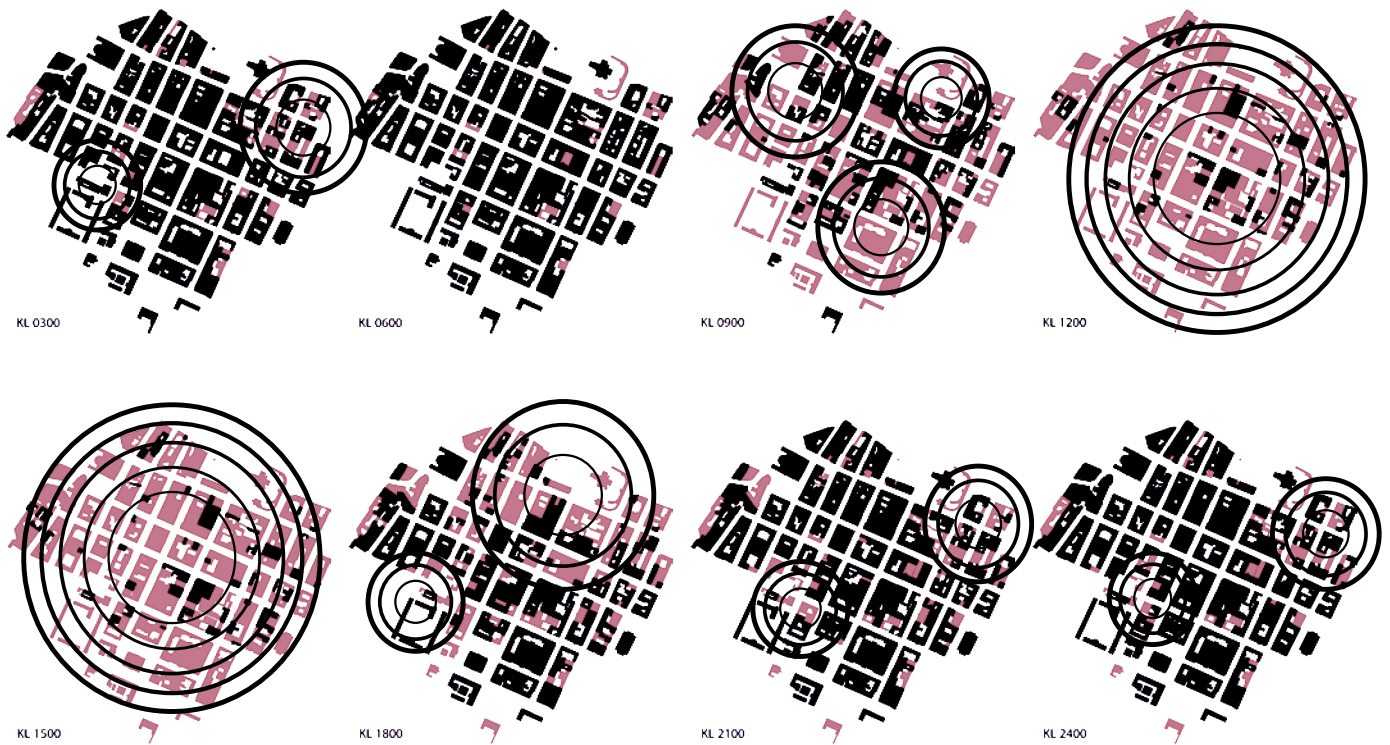
19

RIGIDE FUNKSJONER I BYGG

Registreringen tar utgangspunkt i å markere de mest fremtredende varige strukturene som enten er vel etablerte foretak som Sten & Strøm, eller andre bygg hvor et foretak har investert i sine omgivelser for å tilpasse disse til egen funksjon og er derfor lite sannsynlig å flytte. Boliger er ofte en rigid struktur når etabler og derfor markert som rosa. Myntgata 2. er under planlegging for bolig.

Figur 15. (Oslo Kommune, 2009s.28-29) Bearbeidet .Figurene viser når de ulike funksjonene i Kvadraturen er åpne med 3-timers intervall gjennom døgnet fra kl 0300 helt til venstre til kl 2400 helt til høyre.

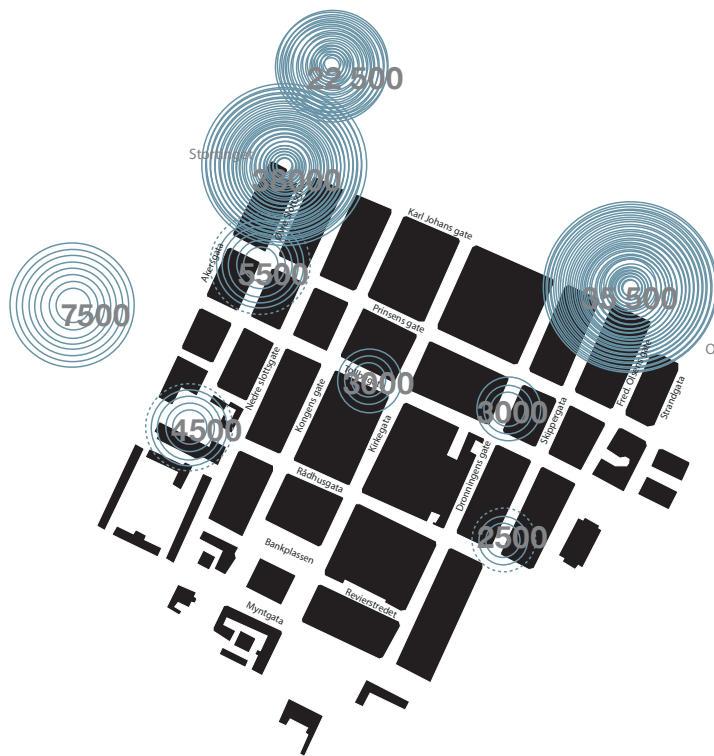
PULS GJENNOM DØGNET

PULS GJENNOM DØGNET

En analyse av puls og intensitetssoner i området er basert på registreringer fra handlingsplanen Ny Giv og fotgjengerregistreringer gjort i forbindelse med en bylivsundersøkelse i regi av Levende Oslo, Oktober 2012 (Oslo Kommune, 2009b, LevendeOslo, 2012).

PULS

Figuren viser åpningstider til de ulike funksjoner på førsteplan. Da Kvadraturen stadig er i endring er dette med forbehold om at noen av funksjonene kan ha blitt byttet ut i tidsrommet mellom 2008 og 2013. Resultatet gir likevel en indikasjon på åpningstider i ulike deler av Kvadraturen. Registreringen støttes opp av registreringer gjort på funksjoner i bygg og attraksjoner i kvadraturen for å si noe om intensitetssoner i deler. Kjernen av Kvadraturen peker seg ut som minst aktivt gjennom døgnet.

Figur 16. Basert på LevendeOslo (2012) Antall fotgjengere i ulike deler av Oslo sentrum

Det er ingen grunn til å oppholde seg i kvadraturen med mindre man har et ærend, eller arbeide.

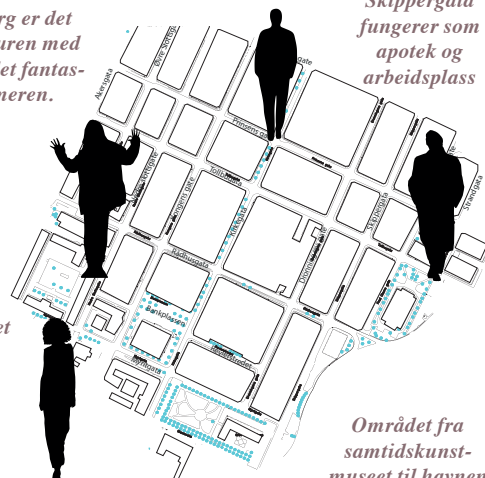

Det er også ubehagelig at det står prostituerte i dette krysset på kvelden.

Christiania Torg er det stedet i kvadraturen med mest liv, her er det fantastisk om sommeren.

Oslo S.

Skippergata fungerer som apotek og arbeidsplass

Oslo S.

Tidligere var det mer liv i dette området.

Området fra samtidskunst-museet til havnen er farlig.

Tollbugata er en mental barriere fra nord til søndre del av kvadraturen.

FOTGJENGERTELLINGER OG SAMTALER MED ANSATTE I KVADRATUREN

FOTGJENGERTELLINGER

Figuren viser resultater fra fotgjengertellinger gjennomført av UMB og Levende Oslo, i Oslo sentrum i oktober 2012. Tallene er rundet opp til hele tall og er et gjennomsnitt av registreringer gjort på en tirsdag og en lørdag.

Registreringene viser at Karl Johans gate representerer det største aktivitetsområdet gjennom døgnet. Kjernen og sør-østlig del av området er relativt dødt utenom arbeidstid (LevendeOslo, 2012, Oslo Kommune, 2009b).

SAMTALER I KVADRATUREN

Resultat fra samtaler med ulike ansatte i Kvadraturen.

Generelt problem med prostitusjon og narkotika preger negativt omdømme. Kvinner føler seg utrygge. Særlig prostitusjon ble trukket frem av samtlige som svært negativt i de offentlige rom.

Det er svært få grunner til å oppholde seg i kvadraturen utenom nødvendigheter i følge samtlige. Ingen av de som ble spurt medga at de ville oppsøke Kvadraturen uten at de hadde et ærend, med unntak av Christiania Torg og Festningen. Dette gir en indikasjon på at selv Grev Wedels Plass og Bankplassen ikke er målpunkter i seg selv utover at de benyttes når man i utgangspunktet er i området.

Fra samtalen kommer det frem to sosiale motpoler som har lite med hverandre å gjøre, og at de områdene den ansatte selv ikke har tilhørighet til er skremmende/ uinteressant. Motpolene ligger nord-øst og sør-vest, og da generelt med et skille mellom øst og vest.

OPPSUMEMRING

HVORFOR ER DET I DAG IKKE INVITERENDE OFFENTLIGE ROM I KVADRATUREN?

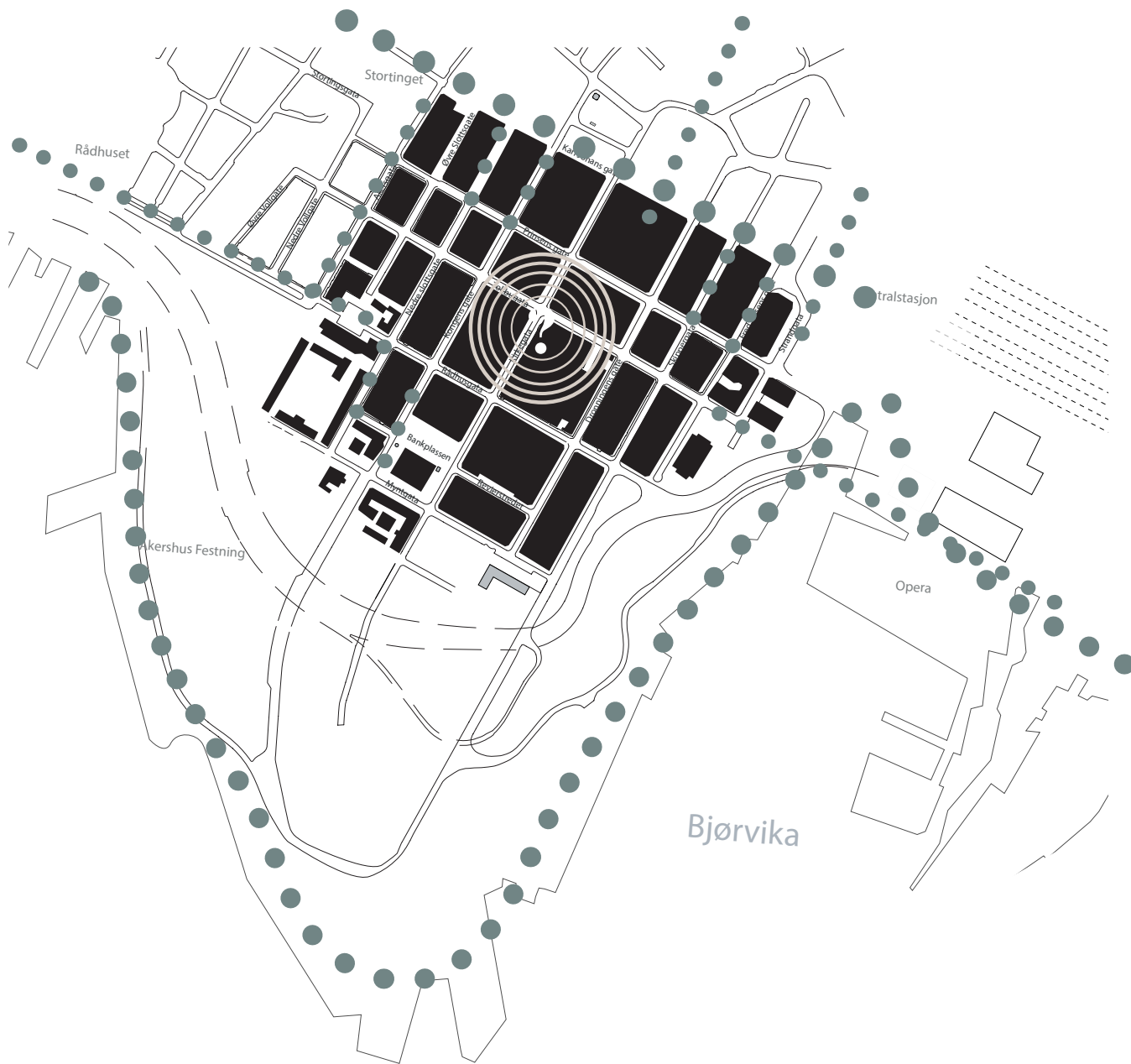
- Kompliserte prosesser for gjennomføring av planer. Det er mange hensyn som skal tas og utviklingen av området tar lang tid.
- Politisk vilje til å skape inviterende byrom i kvadraturen, men lav gjennomføringsevne. Tiltro på at utviklingen av tilgrensende områder vil ha positive ringvirkninger på Kvadraturen.
- Få rom for opphold, mye rom for gjennomfart
- Lite visuell lesbarhet og variasjon og terrorsikring gir få eller negative opplevelse ved gjennomfart til tross for varierte fasader.
- Lyssky aktivitet som narkotika og prostitusjon dominerer bruk på kveldstid i enkelte områder og gir Kvadraturen et dårlig omdømme.
- Kvadraturen kan deles inn i to sosiale skiller mellom øst og vest, hvor motpolene ligger i sør vest rundt bankplassen og Christiania torg, og i nord øst med skippergata.
- Det er minst puls gjennom døgnet inn mot kjernen av Kvadraturen.
- Kvadraturen er et område for nødvendigheter de fleste har spesifikke formål for opphold og gjennomfart, men hvor svært få ville oppsøkt Kvadraturen utenom et nødvendig ærend.

VIDERE ARBEIDE:

- Ta høyde for kompliserte prosesser for gjennomføring, gjennom tydelig prioritering.
- Ingen garanti at området blir inviterende ut fra naturlige prosesser, dette krever et større initiativ.
- Bringe opphold til kjernen av kvadraturen og dermed også skape et mellomland for de sosiale motpolene i øst-vest.
- Knytte den aktive sentrumskjernen og byen til søndre del av kvadraturen.
- Kvadraturen har et utpreget dårlig omdømme som følge av narkotikamissbrukere og prostituerte som preger området på kveldstid i enkelte deler. Den lyssky aktiviteten kan ses på som et direkte resultat av få andre mennesker i utgangspunktet. Aktiviteten har en forsterkende effekt gjennom å gi området et dårlig omdømme. Her må man først og fremst jobbe med å få flere mennesker til området av andre grunner, slik at ikke homogene grupper som skaper negativt omdømme alene preger områdets brukere på kveldstid.
- Det er mye som skjer rundt og i randsonen av kvadraturen, men lite som skjer inne i selve kjernen. En utvikling av kjernen vil bidra til å skape et mellomland mellom sosiale forskjeller i øst og vest, og bidra til å gjøre Kvadraturen til et bindeledd mellom Fjordbyen og Sentrum.

NESTE KAPITTEL vil beskrive en teoretisk forståelse av hva som ligger i begrepet inviterende byrom.

 Betydningsfull ferdselsåre
 for myke trafikkanter av
 ulik grunn

Teoretisk analyse

DETTE KAPITTELET REDEGJØR FOR
OPPGAVENS FAGLIGE UTGANGSPUNKT OG
TEORIGRUNNLAG.

KAPITTELET INNEHOLDER EN DRØFTING AV
IDEALER FOR OFFENTLIGE ROM.

IDEALER FOR OFFENTLIGE BYROM

Utgangspunktet for dette kapitlet er spørsmålet, ”hva er et inviterende offentlig byrom?” Denne delen av oppgaven vil se på endringer i idealer for inviterende byrom og ta for seg noen relevante teoretikere. Deres teorier vil bli forsøkt satt inn i en moderne ramme. De teoretiske idealene diskuteres i relasjon til Kvadraturen, for så å konkluderes gjennom en definisjon.

ET UTGANGSPUNKT SOM DEFINISJON AV INVITERENDE BYROM

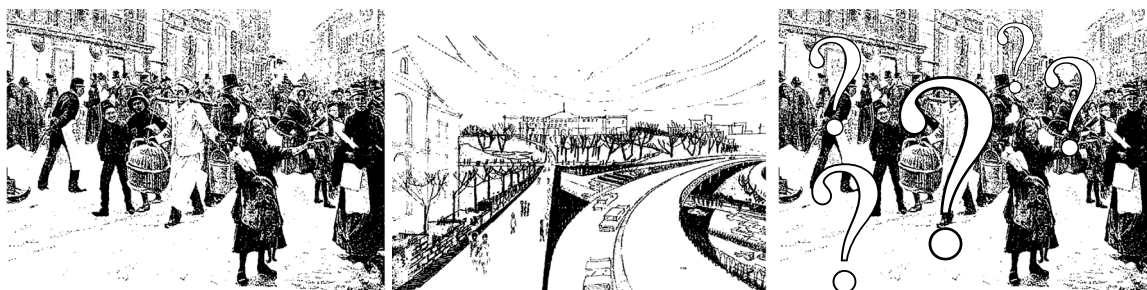
Et inviterende rom er åpent og vennlig, og er ofte den typen rom man søker ute på reise. Inviterende byrom anses som en viktig arena for fellesskapet og dermed også en felles plattform for mangfoldet med utgangspunkt i offentlig samhandling (Butenschøn, 2009). Begrepet invitere kan forstås som en forespørsel basert på et ønske om handling, i dette tilfellet er forespørselen et ønske om at noen skal oppsøke et offentlig rom og bruke dette. Begrepet er positivt ladet og kan relateres til å etterspørre på en vennlig og høflig måte. Synonymer til inviterende kan være å tiltrekke eller friste (Dictionary, 2013).

I definisjonen av inviterende byrom skilles det mellom inviterende byrom for allmennheten og dermed et mangfold av byboere, og inviterende byrom for særinteresser. Denne oppgaven vil omtale inviterende byrom som byrom med målsetning om å invitere til bruk av et mangfold av byens beboere. Å invitere et bredt mangfold av byens borgere til Kvadraturen

offentlige rom handler om å anse Kvadraturen som et sentrumsområde som bør ha en sentral verdi for hele byens befolkning.

For å utforske hva vi i dag legger i begrepet inviterende byrom er det relevant å se endringene i idealer for utviklingen av offentlige rom. Hva som legger føringer for bruken og opplevelsen av våre offentlige rom er svært relativt og endrer seg ut fra tid og kontekst. I denne delen av oppgaven vil jeg grovt gå inn på historien og endringer i idealer i det offentlige rom de siste 100 årene, for så å oppsummere med idealer som er relevante i en moderne kontekst. Det er ikke noe nytt å se på utfordringene med å skape inviterende offentlige rom, og denne teoretiske beskrivelsen representerer kun et snevert bilde av den reelle diskusjonen rundt våre offentlige rom. Den er likevel nødvendig for å stadfest et verdigrunnlag som legges til grunn for videre utarbeidelse av konsept i Kvadraturen.

En mye brukt målsetting for våre offentlige rom er å skape levende byrom. Da begrepet ”levende byrom” kan være svært relativt er begrepet om et ”inviterende byrom” en konkretisering av dette. Med et inviterende byrom menes et byrom som inviterer til aktivitet, opphold og interaksjon blant et mangfold av byens befolkning. Den levende byen er et resultat av dette. For å forstå hva som ligger til grunn for våre idealer for offentlige rom, vil en kort presentasjon av byliv som et relativt begrep foreligge.

Strøget, København 1880.

Transportanalysen for Oslo 1965

Hva nå?

Figur 17.(Butenschøn, 2009s.97 og s.131)

DEN TRADISJONELLE BYEN

Tradisjonelle byer oppsto som lag på lag med strukturer, funksjoner og fortellinger som ble utviklet med overlappende funksjoner i et naturlig tempo. Nettopp dette gjør den tradisjonelle byen til en kompleks historie om gater og torg fylt med liv. (Alexander, 1966) Men den tradisjonelle byen var ikke bare fylt med liv. I etterkant av den industrielle revolusjon blir byene beskrevet som mørke, trange og helsefarlige steder. Modernismens idealer vokste frem som en reaksjon på dette, og i Europa tidlig på 1900-tallet kom det til uttrykk i idealer for den rene, perfekte og nye byen fylt med de sunne og friske menneskene. Først kom hagebyene, senere drabantbyene, med arkitekten Les Corbusiers høyblokk i åpent landskap som forbilde.(Butenschøn, 2009)

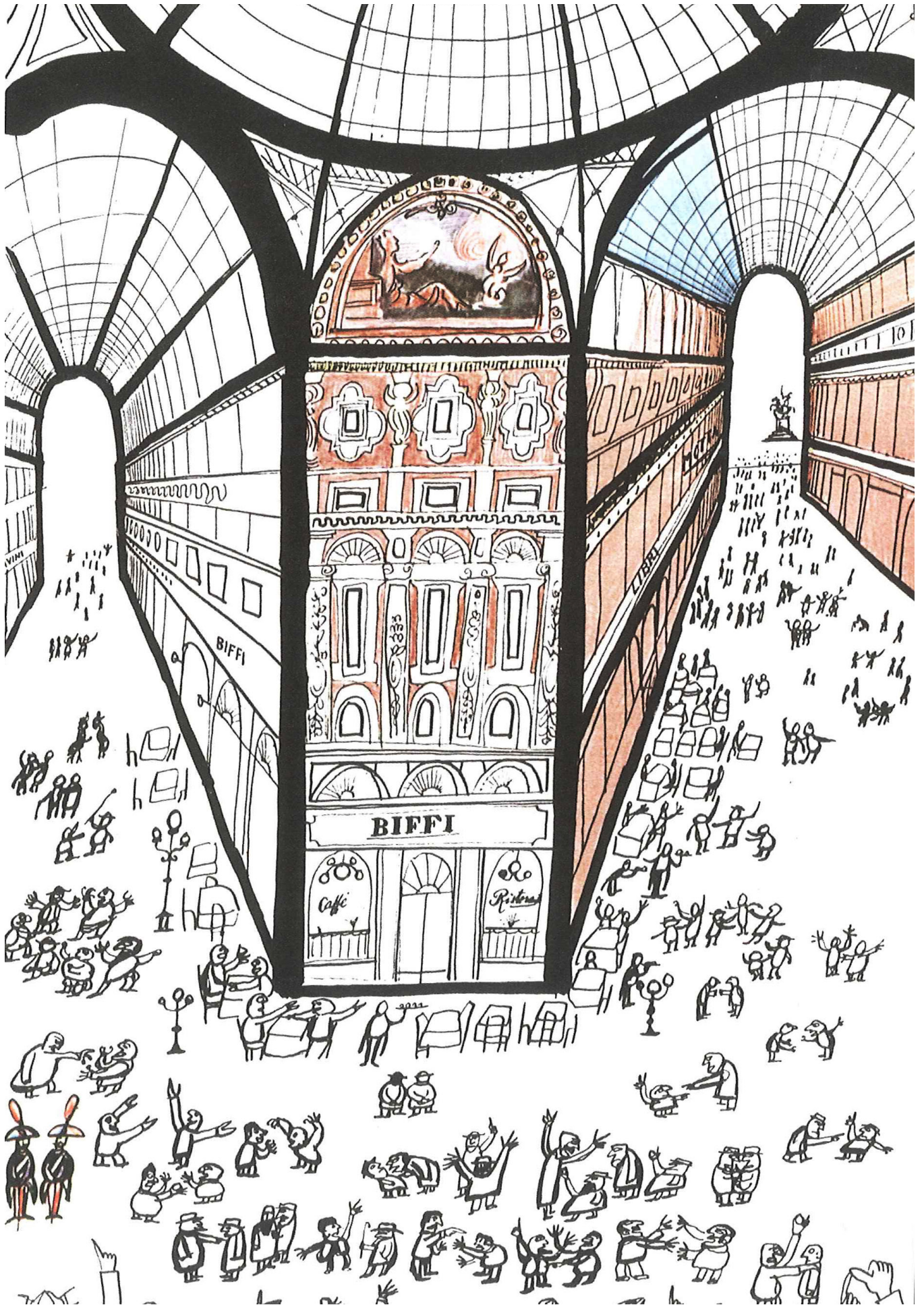
”Byrommet i den tradisjonelle byen er formet for ulike funksjoner, som for å skjerpe borgerånden og minne folk om rettferdighet og plikter, gleder og sorger.”(Butenschøn, 2009s.124)

DEN MODERNISTISKE BYEN

I Norge ble modernismens forbilder særlig aktuelle i etterkant av krigen da det moderne Norge skulle bygges opp. Tidens idealer tilsa at byen var et nødvendig onde. Man arbeidet i byen, men bodde helst så langt fra kjernen som mulig. Idealene om lys og luft var gjeldende, både som et boligideal og som et fritidsideal. Dette medførte at man tilbrakte fritiden i naturlige omgivelser på fjellet, i skogen eller på landet. Tilfeldig promenering i byens gater var et utdøende fenomen som ble forbundet med lediggang og et uproduktivt liv. ”Byen var et sted for arbeide og de nødvendige daglige aktiviteter.” hvor effektivitet var høyt verdsatt.(Butenschøn, 2009). Le Corbusier utsagn beskriver tidens ideal; ”En by laget for fart er laget for suksess”(I følge Butenschøn (2009)). Et resultat av den effektive byen var soneinndeling som planprinsipp med bilen som fremkomstmiddel. Høy mobilitet ble vektlagt med utbygging av nye veistrukturer i stor skala.

DEN MENNESKEVENNLIGE BYEN

I kjølevannet av modernismens effektive megastrukturer oppstår en rekke teoretiske motstykker. Disse er alle opptatt av den levende byen for mennesker, basert på erkjennelsen av at moderne byer ikke tilbyr det samme livet som tradisjonelle bystrukturer. For å forstå dette i en moderne kontekst beskrives et utgangspunkt for en moderne tolkning av hva forventningen til byens offentlige rom er.

Figur 18. "Galleria de Milano" tegning av Saul Steinberg 1951. Fritidsbyen-.Butenschøn, (2009s.125)

”Aldri har folk hatt så mye tid og så mye ressurser til å dyrke det som ikke er funksjonelt og nødvendig” (Butenschøn, 2009).

IDEALER FOR OFFENTLIGE BYROM, EN MODERNE FORVENTNING

Idealene for offentlige rom forandrer seg med tiden. Det kommer frem av teorien så langt at idealene et svar på samtidens utfordringer. Idealene i den tradisjonelle byen skiller seg fra idealene i den modernistiske byen. I dag forsøker man å gjeninnføre et fokus på mennesker i byen. Menneskene sees i en moderne kontekst med mer fritid, penger og nedlagt industri. Butenschøn omtaler dette som idealer for fritidens rom (Butenschøn, 2009).

FRITIDSBYEN

Fritid er ikke et moderne fenomen, men ønsket om å tilbringe fritiden i byen er et fenomen som har vært fraværende lenge. I følge Butenschøn (2009) må moderne byer må ses i relasjon til det frigjorte individet som greier seg selv. Det er en funksjonell frakobling fra fellesskapet i det man ikke er avhengig av andre for å greie seg. Dette skaper et økt behov for en sosial tilkobling utover nødvendigheter.

FLYTENDE MODERNITET

Men det frigjorte individet har moderne rammebetingelser som skiller seg fra tidligere. Den polske sosiologen Zygmunt Bauman påstår at man de siste 40-50 årene har gått fra fast til flytende modernitet (Bauman, 2004). Han beskriver med dette skillet i troen på at man kan forme en fullendt rasjonell og perfekt verden, og troen på at verden har en flytende form som ikke lar seg fikse. Fast modernitet handler om å fjerne alle faktorer som representerte uvitenhet og usikkerhet gjennom kontroll over så mange samfunnsaspekter som mulig. Dette skal oppnås gjennom blant annet

hierarki, byråkrati, regler og reguleringer og gir mening i en verden hvor endringer var trege. Dett er ikke tilfellet lengre. Den permanente perfekte tilstanden blir utfordret av uforutsette endringer som økonomiske kriser, klimakriser, terrorkriser, teknologiske nyvinninger, og stadig skiftende trender i behov. Bauman (2004) proklamerer at den flytende modernitet kjennetegnes av usikkerhet, kontinuerlige risikoer og skiftninger i hvem og hva man kan stole på. For å leve og fungere i en flytende modernitet er fleksibilitet og tilpassningsevne grunnleggende, hvor varierte og mangfoldige byer er en forutsetning for å oppnå dette (Bishop and Williams, 2012).

INDIVIDET

Moderne byer kan beskrives som individualiserte (Juul, 2009). Individets behov og smakspreferanse imøtekommes så langt det lar seg gjøre, og den måten imøtekommer man moderne krav til tilrettelagt fritid, ressurser og et ønske om sosial tilkobling (Juul, 2009, Butenschøn, 2009). Den moderne byen er også utsatt for raske endringer. Dette krever en stadig evne til å tilpasse seg nye uforutsette behov og forventninger (Bauman, 2004). Balansen ligger i mellomlandet mellom den opparbeidede fritidsbyen, og den fleksible byen som har som utgangspunkt å styrke byens variasjon for å imøtekomme stadige endringer i behov og preferanse.

For å beskrive den moderne forventningen til inviterende byrom, legges et utvalg sentrale teoretikere til grunn. De teoretiske forbildene går helt tilbake til 60-tallet, men representerer en visjon som blir videreført i dagens idealer for det offentlige rom.

De teoretiske forbildene kan deles inn i to grupper.

“Above all, if the environment is visibly organized and sharply identified, then the citizen can inform it with his own meanings and connections” (Lynch, 1960s.92).

“The outside of the buildings is the inside of the city”

(Jacobs, 1961)

Jane Jacobs, Kevin Lynch og William Whyte representerer sentrale teoretiske forbilder for utformingen av den sosiale fritidsbyen. Henri Lefebvre er et forbilde for en reaksjon som fokuserer på hverdagen som utgangspunkt for variasjon, og dermed er i tråd med Baumans observasjon av flytende modernitet.

FYSISKE IDEALER TIL GRUNN FOR FRITIDSBYEN JANE JACOBS

Journalisten Jane Jacobs er kjent for sin kritikk av samtidens byplanlegging og søker å introdusere nye prinsipper med utgangspunkt i det tradisjonelle tette og mangfoldige nabolaget. Hennes utgangspunkt er tradisjonelle nabolag i New York, rundt 1960. Jacobs er særlig opptatt av at det er mangfoldet i aktørene i byens offentlige rom som skaper trygghet, ved at de representerer “øyne” på gaten (Jacobs, 1961). Jacobs foreslår en rekke tiltak for å stimulere til en mangfoldig og levende by, disse er ytterligere beskrevet i verktøykassen i kapittel 6.

KEVIN LYNCH

Tilsvarende Jacobs, fastslår Kevin Lynch, med utgangspunkt i Boston USA, en teori om at lesbarhet i byen ligger til grunn for bruk. Han beskriver byen som et sammensatt urbant bilde. Lesbarheten i dette bildet er forutsetningen for vår mulighet til å benytte oss av byens rom og dermed skape levende byer. For å oppnå en slik lesbarhet beskriver han hvordan man må bort fra modernismens homogene megastrukturer, da lesbarhet nettopp er avhengig av nyanserte strukturer i en sansbar skala (Lynch, 1960).

WILLIAM WHYTE

William Whyte er en teoretiker som var opptatt av kartleggingen av det sosiale livet i byen. Hans arbeide er inspirert av Jacobs karakteristikker for byens liv (Jacobs, 1961). Whyte er kjent for The Street Life Project fra 80-tallet, som går ut på å observere oppførsel i det offentlige rom. Prosjektet resulterer i teorier og prinsipper for design og funksjonskrav. Han beviser helt konkret hvordan ulike fysiske forutsetninger ligger til grunn for bruk. Disse kan deles inn i kategorier som sitteplasser, tilknytning til gaten, sol, vann, trær, mat, interaksjon. Særlig viktig er erkjennelsen av at mennesker tiltrekkes av andre mennesker, som igjen tiltrekkes av andre mennesker (Whyte, 1990).

Lynch, Jacobs og Whyte er et lite knippe sentrale teoretikere som har vært med på å endre synet på offentlige rom i Europas byer. Deres teorier forholder seg i utgangspunktet ikke til fritidsbyen, men heller til et utgangspunkt om at byer må designes med større forståelse for menneskelige behov og byliv.

JAN GEHL

I skandinavisk kontekst er byen for mennesket for lengst introdusert, med den danske arkitekten Jan Gehl i spissen. ”At byens liv og hensynet til mennesker i byens rum må have en central plassering ved planlegging av byer og bebyggelse er nu alment acceptert” (Gehl, 2010s.8). Gehl er kjent for sine bylivsundersøkelser som har resultert i en lettfattelig samling verktøy for å oppnå en menneskevennlig by. Mange av tiltakene kan man kjenne igjen fra Lynch, Whyte og Jacobs.

”What attracts people most is other people. Many urban spaces are designed as though the opposite were true, and what people liked best are places they stay away from ”
(Whyte, 1990s.9).

Tiltakene handler i stor grad om å fjerne bilen og å bygge varierte rom, i riktig skala. Disse skal by på opplevelse som fotgjenger og myk trafikant. Beskyttelse, komfort og opplevelse er nøkkelbegreper

BETTUM OG LILLEBY

I Norge finnes det en rekke eksempler på Gehls teorier oversatt til norsk kontekst. Ola Bettum og Einar Lilleby utarbeidet blant annet en bylivsundersøkelse i Oslo på bakgrunn av Gehls teorier i 1998 (Bettum and Lilleby, 1998). Undersøkelsens formål var å reintrodusere ”gaten” som en egen planleggingskategori. Fokuset i undersøkelsen er hva som skaper aktivitet og trivsel i Oslo sentrum. Dette ble basert på en systematisk gjennomgang av samspillet mellom trafikkløsninger, byens form, funksjon og publikumsbruk.

Undersøkelsen konkluderer med at enkeltfaktorenes betydning for byens liv varierer svært mye fra gate til gate, og gjør det nærmest umulig å isolere årsakssammenhenger. De kommer likevel noen prioriteringer: Den viktigste enkeltfaktoren til opphold i byrommet er klima. Deretter følger ”byliv” tilknyttet forretninger, kultur, markedsarrangementer og underholdningstilbud. Minst byliv finner man i områder med dominerende kontortilbud, hvor det også er ”lite attraksjoner for et alminnelig publikum” og dermed mindre aktivitet. Undersøkelsen konkluderer med at biltilgjengelighet ikke er en avgjørende faktor for bruken av Oslo sentrum som helhet, i kontrast til Gehls prioritering av fotgjengere. Jacobs, Lynch, Whyte og Gehl deler en grunnleggende tanke om at design av byrom krever

deriktige fysiske og funksjonelle rammene.

De er alle inspirert av tradisjonelle bystrukturer og menneskelig skala for å skape byliv. Det er en feilslutning å si at F.eks Jacobs kun foreslår fysisk design som et premiss for byens liv. Selv skriver hun at byens natur er av en så kompleks karakter at den vanskelig lar seg oversette til fysisk form. ”A citys very structure consists of mixture of uses, and we get closest to its structural secrets when we deal with the conditions that creates diversity” (Jacobs, 1961s.490). Men Jacobs var journalist, og det er i konkretiseringen av teori til håndfast prosjektering, at de presenterte teoretikernes teori resulterer i trender som fokuserer på fysiske ideer. ”New Urbanism” er et eksempel på en slik trend.

KRITIKK AV DEN FYSISKE IDEAL BYEN

”New urbanism” kritiseres for å skape ideelle nabolag som kun er tilpasset den øvre middelklassens økonomiske forutsetninger (Juul, 2009, Olsen, 2012). Dette skaper homogene sosiale arenaer, stikk i strid med teoretikernes egne intensjoner. Dette må ses i sammenheng med at for eksempel teoriene til Jacobs, hvor ulik alder på bygg er en forutsetning (Jacobs, 1961), faller ut i moderne kontekst som ofte handler om å utvikle store tomter med få utviklere (Juul, 2009). Tilsvarende blir Gehls prinsipper kritisert for å skape lite sosialt mangfoldige byrom (Olsen, 2012). Gehl Arkitekter har vært konsulent for utarbeidelsen av de offentlige rommene i Bjørvika. Olsen (2012) påpeker at det i Bjørvika er et mangfoldig og estetisk design i tråd med Gehls prinsipper, som fokuseres på komfort, trygghet og naturlige herlighetsverdier. Dette i kombinasjon med flotte boliger og kontorbygg, opera og museer (Gehl Architects, 2007).

”We are unable to seize the human facts. We fail to see them where they are, namely in humble, familiar, everyday objects. Our search for the human takes us too far, too deep. We seek it in the clouds or in mysterious, where as it is waiting for us, besieging us on all sides.”

(Lefebvre i fløge Chase et al. (2008))

Likevel hevder hun at: ”Bjørvika risikerer å bli en bydel som karakteriseres av urban serieproduksjon mer enn av innovasjon, bærekraft, kultur og mangfold”.

Olsen (2012) påpeker med dette hvordan området i realiteten verken omfatter variasjon i boligtilbud, næringsvirksomheter, kulturuttrykk eller rekreasjonsmuligheter. Derimot påpeker hun at området omfatter en ”bred funksjonssammensetning som tilfredsstillende økonomisk ressurssterke mennesker med spesifikke interessefelt og behov”(Olsen, 2012). Dette må ses i sammenheng med at utgangspunktet for utviklingen av Fjordbyen er store investeringer. Utviklingsprosjekter med store investeringer, som utformes etter idealer for ”den menneskevennlige byen” er avhengig av å tjene inn investeringene. Dette skjer gjennom høy kommersiell og arealmessig verdi som ikke nødvendigvis rommer et reelt sosialt mangfold.

DEN HVERDAGSLIV SOM UTGANGSPUNKT FOR INVITERENDE BYROM. HENRY LEFEBVRE

Lefebvres teorier tar utgangspunkt i hverdagslivet fremfor det kommersielle eller politiske liv. Hans utgangspunkt er fra 1960-tallet, Frankrike. Lefebvre hevder at byens liv skulle ikke basere seg på en besøksrett, der byen fremstår som en turistattraksjon, eller en kommersiell historisk bykjerne. Retten til det offentlige rom ligger i hverdagslivet(Lefebvre i følge Merrifield (2006)). Det kommer derfor frem av Lefebvre at det ikke er tilstrekkelig å stadfeste at det offentlige rom er for allmennheten, det må også invitere allmennheten til å aktivt leve ut hverdagslivet i disse rommene (Merrifield, 2006).

Lefebvre skiller mellom det formelle rom og hverdagens rom. Han kritiserer hvordan det offentlige rom alt for ofte reproducerer sine formelle rom. Dette gjennomføres i tråd med lover og regler. Opplevelsen og det sanselige nedprioriteres og det ikke tas hensyn

til hverdagsopplevelsen(Juul, 2009).

Selv beskriver Lefebvre hverdagens rom, som et eget rom i kontekst av tid, rytme og atmosfære i en subjektiv opplevelse av fysiske omgivelser. Hverdagens rom er uten fysisk forankring og kan tolkes til å handle om opplevelsene som oppstår spontant, parallelt med at man ferdes i fysiske omgivelser. Hovedutfordringen med Lefebvre som forbilde er å tolke hvordan man kan konkretisere hans teorier. Han var sosiolog og filosof, og betrakter opplevelse i relasjon til tid, noe som i utgangspunktet er svært abstrakt.

ANVENDELSE AV TEORI PÅ KVADRATUREN

Alle kritikerne som er presentert har det til felles at de er en reaksjon mot den modernistiske byen og dens idealer, og ser tilbake til den tradisjonelle byens levende gater og torg som forbilde. Alle søker de å skape mangfoldige og inviterende offentlige rom.

Det viser seg likevel at oversettelsen fra teori til praksis skaper endring. I den ene retningen viser det seg at et ensrettet fokus på fysisk form resulterer i byrom som ikke nødvendigvis inkluderer alle. Tilsvarende resulterer et fokus på byens rytme og hverdagsliv en svært abstrakt tilnærming.

Whyte, Lynch, Jacobs og Gehls teorier kommer til uttrykk i fysiske premisser som legges til grunn for bruken av offentlige rom. Det fysiske design er verktøyet for å skape inviterende byrom.

Kvadraturen er i dag et lite inviterende sted. Det ligger her en balanse mellom hvor mye og hvor lite man bør investere i opparbeidelse av Kvadraturens offentlige rom, og på hvilken måte. Man må ta innover seg at Kvadraturen lett kan ende opp som en kommersiell turistattraksjon hvor kun turistene og den besøkende imøtekommes. Eksempelvis om man kun satser på fysisk opprustning med fokus på historisk vern uten rom for moderne bruk, for å skape en ”historisk bykjerne” og dermed et turistmål.

En utvikling i tråd med Lefebvre vil fokusere på at byen er for hverdagen. Dette er i tråd med ett verdigrunnlag om at byens rom skal være for byens borgere, først og fremst.. Byens sentrum er definert i oppgaven som et allemannseie for byens borgere. Dette er derfor på mange måter et interessant utgangspunkt.

DEFINISJON FOR INVITERENDE BYROM, DET BESTE FRA TO VERDENER

Et inviterende offentlig byrom er i utgangspunktet et byrom som forsøker å tiltrekke seg byens borgere.

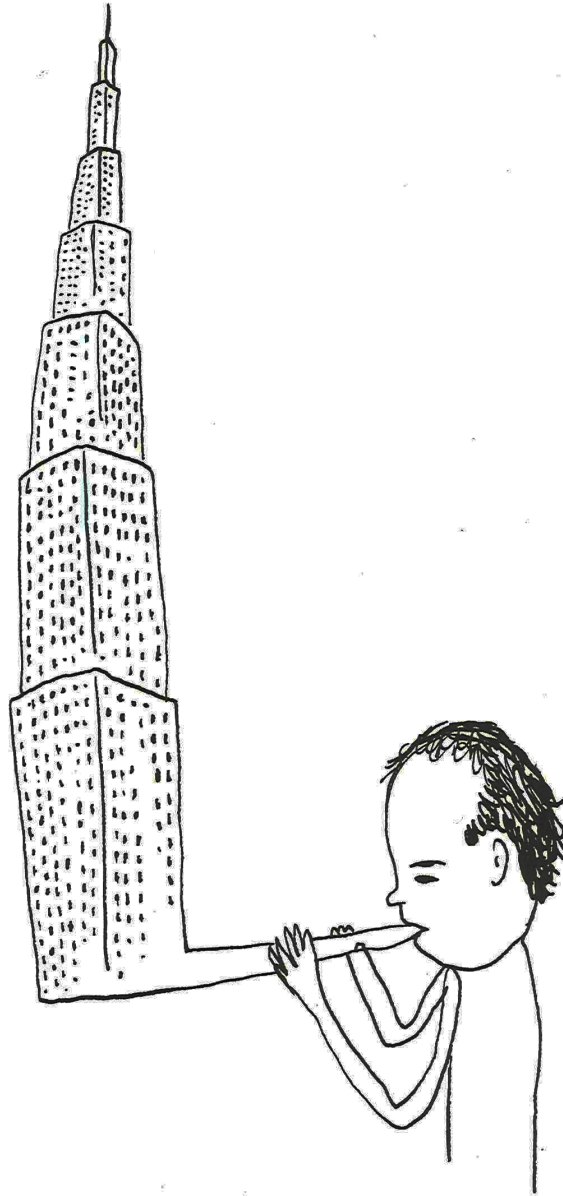
Et inviterende byrom er avhengig av både fysiske og funksjonelle premisser og må ses i relasjon til tid. De fysiske og funksjonelle primissene er en reaksjon på modernismens idealer, men suppleres av Lefebvres teori om hverdagsliv som et godt utgangspunkt for design. Atmosfære, variasjon og opplevelse er viktige aspekter alle teoretikerne, forskjellen ligger i at Lefebvre utdyper at det er varierte opplevelse i hverdagen som er målet. Dette skiller seg fra tanken om generelt opplevelsesrike omgivelser hvor den besøkende like gjerne er et mål for fysiske premisser, med fritidsbyen som utgangspunkt

For å oppnå inviterende variasjon, atmosfære og opplevelse i de offentlige rommene må derfor de konkrete teoretikernes fysiske tiltak benyttes som formgivningsidealer, men justeres etter Lefebvres abstrakte målsetning om å stimulere til hverdagsopplevelse. De fysiske tiltakene er basert på det andre teoretikerne fremhevet, utenom Lefebvre som ikke selv beskriver fysiske tiltak. Dette utdypes videre i verktøykassen beskrevet i kapittel 5.

INVITERENDE BYROM, EN DEFINISJON

Inviterende byrom innebærer at utvalgte idealer for form og funksjon, i tråd med moderne forventninger, legges til grunn for design. Disse må tilpasses stedets rytme gjennom å optimalisere variasjon og opplevelse i hverdagen over tid.

NESTE KAPITTEL vil presentere utvalgte teoretikere fra dette kapitlet. Disse konkretiseres i en beskrivende verktøykasse. Verktøykassen deles inn i to deler, hvor den delen utdyper hva som ligger i beskrevne teoretikers fysiske idealer, og den andre delen utdyper hva som ligger i Lefebvres fokus på opplevelse og rytme i hverdagen.

Figur 19. Infalatable Building, Jan Rothuizen(Urhahn et al., 2011s.49)

Verktøykasse

DETTE KAPITTELET VIL BESKRIVE EN
VERKTØYKASSE SOM EN UTDYPNING AV
HVA ET INVITERENDE OFFENTLIG ROM
INNEBÆRER

VERKTØYKASSEN

Verktøykassen er delt inn i to deler, en del tar utgangspunkt i teoretikernes fysiske idealer for utforming, og en del som tolker en tilnærming til Henri Lefebvres hverdagsliv.

Verktøykassen er inspirert av Gehls metodiske verktøykasse, som på en lesbar måte oppsummerer premisser for byens rom. Innholdet i verktøykassen beskrives i tre deler, hvor første del beskriver det konkrete tiltaket, andre del består av en generell utdypning, og tredje del går inn på de formålet med tiltaket. Hvert premiss er beskrevet med henvisning til teori.

FYSISKE IDEALER

Den fysiske verktøykassen konkretiseres i designpremiss for utforming. Verktøykassen deles inn i fem hovedmålsettinger for offentlige rom. Det er en direkte link mellom hovedmålsetting og hvert enkelt premiss. Premissene er alle hentet fra litteratur utgitt av utvalgte teoretikere. Avslutningsvis velges ut de premissene som er mer relevante for Kvadraturen. Dette baserer seg på en forståelse av Kvadraturens behov som beskrevet i registreringsdelen i kapittel 3.

IDEALER MED UTGANGSPUNKT I HVERDASLIV

Den sosiale verktøykassen er mindre konkret og tar utgangspunkt i Lefebvres teori for rytme og hverdagsliv.

FYSISKE IDEALER

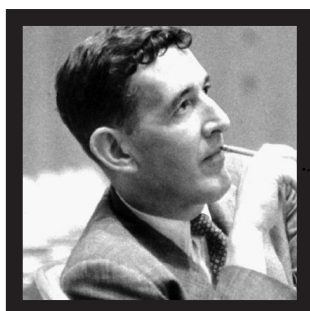
Prmissene beskrevet er et forsøk på å koke ned teoretiske idealer til et mer håndterlige konkrete tiltak. Utvelgelsen er basert på egen tolkning av hva som står sentralt i hos de ulike teoretiske forbildene når det kommer til tiltak for byens utforming. Premissene er basert på en tolkning av Kevin Lynch, Jane Jacobs, William Whyte, Jan Gehl og Ola Bettum og Einar Lilleby

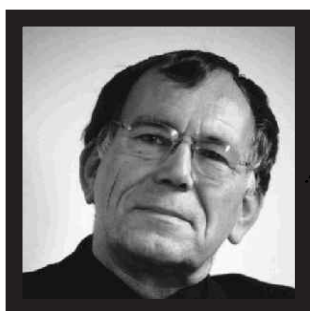
(Lynch, 1960)

(Jacobs, 1961)

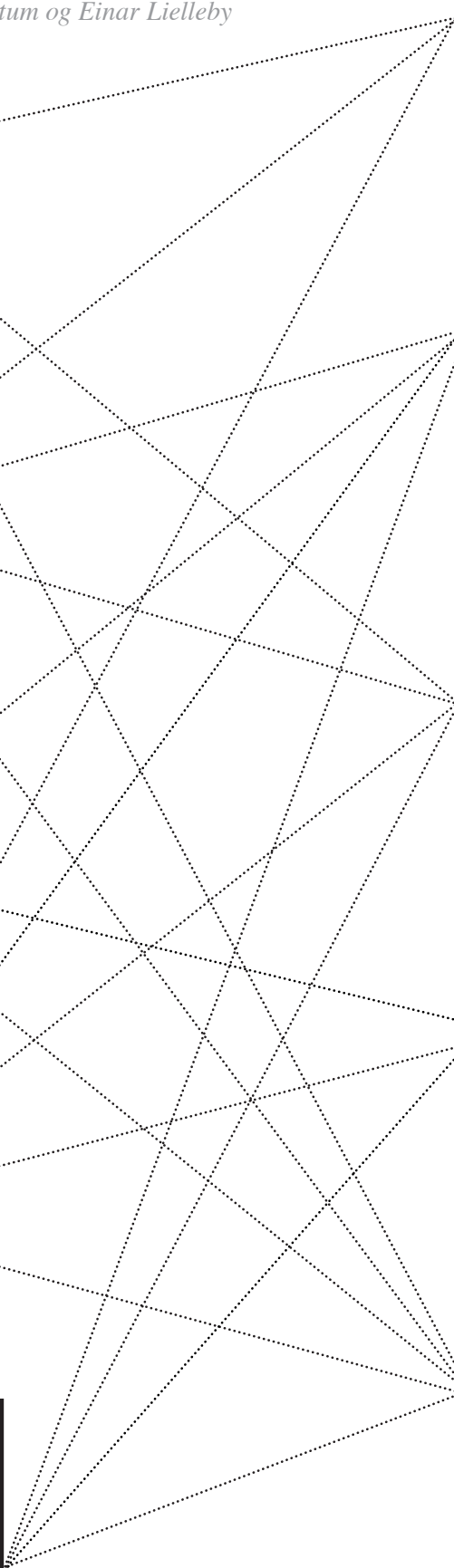
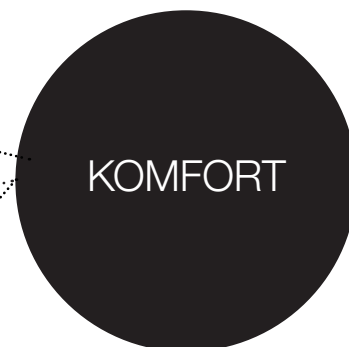
(Whyte, 1990, Spaces, Ikke oppgitt)

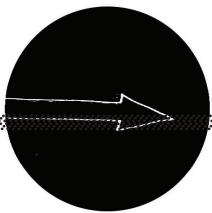
(GehlArchitects, 2007, Gehl, 2010)

(Bettum og Lilleby, 1998)

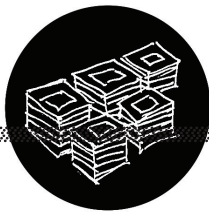
Figur 20. Lynch, Jacobs, Whyte, Gehl, Bettum og Lilleby

Ferdselsåre

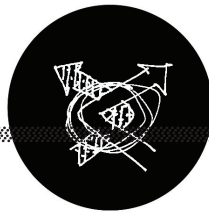
Kant

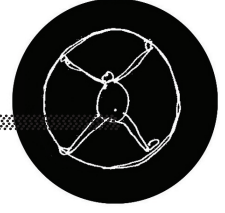
Område

Landemerker

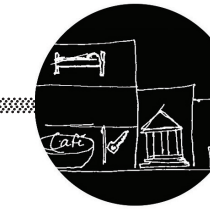
Punkt

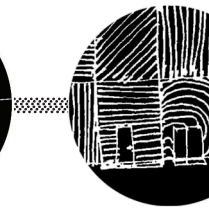
Menneskelig skala

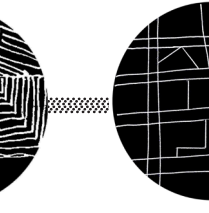
Ulik alder på bygg

Varierte funksjoner i bygg, inkl. bolig

Varierte fasader og kanter

Fleksibel ferdsel

Tetthet av folk

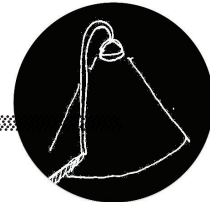
Åpen by

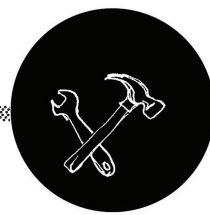
Andre mennesker

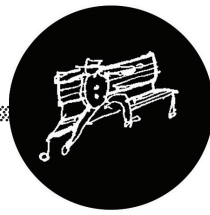
Beskyttelse mot trafikk

Belysning

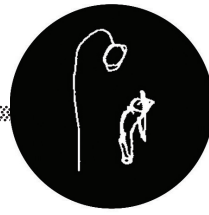
Vedlikehold

Sitteplasser

Tilrettelagt for myk ferdsel

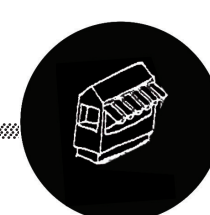
Behagelig belysning

Betraker og aktør i gaten

Beskyttelse mot klima

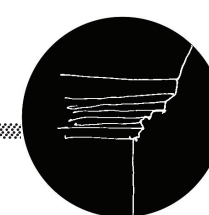
Mat

Åpne fasader

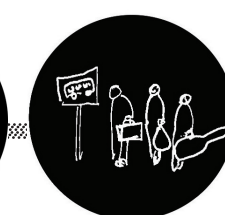
Vann og vegetasjon

Detaljrikdom

Kunst og sansbare elementer

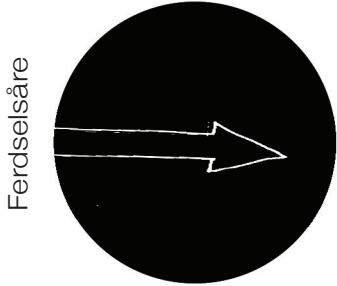
Aktivitet av andre mennesker

LESBARHET

Konkret premiss

Beskrivelse

Overordnet mål

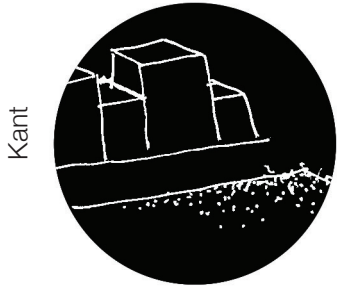

Ferdssåre

Ferdssåre

*Tilrettelagt for ferdsel
Uavbrutt
Effektiv
Attraktiv
(Lynch, 1960)*

Målrettet bevegelse

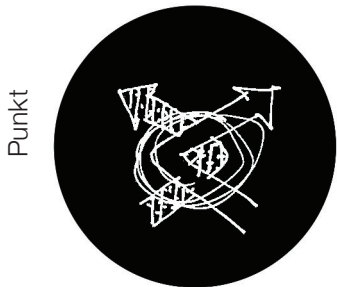

Kant

Kant

*Sekvenser og lesbare
skiller mellom ulike
funksjoner, f.eks privat
og offentlig
(Lynch, 1960)*

Indikerer overganger mellom
områdetyper

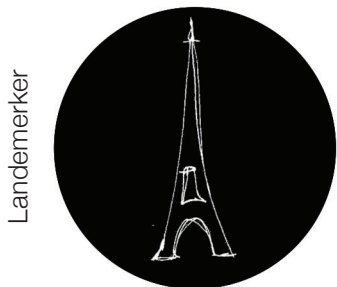

Punkt

Punkt

*Et punkt oppstår i
møtet hvor man skifter
mellom ulike former for
ferdsel, eller retning. Et
kryss er et eksempel på
et punkt.
(Lynch, 1960)*

Møtested

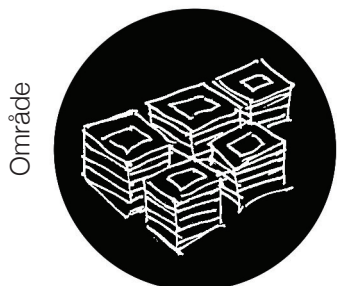

Landemerker

Landemerker

*Et fysisk kjennetegn
man navigerer etter.
(Lynch, 1960)*

Referansepunkt

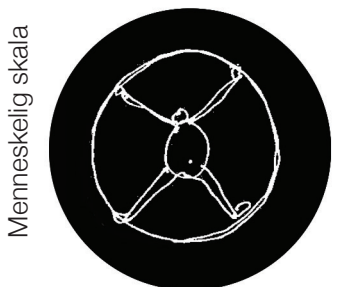

Område

Område

*Du forventer noe når
du går til Grønland, du
forventer noe annet når
du går til kvadraturen.
(Lynch, 1960)*

Felles identitet i et
område

Menneskelig skala

Sansbar størrelse

*35 m for å se fjes
100m for å oppleve
bevegelse.
se, høre utfolde. -Gehl
Forutsetning for op-
plevelse
(Lynch, 1960)*

Human skala

fysisk MANGFOLD

Konkret premiss

Beskrivelse

Overordnet mål

Ulik alder på bygg

Ulik alder på bygg

Ulik alder og tilstand gir mangfold i verdi. (Jacobs, 1961)

Mangfold av aktører med ulik økonomisk forutsetning

Varierte funksjoner i bygg

Varierte funksjoner i bygg

Imøtekomme mennesker med ulik timeplan og behov som kan bruke de samme fasilitetene (Jacobs, 1961)

Mangfold av aktører og målgrupper gjennom døgnet

Varierte fasader og kanter

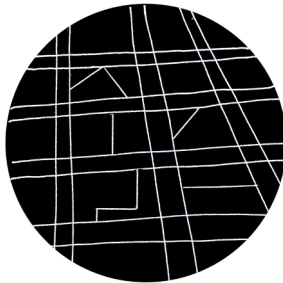

Varierte fasader og kanter

Varierte overganger mellom inne og ute. En fasade bør være variert med mange innganger

Mangfoldig sanseinntrykk, opplevelse og møtepunkt.

Fleksibel ferdsel

Korte avstander mellom muligheter for valg om endring i retning

Målet er å unngå isolerte områder pga dårlig tilgjengelighet. Flexibel ferdsel gjør det mer tilfeldig hvem som ferdes hvor. Må ses i relasjon til et mangfold i målpunkter. (Jacobs, 1961) (Gehl, 2010)

Flexibel ferdsel
Unngå isolerte områder.

Tetthet av folk

Tetthet av folk

Forutsetning for å fylle rom med tiltrekkelig menneskelig tilstedeværelse. Tettget av beobere er spesielt viktig. (Jacobs, 1961)

Mangfold av mennesker

TRYGGHET

Konkret premiss

Beskrivelse

Overordnet mål

Alle punktene bidrar til beskyttelse mot vold og kriminalitet

Åpen by

Fjerne unødvendige faresymboler

Alt som får folk til å delta i det offentlige rom en trygg by. Gitre hegn og kameraer forteller folk at byen er utrygg og motvirker sin egen intensjon. (Gehl, 2010)

En åpne by

Beboerens omsorg

Beboerens omsorg

Beboerens omsorg for det offentlige rom representerer aktive aktører som griper inn. Forutsetter tilhørighet - Eyes on the street, (Jacobs, 1961)

Beskyttelse mot vold og kriminalitet

Beskyttelse mot trafikk

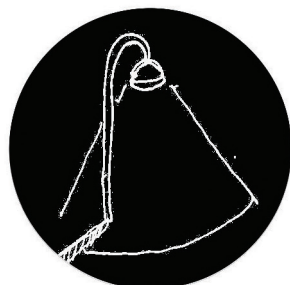

Lesbart trafikkbilde

Lav fart (Gehl, 2010)

Beskyttelse mot trafikk

Belysning

Belysning

Blant annet belysning fra buttkiker og åpne fasader om kvelden (Gehl, 2010)

Definerer det offentlige rom i mørket

KOMFORT

Konkret premiss

Beskrivelse

Overordnet mål

Vedlikehold

Vedlikehold

Indikerer tilrettelegging og eierskap (Bettum og Lilleby, 1998)

Signaliserer at stedet har en verdi for noen.

Sitteplasser

Sitteplasser

*Benker
Frigjorte løse stoler
Antall teller.
Ideal: 30cm pr 9m2
(whyte, Ikke oppgitt)
(Gehl, 2010)
(Bettum og Lilleby, 1998)*

Opphold

Tilrettelagt for myk ferdse

Tilrettelagt for myk ferdse

*Plass til å gå,
repsekt for gang og sykkel
linjer,
gode overflater og
oppmerking
(Gehl, 2010)*

Utbredt myk ferdse

Behagelig belysning

Behagelig belysning

*Naturlig lys, reflektert lys,
tilstrekkelig lys sollys og
lette skygger
(Whyte, 1990)
(Gehl, 2010)*

Atmosfære

Betraker og aktør

Betraker og aktør i gaten

*Viktig å la det være mulig å betrakte livet i det offentlige rom. Eksempelvis på gaten og travle torg. Mennesker som ser på mennesker som ser på mennesker.
(Whyte, 1990)
(Jacobs, 1961)
(Gehl, 2010)
(Bettum og Lilleby, 1998)*

Passiv og aktiv deltagelse utfra behov eller preferanse.

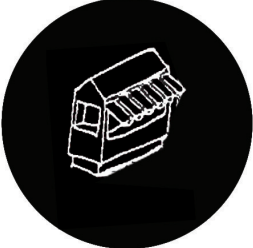

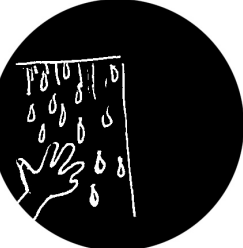
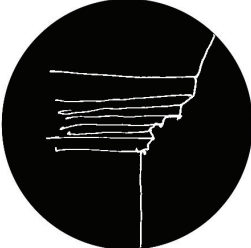
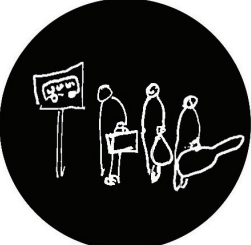
Beskyttelse mot ubehagelige omgivelser

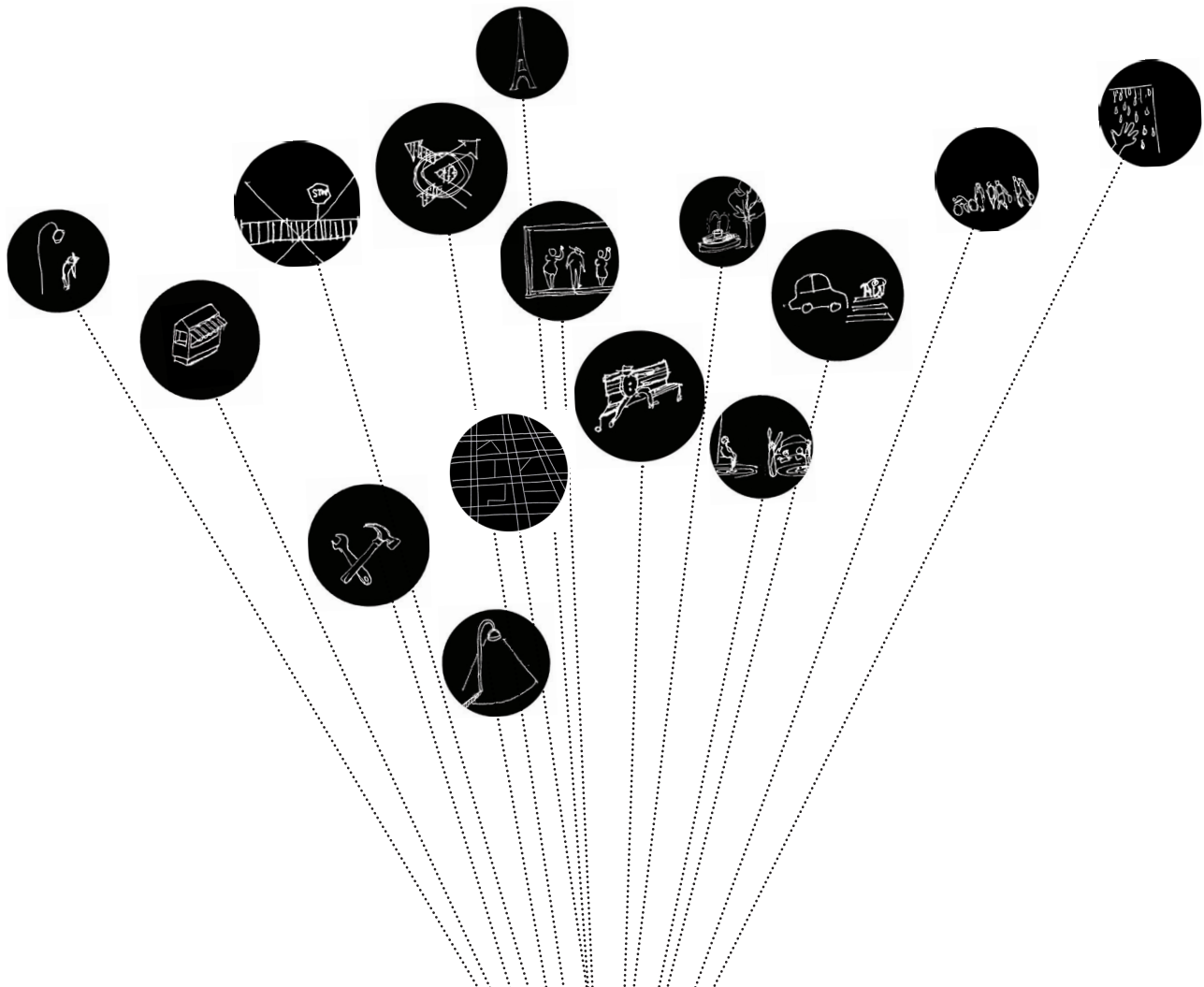

Fysisk le

*Beskyttelse mot vind-trekk, regen/snø, kulde/varme, forurensning, støv, blanding og støy
(Gehl, 2010)*

Beskyttelse mot klima og forurensning

Mat		Mat	<i>Dekker generelt primær behov for et bredt mangfold Tiltrekker seg mennesker (Whyte, 1990)</i>	Møtepunkt
Åpne fasader		Åpne fasader,	<i>Muligheten til å oppleve livet innendørs, trygghet i at folk kan se ut. Bløte kanter og mange kryssningspunkter mellom inne og ute. (Jacobs, 1961) (Whyte, 1990) (Gehl, 2010)</i>	Interaksjon og “eyes on the street” Myke overganger mellom inne og ute
Vann og vegetasjon		Vann og vegetasjon	<i>Romdannende elementer som inviterer til interaskjon. (Whyte, 1990) Herlighetsverdier (Gehl, 2010)</i>	Rekreativ atmosfære
Kunst og sansbare elementer		Kunst og sansbare elementer	<i>Romdannende kan være elementer som inviterer til interaskjon (Whyte, 1990) (Gehl, 2010)</i>	Interaksjon og forundring
Detaljrikdom		Detaljrikdom	<i>Detaljrikdom gir stor opplevelsriksom (Gehl, 2010) (Lynch, 1960)</i>	Variasjon i inntrykk
Aktivitet av andre mennesker		Transport Kultur Arbeidsplasser Varehandel	<i>4 årsaker til opphold i Oslo sentrum. Hovedårsak er transport. (Bettum og Lilleby, 1998)</i>	Andre mennesker

Fra teoretisk
ideal til
RELEVANS I
KVADRATUREN

**FYSISKE IDEALER MED
RELEVANS I KVADRATUREN**

Alle premissene er relevante for å skape inviterende byrom, men noen premisser er mer relevante for å utvikle Kvadraturens offentlige rom. De utvalgte premissene danner utgangspunktet for konsept som presenteres i kapittel 7. Utvelgelsen er gjort basert på en forståelse av hva at noen premisser alt er tilstede i Kvadraturen, i mer eller mindre grad. Utvelgelsen er derfor basert på en tolkning av behov med utgangspunkt i funn fra kapittel 4. for behov i Kvadraturen.

Komfort og opplevelse representerer det største behovet. Dette kan ses i samsvar med et moderne krav til offentlige byrom som steder for opplevelse, komfort og fritid. Kvadraturen innfrir ikke.

LESBARHET

- Landemerke
- Punkt

FYSISK MANGFOLD

- Fleksibel ferdsel

TRYGGHET

- Åpen by
- Beskyttelse mot trafikk
- Beboerens omsorg

KOMFORT

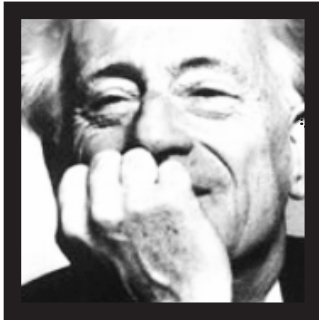
- (Vedlikehold)-Prosess
- Sitteplasser
- Tilrettelagt for myk ferdsel
- Behagelig belysning
- Betrakter og aktør

OPPLEVELSE

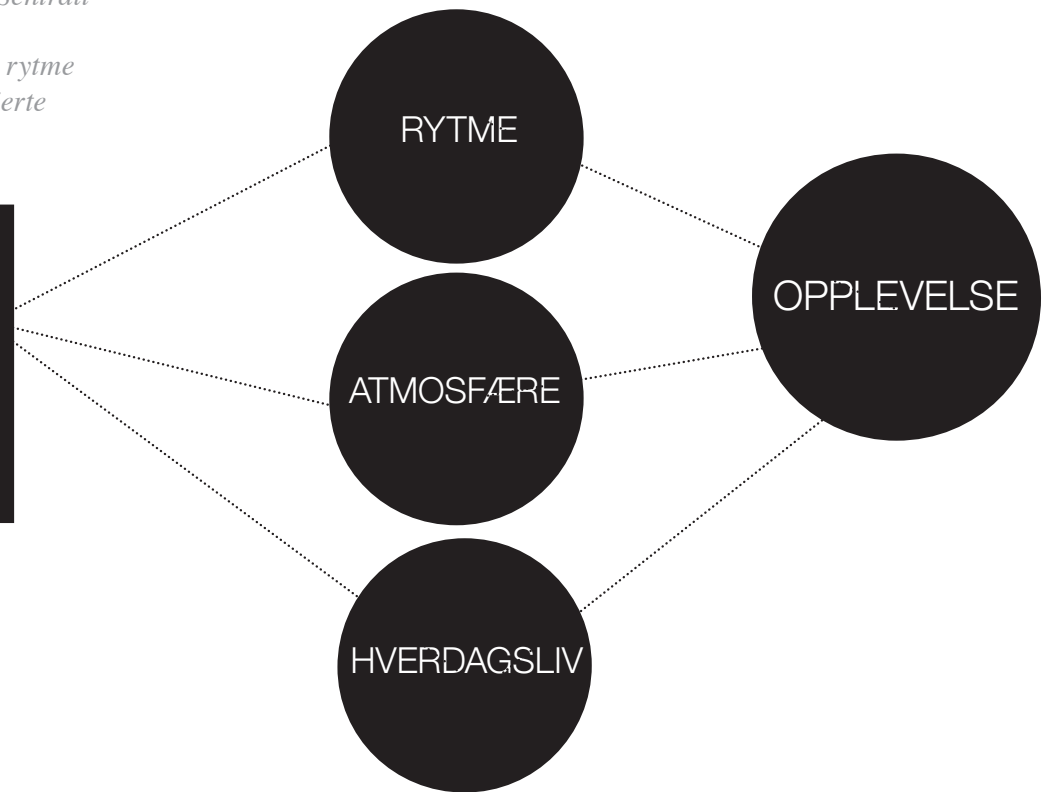
- Mat
- Åpne fasader
- Vann og vegetasjon
- Kunst og sansbare elementer

IDEALER MED UTGANGSPUNKT I HVERDASLIV

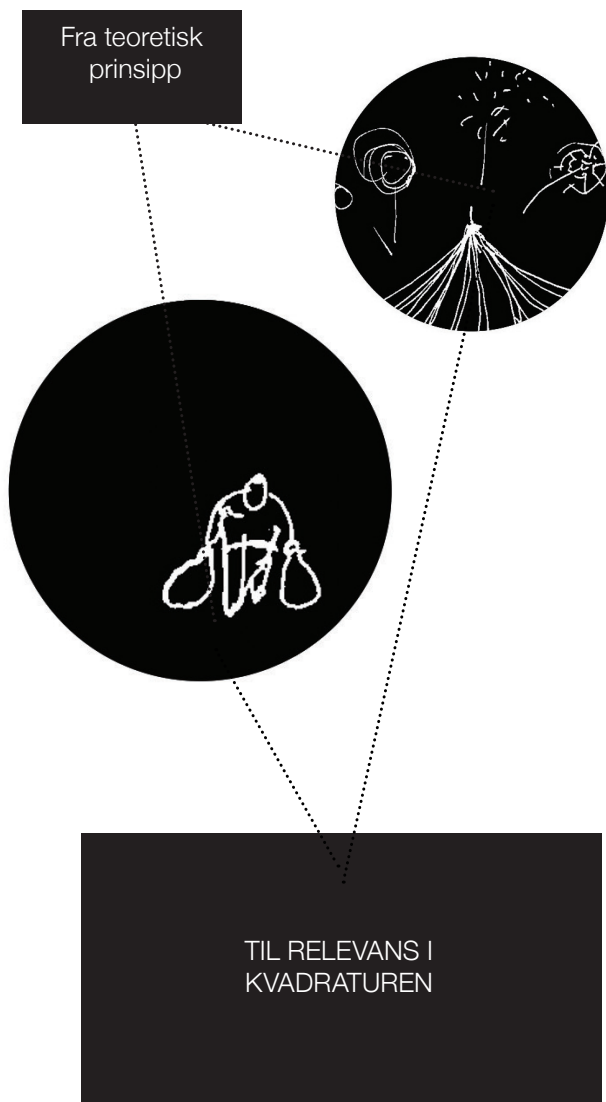
Primissene er en tolkning av hvordan Henri Lefebvres teorier kan oversettes til praksis. Sentralt for begge premissene står atmosfære, hverdagsliv og rytme som utgangspunkt for varierte sanseopplevelser.

Henri Lefevre
Figur 21.

	Konkret premiss	Beskrivelse	Overordnet mål
Festivaler og ritualer	Festivaler og ritualer	<i>Bruk av det offentlige rom. Eksempler: Gay parade, Oslo maraton og musikkfestivaler. (Juul, 2009)</i>	Avbrekk i hverdagslivets rytme, variasjon over tid.
Hverdagens rytme	En veksling mellom ulike arenaer og omgivelser	<i>Opplevelsen av byen som en helhet av ulike rytmer i hverdagslivet. En veksling mellom formelle og uformelle arenaer. Mellom konsentrert bykjerne og rekreativt opphold. Mellom høy og lav fart, Stillhet og støy etc. (Juul, 2009)</i>	Hverdagslivets rytme.

FESTIVALER OG RITUALER handler om å skape en midlertidig opplevelse. Festivalen og ritualene skal bringes ut i det offentlige rom. Dette handler om å tilgjengeligjøre rom for midlertidige aktiviteter og består i hovedsak av å tilrettelegge for medvirkning og grasrotbevegelsers initiativ til bruk av det offentlige rom. Dette er ikke et utgangspunkt for kontinuerlig design, men heller et utgangspunkt om å i en kort periode endre et steds rytme og atmosfære, og på den måten, skape en midlertidig endring som over tid resulterer i variasjon, som igjen bidrar til økt opplevelse.

VEKSLING MELLOM ULIKE ARENAER kan forstås som det å dyrke forskjellighet i større grad. Design i Kvadraturen må søke å fremheve ulike sekvenser og romlige forskjeller og på den måten skape variasjon og opplevelse. Det er viktig å se Kvadraturen som et supplerende element til sine omgivelser, hvor det også her skal tilbys variasjon i kontekst av disse.

OPPSUMMERING OG DEFINISJON AV INVITERENDE BYROM UT FRA TEORI

Alle de fysiske verktøyene kan legges til grunn for å skape inviterende byrom. Verktøyene representerer grunnleggende design som gjør at et sted oppleves inviterende. De fem overordnede målene (lesbarhet, fysisk mangfold, trygghet, komfort og opplevelse) kan likevel deles inn i to kategorier. Nødvendige forutsetninger for inviterende byrom og tilretteleggende forutsetninger for inviterende byrom.

Kevin Lynch som beskriver at lesbarhet først og fremst en forutsetning for at man skal delta og kunne bruke sine offentlige rom. (Lynch, 1960), på samme måte er opplevelse av trygghet også i svært stor grad en betingelse for å i det hele tatt å ta i bruk et offentlig areal. Disse er derfor kategorisert som nødvendige forutsetninger. Det som ikke utelukkende er en nødvendighet, men heller en tilretteleggelse eller optimalisering av et offentlig areal er fysisk mangfold, komfort og opplevelse. Disse er derfor kategorisert som tilretteleggende forutsetninger for inviterende byrom.

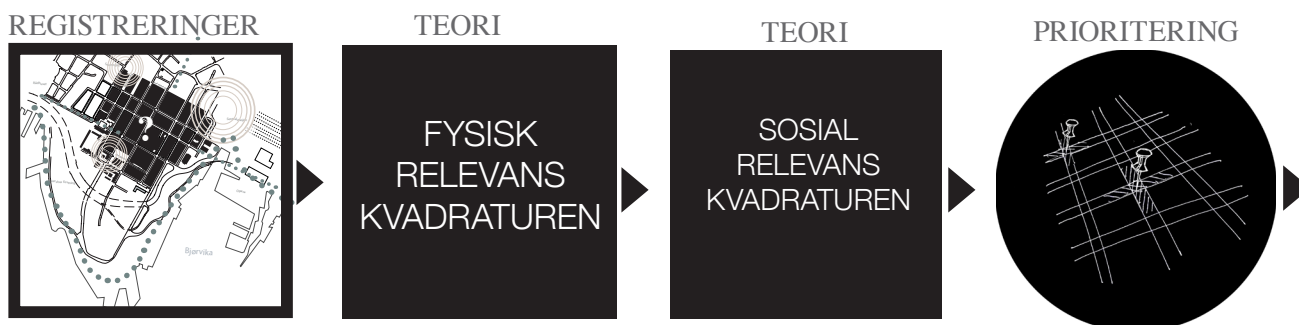
Å optimalisere fysisk mangfold, komfort og opplevelse, er ikke nødvendigvis tilstrekkelig til å skape inviterende byrom. Det må gjennomføres på en måte som tar høyde for å skape variasjon også i kontekst av tid og rytme (Lefebvre i følge Merrifield Andy (2006) og Juul (2009)) Opplevelse er likevel det elementet som står sentralt i begge retningene, og som vil bli fokusert på i utviklingen av konsepter som inspirasjon. Dette er i tråd med en moderne forventning om å underholdes i det offentlige rom.

NESTE KAPITTEL handler om hvordan de teoretiske idealene kan oversettes til fysisk form i samspill med stedeegne behov. Kapitlet skal fokusere på utarbeidelsen og beskrivelsen av et konsept for Kvadraturen. Registreringene i kapittel 4., supplert med de fysiske og sosiale premissene legges til grunn.

Konsept

KAPITTELETS FORMÅL ER Å
BESKRIVE ET OVERORDNET KONSEPT
OGNØKKELSTRATEGIER UT FRA KONSEPTET

KONSEPTET BESKRIVELSE:

I dette kapitlet vil et overordnet konsept for Kvadraturen bli beskrevet gjennom tre hovedstrategier.

Hver strategi vil bli ytterligere beskrevet gjennom utvelgelse av noen sentrale elementer. Disse er beskrevet i kapittel 7.

BAKGRUNN FOR KONSEPT

- Teoretikerne tar utgangspunkt i offentlige rom. Disse må tilpasses en kontekst.
- Denne oppgavens kontekst er Kvadraturen.
- Ut fra teori og stedsanalyse i Kvadraturen, er det noen behov som kommer tydeligere frem enn andre.

Tre sentrale behov er plukket ut basert på stedets rolle i sine omgivelser, og en målsetting om å skape inviterende offentlige byrom i Kvadraturen.

1. Prioritering av myk ferdsel som binder kjernen av Kvadraturen til sine tilgrensende omgivelser, Oslo sentrum og Fjordbyen.
2. En variasjon i offentlige rom med fokus på å supplere en formell karakter med uformelle rom for opphold.
3. Fleksibel ferdsel gjennom Kvadraturen slik at den romlige variasjonen oppleves.

KONSEPT: "Kvadraturen bak fasadene"

"Bak fasaden" henviser til Kvadraturens fremtidige potensial som en spennende og unik del av Oslo sentrum. Potensialet ligger i å slippe besøkende inn i den halvprivate uformelle sonen som finner sted i passasjer og gårdsrom. En vital streng gjennom Markveien, Torggata og Kirkegata skaper en sammenhengende variert ferdselsåre fra nordre del av sentrum, gjennom Kvadraturen og helt ut til fjorden. Kirkegata går gjennom kjernen av Kvadraturen skaper et godt utgangspunkt for å utvikle passasjer og gårdsrom bak fasadene.

Tre sentrale strategier er:

1. **KIRKEGATA MELLOM BYEN OG FJORDEN**
Prioritering av Kirkegata som sentral ferdselsåre som binder kjernen av Kvadraturen til sine tilgrensende omgivelser, Oslo sentrum og Fjordbyen.

2. GÅRDSROM

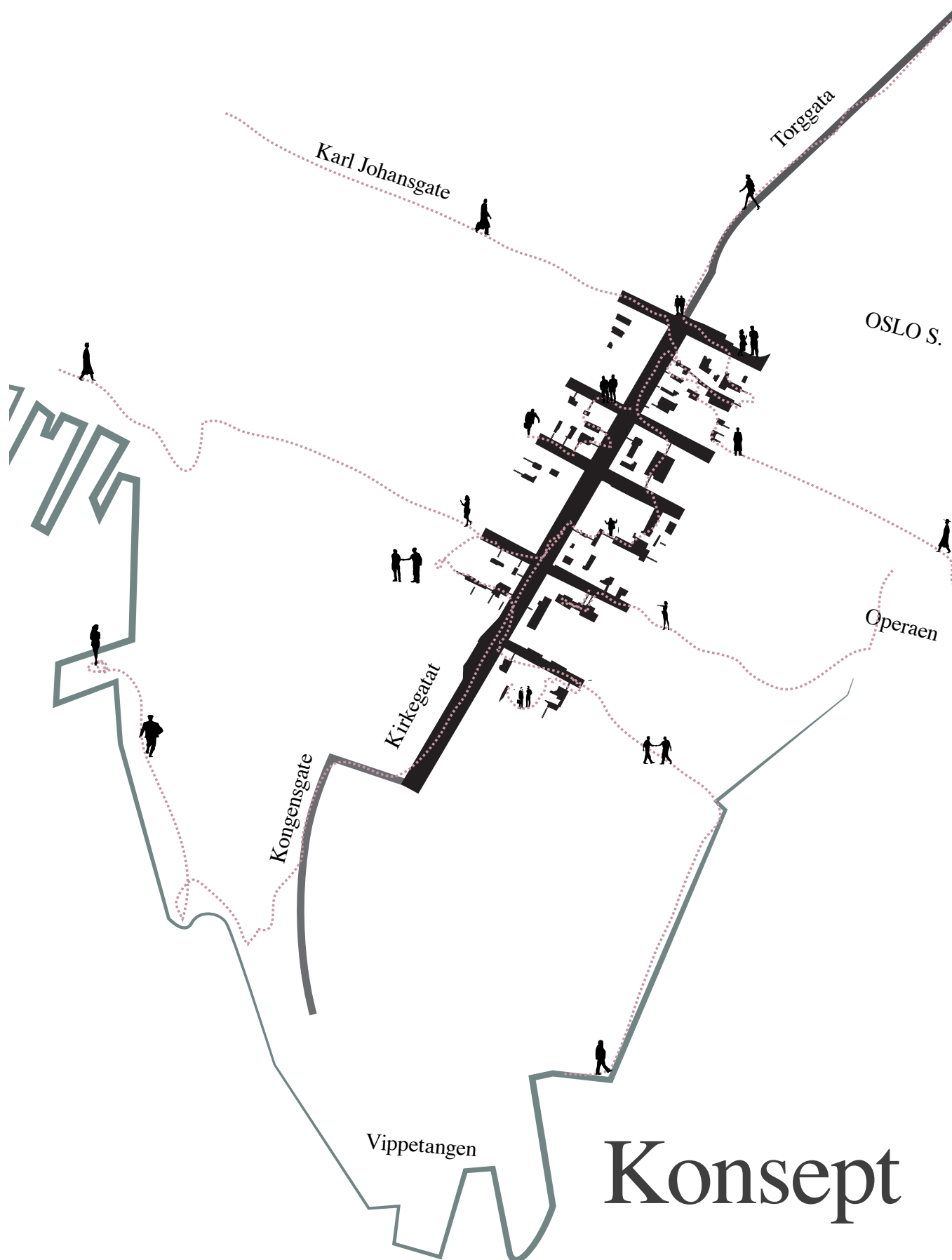
Utvikling av gårdsrom som dermed gir et mangfoldig av muligheter for offentlige rom og halvprivate rom med en uformell karakter, samt utvikling av deler av Kirkegata som avstengte oppholdssoner.

3. SAMMENHENGENDE PASSASJE

Utvikling av og åpning av Kvadraturens passasjer som gjør det mulig å bevege seg gjennom, i stedet for rundt kvartalene. Dette gir rom for å skape variert opplevelse for gjennomfart i Kvadraturens opprinnelige snarveier.

KIRKEGATA BAK FASADENE

*Kirkegata knytter byen og fjorden sammen, og går gjennom kjernen av kvadraturen.
En åpning og oppussning av gårdsrommene knyttet til kirkegata sprer livet til andre deler av kvadraturen, og om gjort riktig kan gjøre området til et unikt målpunkt i seg selv.*

STRATEGI 1
KIRKEGATA MELLOM BYEN
OG FJORDEN

- Eksisterende sekvenskarakter
- Forslag til fremtidig sekvenskarakter
- Torg og plasser i tilknytning til Kirkegata

STRATEGI 1. KIRKEGATA MELLOM BYEN OG FJORDEN

Prioritering av Kirkegata som sentral ferdselsåre som binder kjernen av Kvadraturen til sine tilgrensende omgivelser, Oslo sentrum og Fjordbyen.

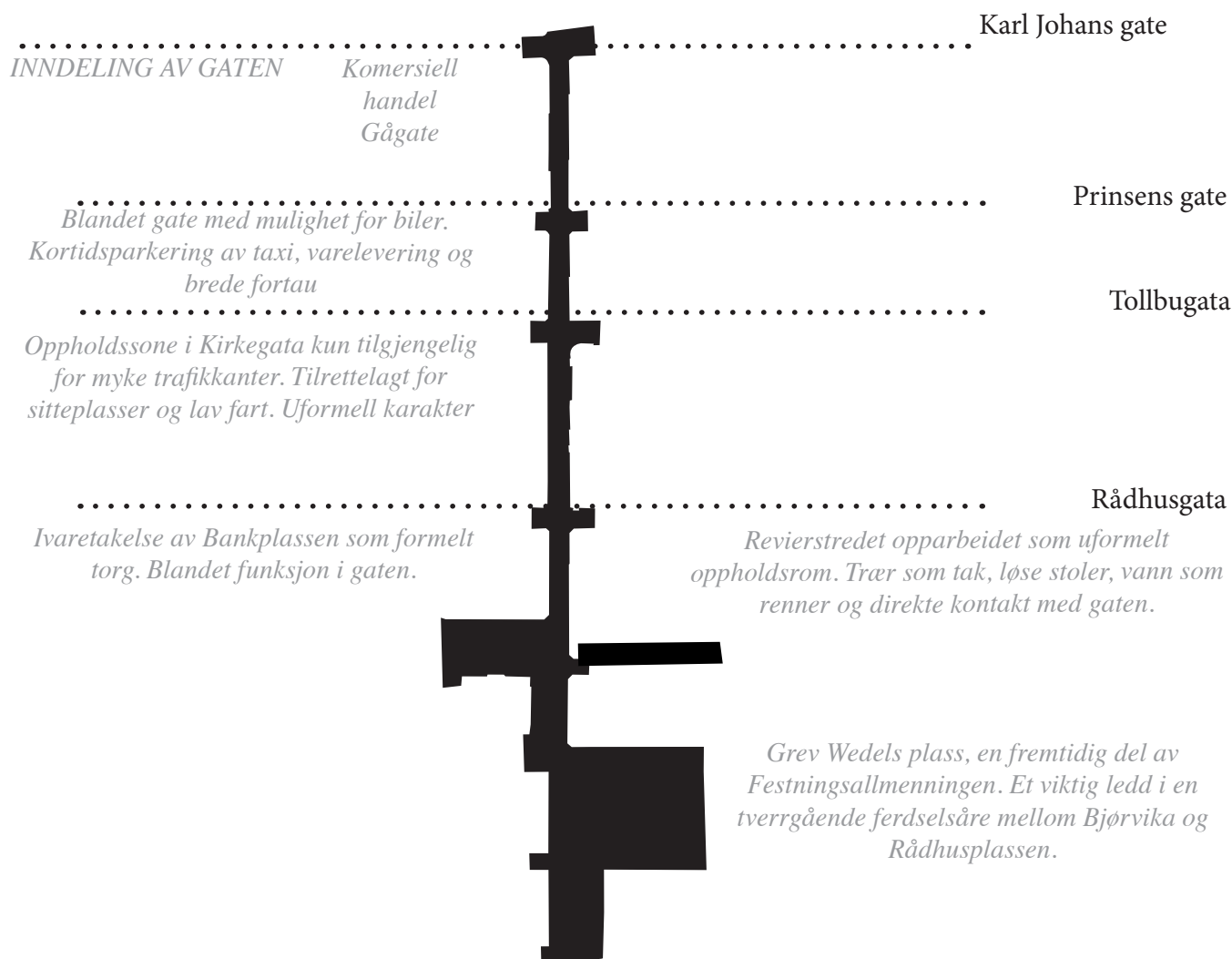
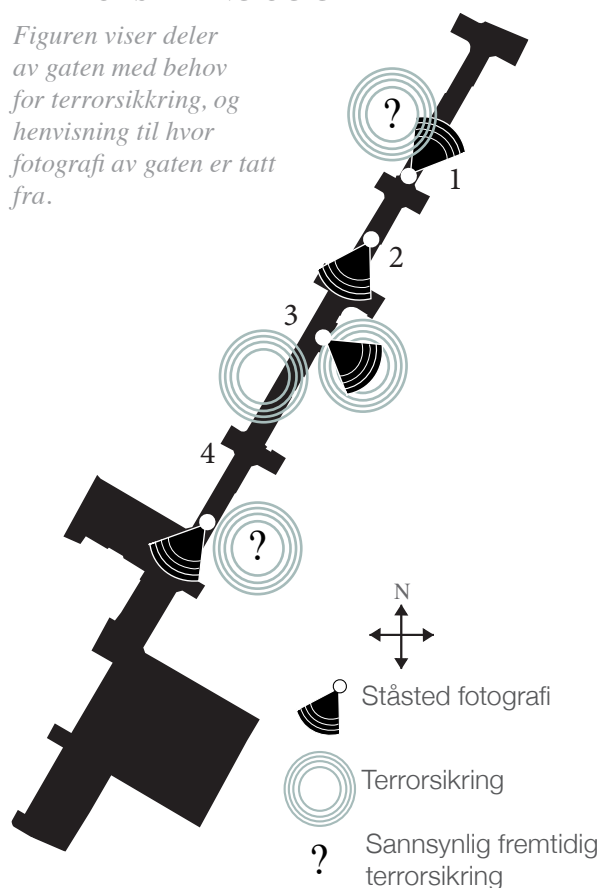
Kirkegata er en naturlig forlengelse fra Grünerløkka via Markveien og Torggata som strekker seg helt ut til grev Wedels plass, Bankplassen, festningen og fjorden. Ved å gjøre Kirkegata til en gate hvor myk ferdsel et prioritert, vil dette skape en sosialt prioritert ferdselsåre gjennom store deler av Oslo. Dette bidrar til å knytte fjorden, sentrum og byen sammen.

I tråd med Lefevres teori representerer ulike byrom en rytme av ulike sanseopplevelser. Som gjennomgående ferdselsåre fra Grünerløkka til fjorden er det alt tilstede en rytme av ulike sekvenser. Kirkegata er en mer homogen strekning hvor det er viktig å fremheve områdekarakter og forskjellighet. Gaten deles derfor inn i fem sekvenser.

Grev Wedels plass. Opparbeidelse av lekeplass for å imøtekomme boligutvikling.
Fremtidig en del av festningsallmenningen.

TERRORSIKRING OG GATE BILDE

Figuren viser deler av gaten med behov for terrorsikring, og henvisning til hvor fotografi av gaten er tatt fra.

KIRKEGATA fra nord til sør

STRATEGI 2 GÅRDSROM, OG STRATEGI 3 SAMMENHENGENDE PASSASJER

1. Utviklingen av gårdsrom som dermed gir et mangfold av muligheter for offentlige rom og halvprivate rom med en uformell karakter, samt utvikling av deler av Kirkegata og stengt oppholdssone.
2. Utviklingen av og åpning av Kvadraturens passasjer som gjør det mulig å bevege seg gjennom fremfor rundt kvartalene. Dette gir rom for å skape varierte gang opplevelse gjennom Kvadraturens opprinnelige snarveier.

Alle gårdsrommene i Kvadraturen gir interessante muligheter for å skape uformelle rom. Det er likevel noen gårdsrom som er mer relevante enn andre å utvikle. Disse forholder seg til følgende kriterier:

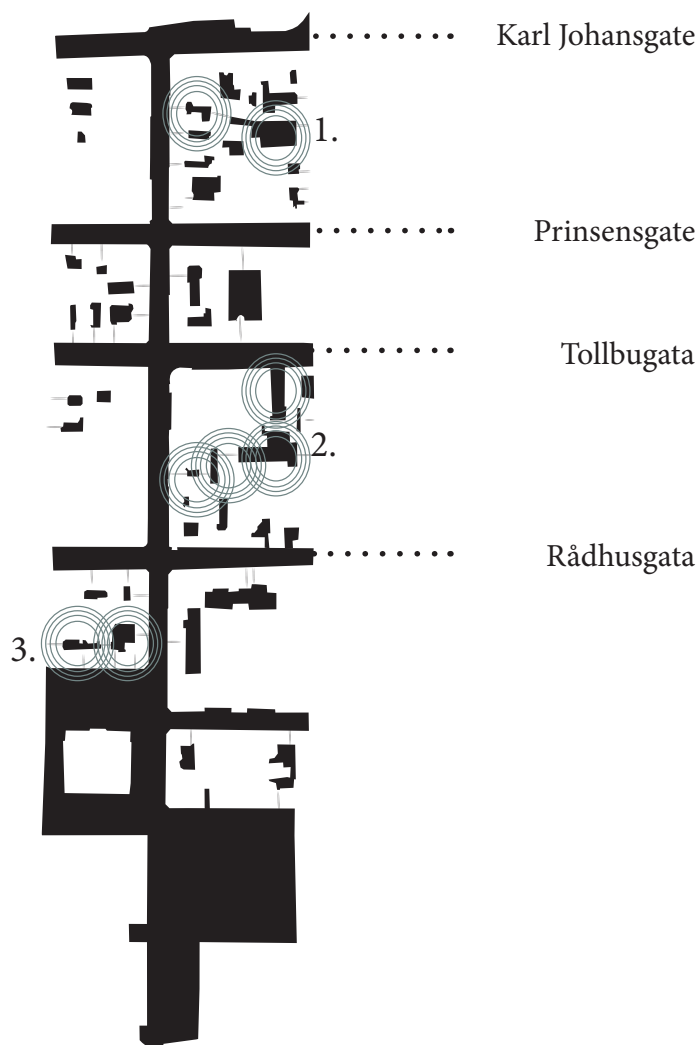
- Kan potensielt skape en sammenhengende passasje gjennom kvartalet.
- Knytter seg til Kirkegaten.

Det er i alt tre passasjer med åtte gårdsrom som oppfyller disse kriteriene.

1. Frølich Passasjen er den første kjente passasjen av sitt slag i Norge, og ble oppført i 1892. Passasjen hadde i utgangspunktet et yrende liv med kramboder, frisør, meieriutsalg og tobakksforetning. På en gavlvegg i det største gårdsrommet har dyktige skiltmakere presentert passasjens virksomheter (Krogstad, 1996) Skiltet er i midletid tildekket på nåværende tidspunkt. Passasjen består av i hovedsak to bakgårder som i dag er skilt med et jerngitter som lar seg åpne. I dag brukes bakgårdene til parkeringsplass, med noe innslag av bruk som oppholdsrom.
2. Passasjen inn gjennom Kirkegata 13 og ut i Dronningensgate 13, like utenfor Cinamatektekt. Denne passasjen kan også potensielt knyttes til gårdsrommet hos den gamle Krigsskolen. Utearealet blir brukt til parkering og noe tilrettelagt opphold. Det er åpne fasader ut mot dette rommet. I det minste gårdsrommet ligger det et gammelt verksted som regnes som historisk bakgårdsbebyggelse.
3. Kirkegata 1-Kongens gate 2. består av to gårdsrom som i dag ikke er knyttet sammen til en åpen passasje. Det er likevel lite som skiller de to bakgårdene, og man bør se på muligheter for å skape en gjennomgang. Gårdsrommene knytter seg til Bankplassen.

NESTE KAPITTEL vil ta utgangspunkt i noen utvalgte elementer i strategiene og forsøke å inspirere til muligheter for videre utarbeidelse.

Denne oppgaven begrenser seg til å se på én passasje snarere enn mange ulike løsninger for ulike gårdsrom og passasjer. Oppgaven vil også ta for seg tre ulike deler av Kirkegata, som et utgangspunkt for å fremheve ulike sekvenser.

1. PASSASJE. Frølichpassasjen

1. Skilt over tidligere virksomheter, forografi fra byantikvarens arkiv, Oslo (Figur 22)

2. PASSASJE Kirkegata13-Dronningensgate 13

3. PASSASJE Kirkegata 1-Kongensgate2

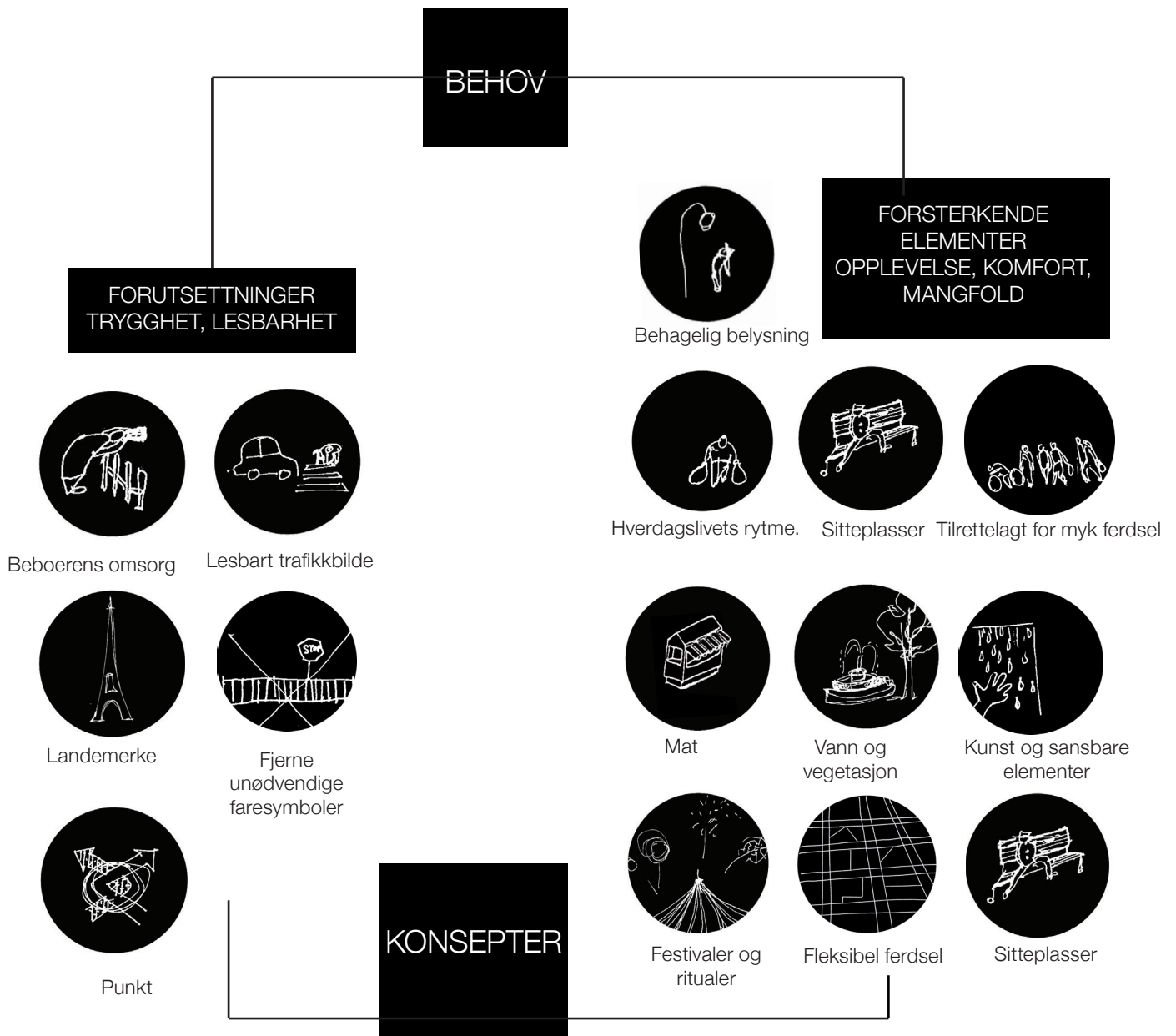
Inspirasjon

DETTE KAPITETLET BESKRIVER ULIKE
KONSEPTER SOM INSPIRASJON TIL
UTARBEIDELSE AV DE TRE ULIKE
STRATEGIENE

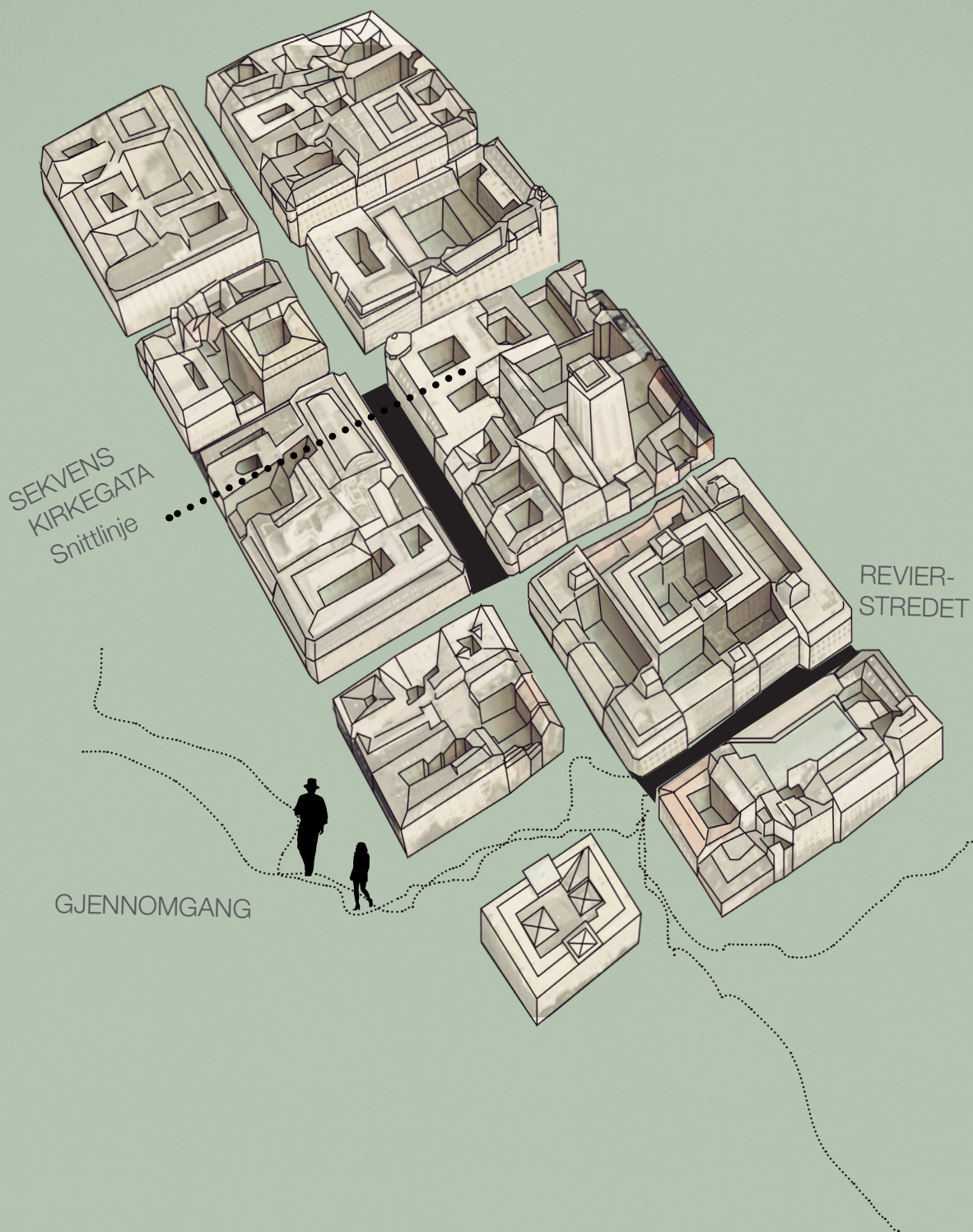
KONSEPTENES UTGANGSPUNKT

Dette kapitlet vil eksemplifisere hvordan noen utvalgte deler av kvadraturen kan utformes med rot i fysiske og funksjonelle behov. Disse er funnet med bakgrunn i verktøykassen, men tilpasset for å ta høyde for variasjon i stedegne kvaliteter, hverdagsliv og rytme.

Nye kvaliteter må utvikles både for Kirkegata og gårdsrommene. Gårdsrommene skal introduseres som en ny arena og må derfor ha et desto mer interessant utgangspunkt. Utgangspunktet for Kvadraturens gater vil være å supplere en allerede formell karakter, med muligheter for å skape uformelle arenaer.

KIRKEGATA

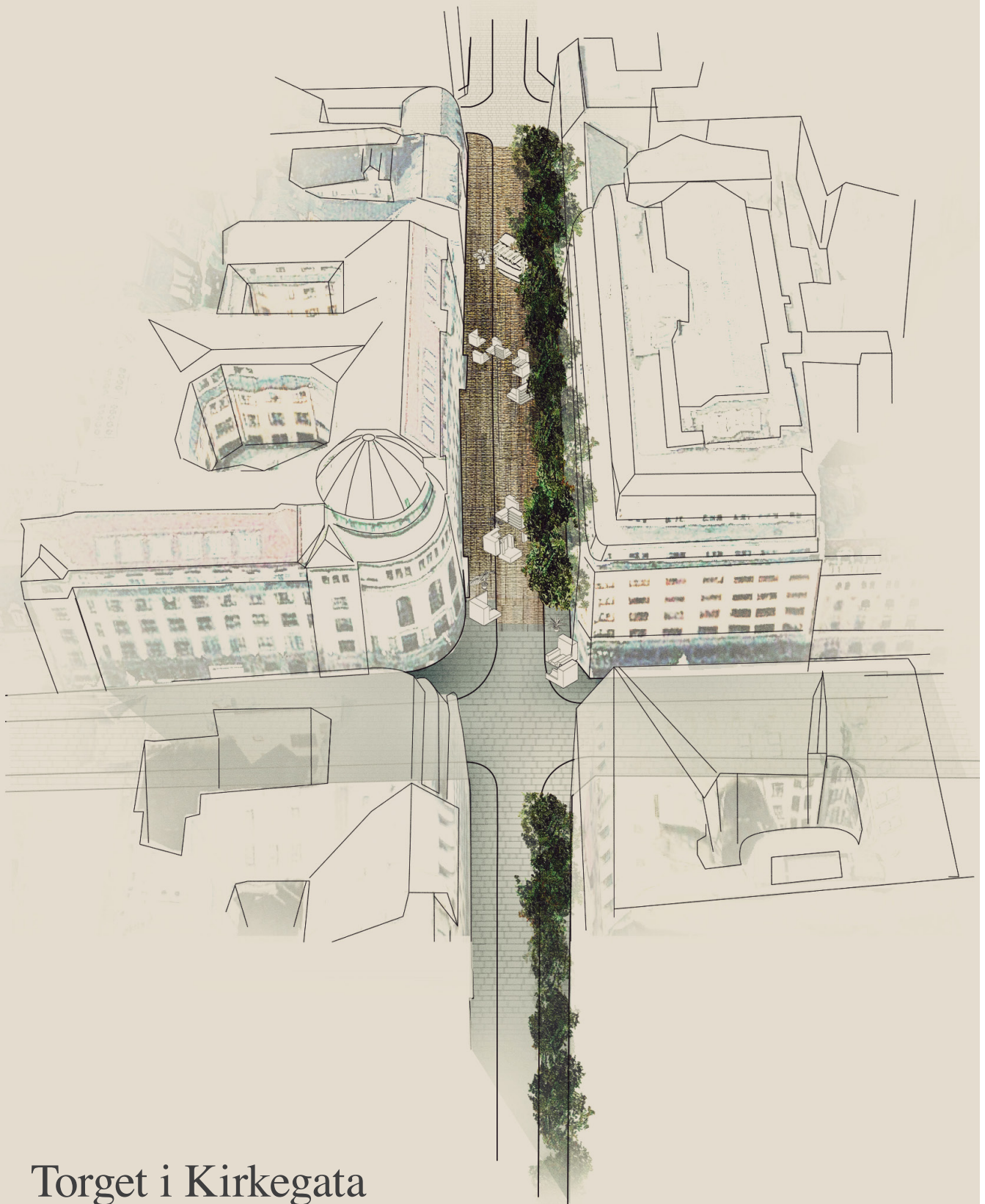
STRATEGI 1.KIRKEGATA MELLOM BYEN OG FJORDEN

Kirkegata deles opp i ulike sekvenser med ulik romlig karakter og innhold. Denne oppgaven vil ta tak i tre ulike delområder og foreslå noen muligheter. Utvalgte rom søker alle å skape en uformell atmosfære for å supplere den opprinnelige formelle stilen i Kirkegata. Terrorsikringen er vektlagt som et premiss for å stenge gaten i strekninger hvor sikringstiltak foreligger.

Valgte områder for videre beskrivelse og konseptutvikling er derfor:

1. Gatestrekket i Kirkegata mellom Tollbugata og Rådhusgata.
2. Revierstredet.
3. Knutepunkt og markert ferdselsåre i møtet mellom Kirkegata, Festningen og tilgrensende plasser.

Torget i Kirkegata

Kirkegata som alltid har vært så lang, har nå blitt mye kortere. Et torg gjør det mulig å stoppe opp halveis på veien. Dette er et travelt sted å spise lunsj.

1. GATESTREKKET I KIRKEGATA MELLOM TOLLBUGATA OG RÅDHUSGATAG

KONSEPT: Torget i Kirkegata

Det er behov for et sentralt oppholdsrom i kjernen av Kvadraturen. Gaten foreslås opparbeidet med et dekke og møblement som om det var et lite torg, og stenges av for biler. Føringer for design må handle om å oppnå en viss uformell karakter, og dermed skape kontrast til omgivelsene. Terrorsikringen som i utgangspunktet var et negativt innslag i gaterommet, vris til å skape noe positivt.

Ut fra dette legges disse føringene til grunn for design:

Jevnt gatedekke som ikke indikerer programmert ferdsel, og som ikke er i henhold til noen standard.

Mindre rom i rom som skaper uformelle og skjermede soner for opphold, men som likevel er tilknyttet det offentlige rom. Løse, men tilstrekkelig antall sitteplasser.

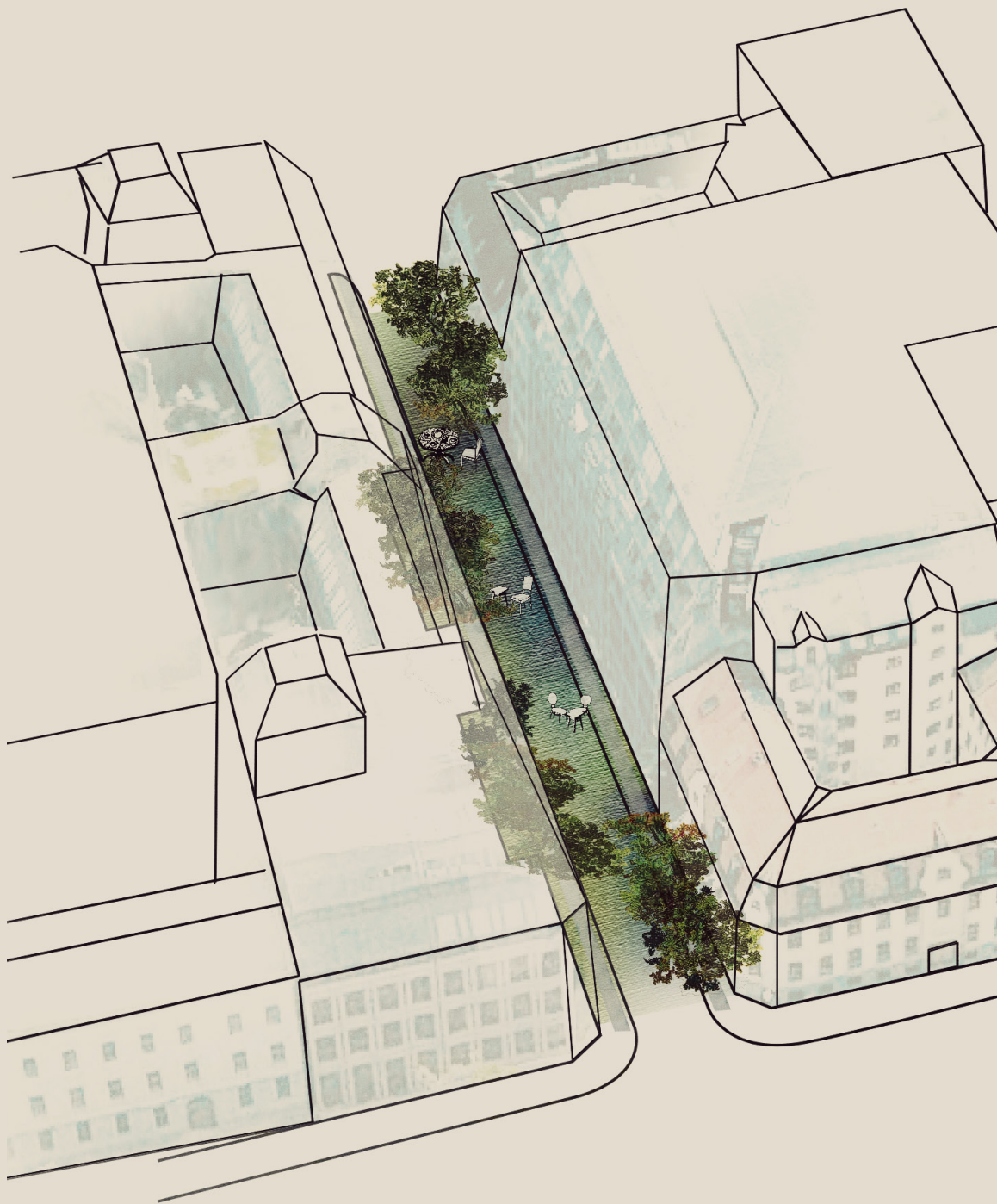
Nødvendige sikringstiltak med tanke på terror er tas høyde for, men sikringstiltakene er utformet på en måte bidrar til å gjøre det offentlige rommer inviterende.

I tillegg vil jeg her tilføye et konsept om en mobil kiosk eller kantine som er i drift i sommerhalvåret. Dette for å ta høyde for

- Mat som opplevelse.
- En stor andel arbeidstakere i området med behov for kantiner.
- Det bør være et mål å få arbeidstakere til å møtes på tvers av ulike arbeidsplasser i det offentlige rom. Dette kan blant annet gjøres ved å skape et uformelt alternativ til kantiner som finnes hos de ulike arbeidsplassene. Et alternativ her er å samarbeide med det lokale bakeriet for å få til et slikt tilbud. At kiosken eller kantine skal være mobil, er rett å slett av hensyn til klima, og at det ikke er like relevant med et slikt alternativ i vinterhalvåret. Å variere gjennom året handler om å tilpasse seg rytme og variasjon i behov

Figur 23. Kan terrorsikringen se sånn ut?

Bankplassens bakgård

Et uformelt hemmelig område i Kvadraturen. Det er en spennende omvei å velge veien om Revierstredet.

2.REVIERSTREDET

KONSEPT: Bankplassens bakgård.

Revierstredet kan også utformes med en uformell karakter. På samme måte som i Kirkegata stenges Revierstredet for biler for å gi rom for opparbeidelse av et nytt innhold

Konsept: Bankplassens bakgård.

I Revierstredet, som i utgangspunktet var en kanal, hadde det vært spennende å jobbe med vann og refleksjon for å bringe lys inn i rommet. Ytterligere trær plantes i klynger for å skape intime mindre rom i rommet. Kanskje står det nettopp her en paviljong hvor det ukentlige morgenmøtet arrangeres, hvor glasset vil reflektere sollys og bringe lys inn i stredet. Bakken er dekket av skyggetålende markdekkende vegetasjon som gir bakgaten et frodig preg.

Figur 24. Avstengt gate, uformell vegetasjon.

Blå

En gjennomgående ferdselsåre mellom ulike deler av fjorden og Kirkegata. Bått er en lesbar referanse gjennom de ulike sekvensene.

3. KNOTEPUNKTET OG MARKERT FERDSLSÅRE I MØTET MELLOM KIRKEGATA , FESTNINGEN OG RETTNING FJORDEN.

Fremhever en potensiell ferdselsåre fra Kristiania torg, via Myntgata 2-Kvartalet, Bankplassen til Grev Wedels plass. På den måten skapes en naturlig ”fortsettelse” fra Kirkegata ut til fjorden på hver side. Kongens gate kan også inkluderes i dette konseptet.

Ferdselsåren handler om å bringe fjorden inn mot Kvadraturen. Det skaper en serie med sekvenser fra havnen mot Bjørvika, via Grev Wedels plass, til Bankplassen, videre via Myntgata 2.-Kvartalet, ut mot Kristiania torg og tilslutt mot Rådhusplassen. Men med en lite intuitiv lesbar sammenheng.

Konsept: Blå

En lesbar sammenheng må formgis på en måte som ikke ødelegger de ulike sekvensenes genuine karakter. Utgangspunktet for et konsept her er derfor en farge.

Man kan se for seg hvordan ferdselsåren er beplantet. Kanskje er det med blå løk som spirer hver vår, og langs kanten på myntgata 2 Kvartalet står noen erverdige høye tyrihjelmskauer å støtter seg mot veggen. Blå nodebelysning i trærne i de mørke vintermånedene skaper en magisk stemning. Slik skaper man en rytme gjennom året samtidig som de fremhever en viktig ferdselsåre mellom de ulike fjorddelene. Utover dette drar offentlige rommene nytte av de statlige institusjonene som ligger i området. Samtidskunstmuseet jobber stadig for å få til utstillinger som kan stå utendørs i perioder.

Jubileumsparken London, eget foto. Blå nodebelysning i trær.

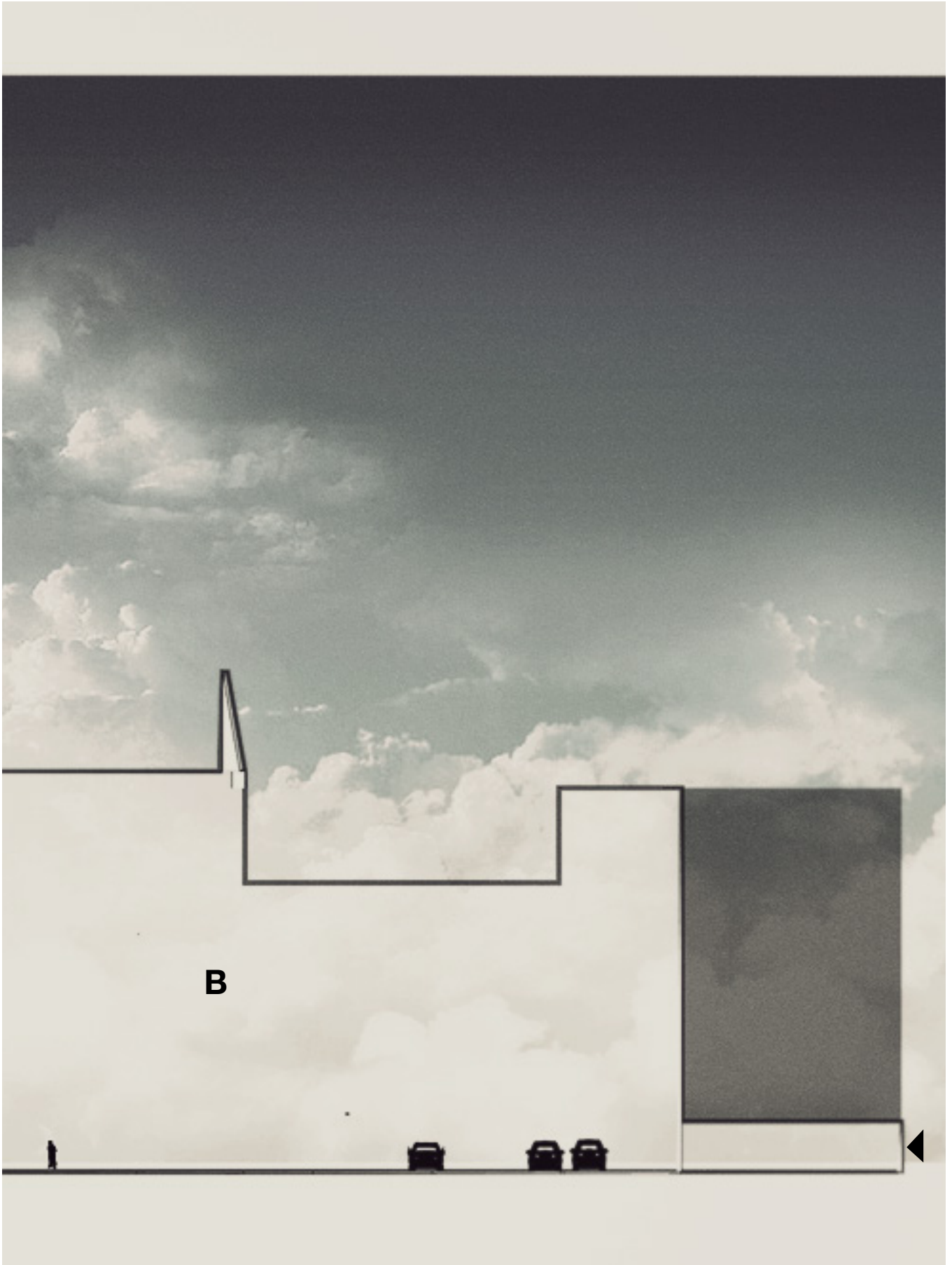

Snitt gjennom kvartalet som viser sekvensen av de ulike gårdsrommene.

KONSEPT FOR GÅRDSROM OG PASSASJE MED UTGANGSPUNKT I PASSASJE 2, INN GJENNOM KIRKEGATA 13, OG UT GJENNOM DRONNINGENSGATE 13

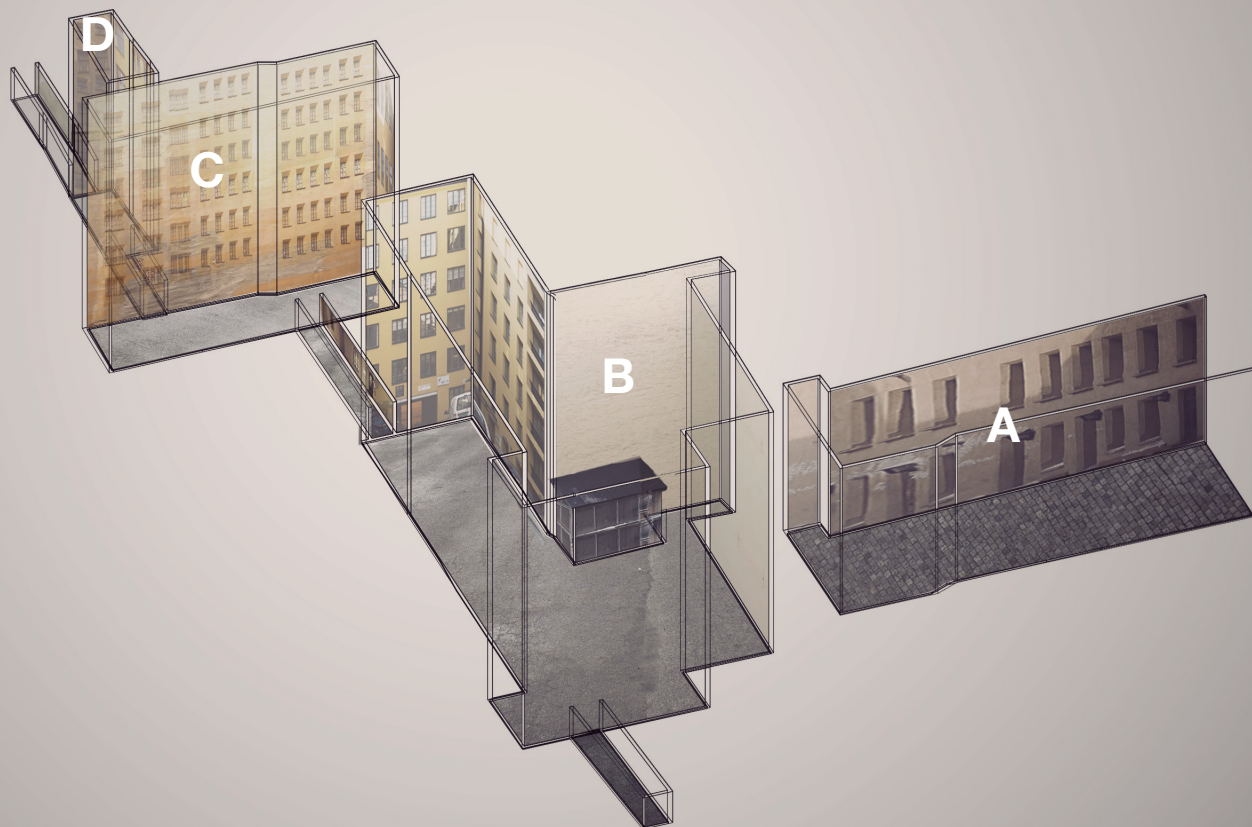
Passasjen er valgt ut i fra at den ligger i kjernen av kvadraturen og at den består av en serie gårdsrom knytte sammen som passasje. Deler av passasjen skal opparbeides til boliger og gårdsrommene blir derfor et viktig tilskudd til boligens uteareal.

Gårdsrom A tilhørende den gamle krigsskolen foreslås ikke endret ytterligere pga vern og historisk eksisterende verdi, men man bør vurdere å opprette en passasje som knytter seg til gårdsrom B. Inngang til gårdsrom A er markert som A?

EN PASSASJE I KVADRATUREN

Historisk stemningsfullt gårdsrom i den gamle krigsskolen.

Passasje inn til gårdsrom B.

B

C

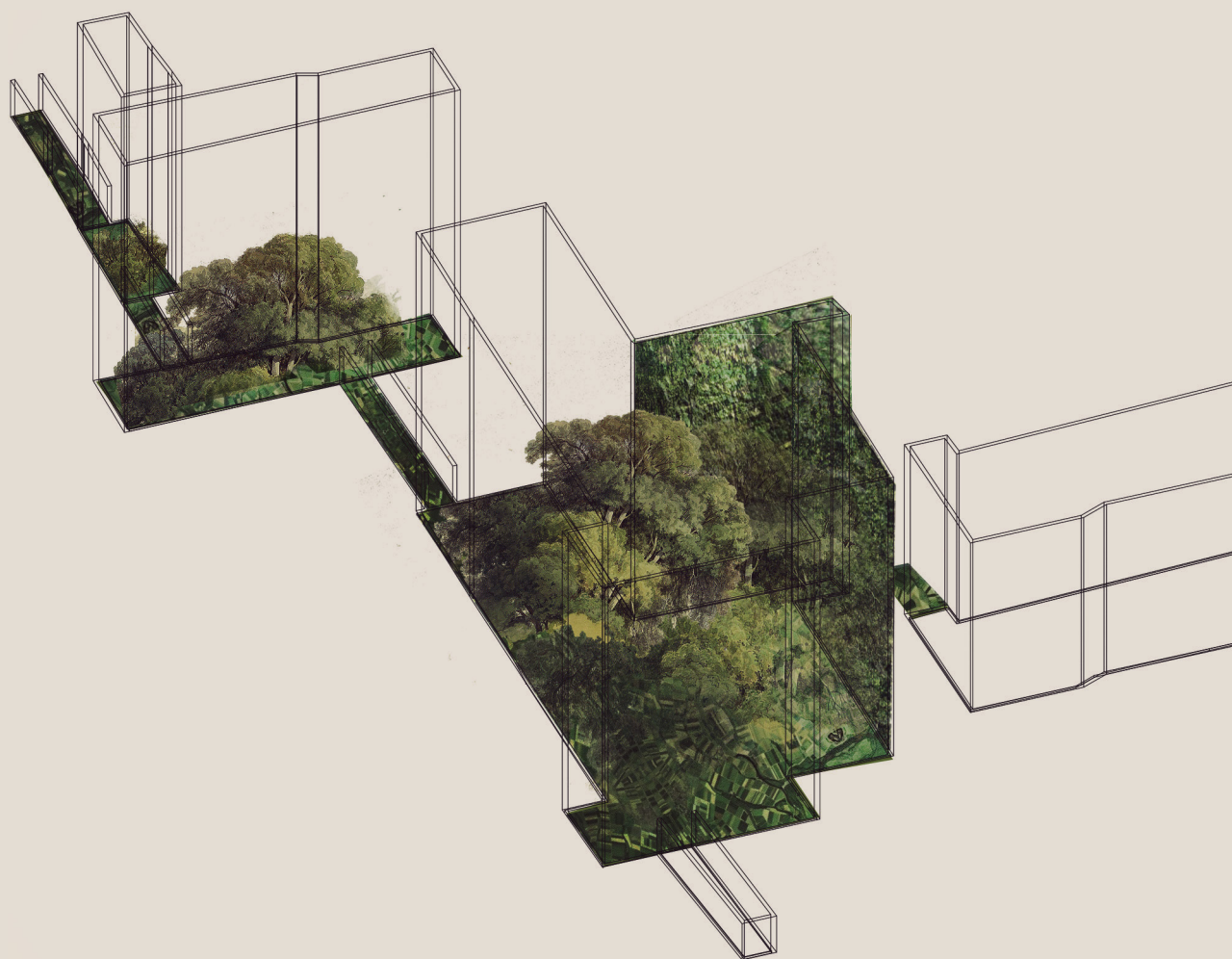

D

Bilde tatt fra passasjen med utsikt mot gårdsrom D. Her ser du deler av et lite gipsverksted som fyller halve bakgårdsrommet.

Utsikten utover taklandskapet fra gårdsrom B

Jungelboken

Frodig vegetasjon fyller rommet.
Som en frodi jungel vokser det planter på de rareste steder.

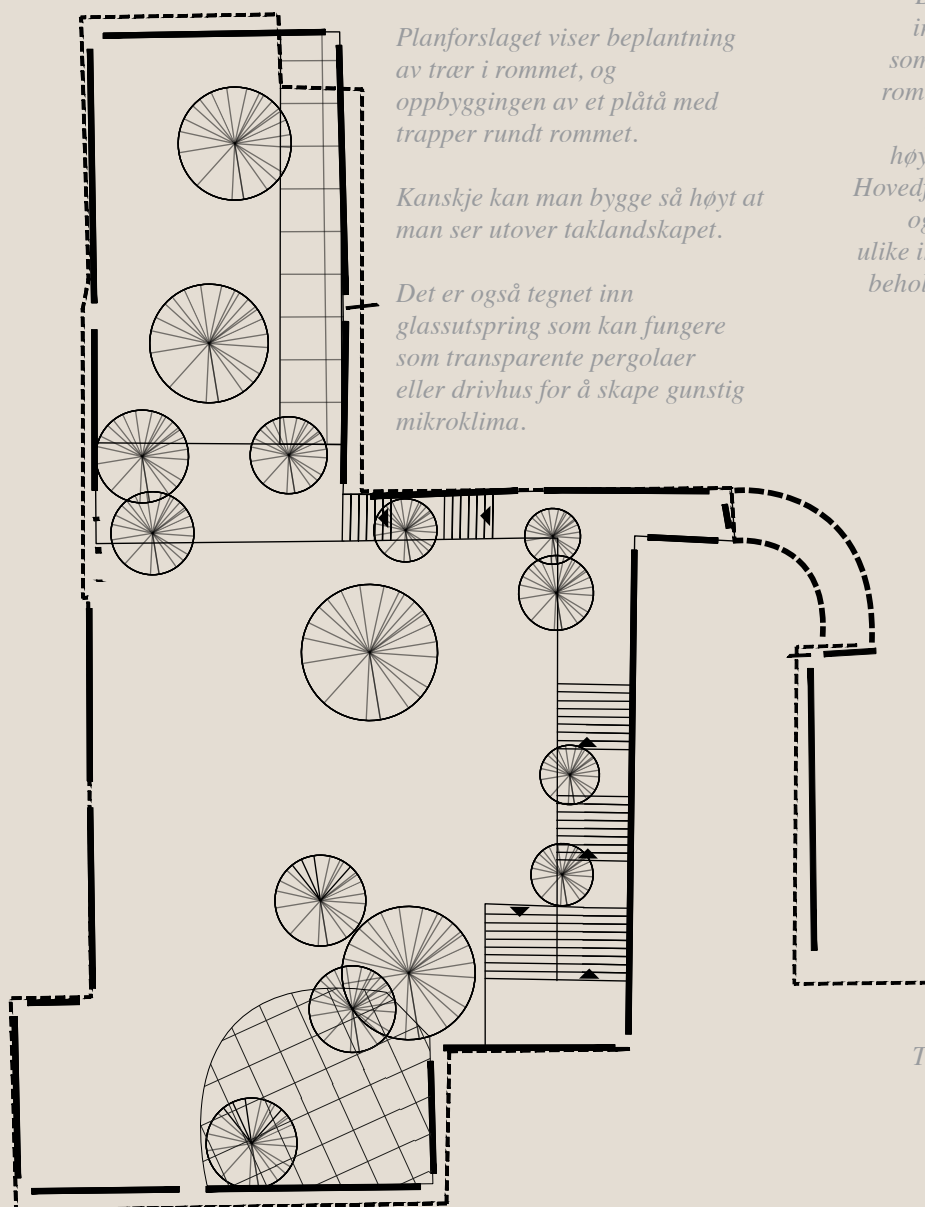
KONSEPT: Jungelboken

ELEMENTER

- Trær og planter som fyller de vertikale flatene
Grønne vegger. Klatreplanter.
- Trapper stillaser og plataer som muliggjør ferdsel i vegetasjonen på ulike nivåer, for å oppleve mer solfylte steder.
Disse kan igjen beplantes med trær, klatreplanter og stauder og på den måten bringe vegetasjonen opp i det vertikale rommet. Det er viktig at man dimensjonerer og velger materialer som skygger så lite som mulig på bakkeplan.

Trærne både på gulv og stilaser danner et luftig tak med nett bladverk som slipper sollys ned på bakken. Såkalte blondeskygger .

- Høye studer og prydgress som fyller gulvet.
Man kan se for seg man beveger seg på veier med gulvet dekket av stauder og gress. Særlig i rom for trange for annet enn gjennomfart.
- Belysning med høy fargegjengivning som fremhever spill i vegetasjonen.

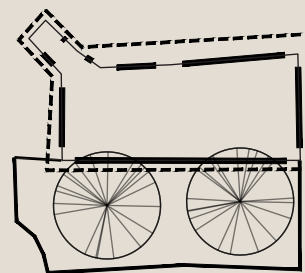

Planforslaget viser beplantning av trær i rommet, og oppbyggingen av et plåtå med trapper rundt rommet.

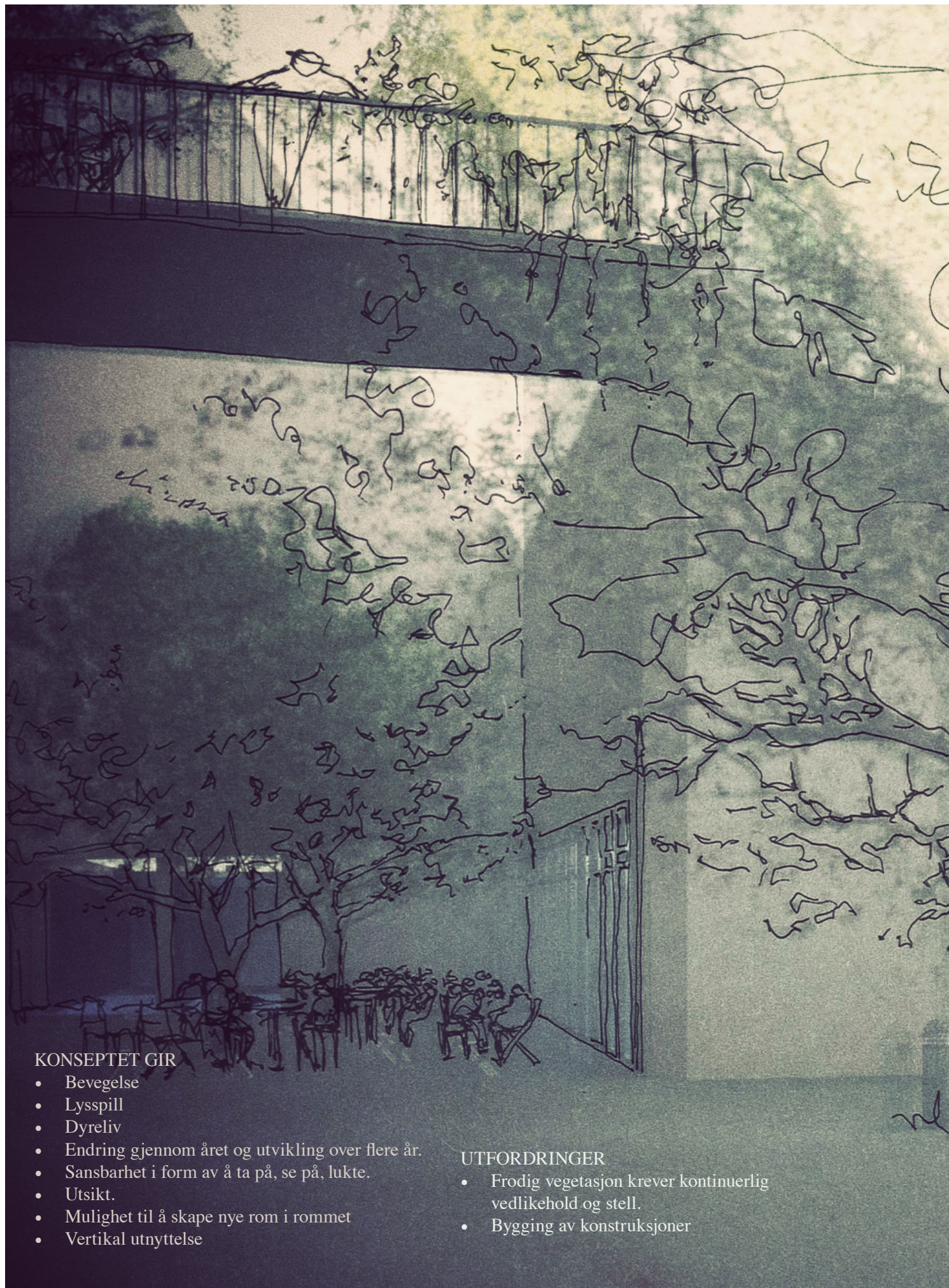
Kanskje kan man bygge så høyt at man ser utover taklandskapet.

Det er også tegnet inn glassutspring som kan fungere som transparente pergolaer eller drivhus for å skape gunstig mikroklima.

Det er tegnet inn en rampe som omkranser rommet. Gulvet er dekket av høyt prydgress. Hovedferdselsåren og kantene til ulike innganger er beholdt i et hardt dekke.

Taket på det lille gipsverkstedet er nå en frodig takhage.

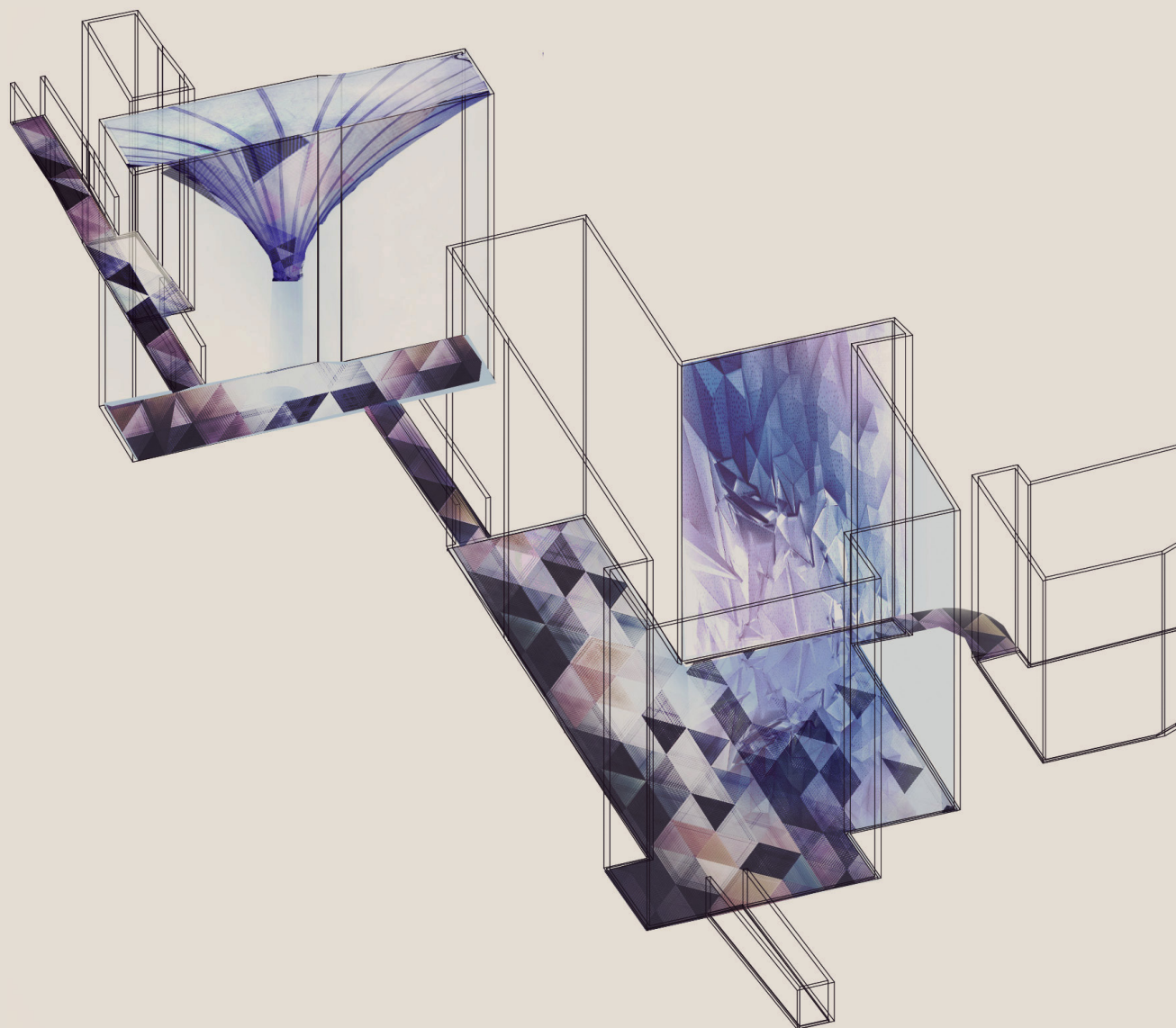
KONSEPTET GIR

- Bevegelse
- Lysspill
- Dyreliv
- Endring gjennom året og utvikling over flere år.
- Sansbarhet i form av å ta på, se på, lukte.
- Utsikt.
- Mulighet til å skape nye rom i rommet
- Vertikal utnyttelse

UTFORDRINGER

- Frodig vegetasjon krever kontinuerlig vedlikehold og stell.
- Bygging av konstruksjoner

Interaktiv geometri

Konseptet inneholder et lekent forhold til bruk av mønster farger, lyd og lys på de ulike flatene gulv, vegger tak.

I dette konseptet er det de romlige dimensjonene som står i fokus.

KONSEPT: Interaktiv geometri

Konseptet inneholder et lekent forhold til bruk av mønster, farger, lyd og lys på de ulike flatene gulv, vegger tak. I dette konseptet er det de romlige dimensjonene som står i fokus.

ELEMENTER

- Mønster som manipulerer den romlige opplevelsen. *Optiske illusjoner i geometriske former.*

- Benytte veggene som lerret, enten for interaktiv, kunst, kinolerret, veggmalerier eller mønster utsmykning.

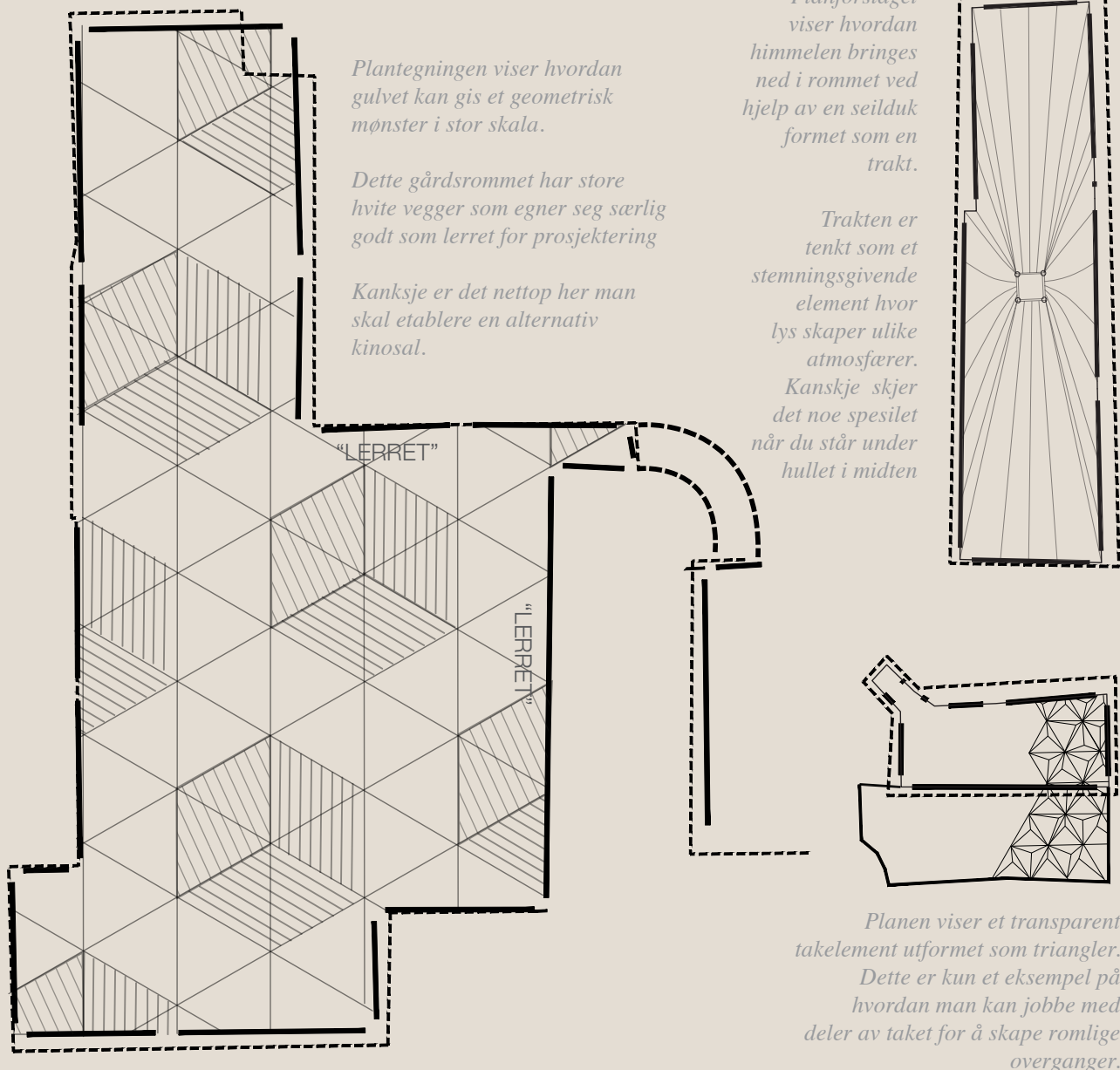
En billig måte å utsmykke vegger på er prosjektering på vegg. Dette gjør også at det er lett å endre motivet over tid. Spesielle atmosfærer i de ulike rommene.

- Det fleksible rommet er rommet hvor veggene er scenen for handling, og møblement kan flyttes på og reorganiseres i det uendelige.

Svært få faste elementer. Stort rom for midlertidige aktiviteter gjennom året. Et element kan være klosser eller benker som når satt sammen på en måte danner en tribune i en tenkt kinosal, men som demontert fremstår kun er løse sitteelementer. Gulvet og rommet reorganiseres etter behov.

- Elementer i rommet hvor lys eller lyd skrur seg på ved berøring og interaksjon.

På denne måten belønner man interaksjon og gjør rommet til noe utradisjonelt og overraskende.

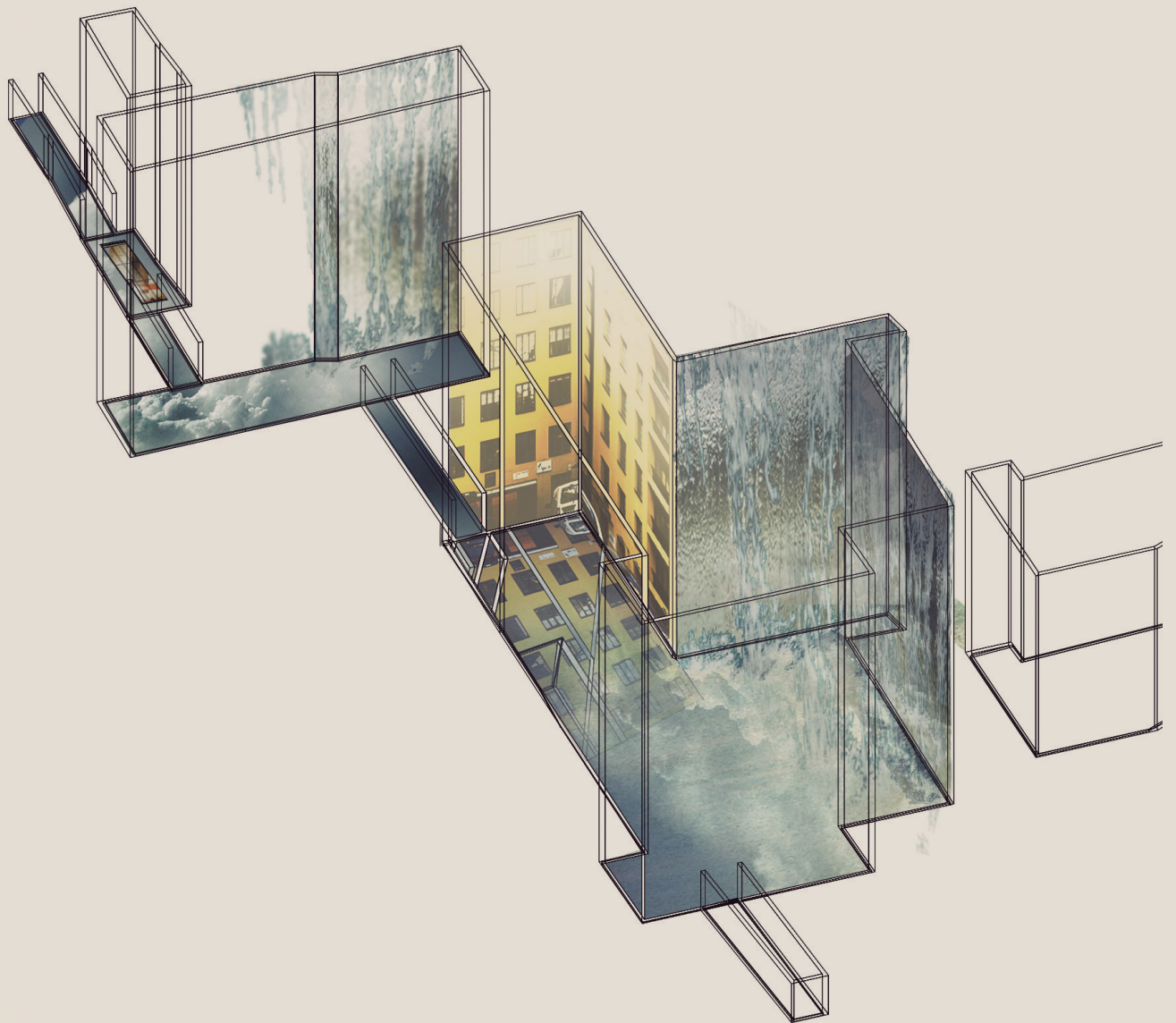
KONSEPTET GIR

- Sansbare elementer
- Detaljrikdom
- Bevegelse
- Invitasjon til interaksjon
- Fleksibilitet ut fra behov
- Ritualer og rom for arrangementer

UTFORDRINGER

- For at stedet skal være interessant over tid krever det et engasjement for aktivt å fylle rommene med program og innhold.
- Dette krever design og innovative løsninger. Gjerne lokalt engasjement fra folk som bor eller ønsker å ta i bruk gårdsrommene.

REFLEKSJON

Konseptet beskriver et fokus på reflekterende elementer. Dette er en måte å skape et behagelig lys og spesiell atmosfærer i rommet.

Konseptet gjennomføres ved bruk av vann og transparente flater.

ELEMENTER:

- Å speile veggene i gulvet og dermed utsmykke rommet gjennom å ta tak i og leke med eksisterende elementer.

Dette kan gjøres gjennom å trekke ut karakteristiske elementer fra fasaden og gjenspeile dette på gulvet, som f. eks dører og vinduer.

- Vann langs veggene.

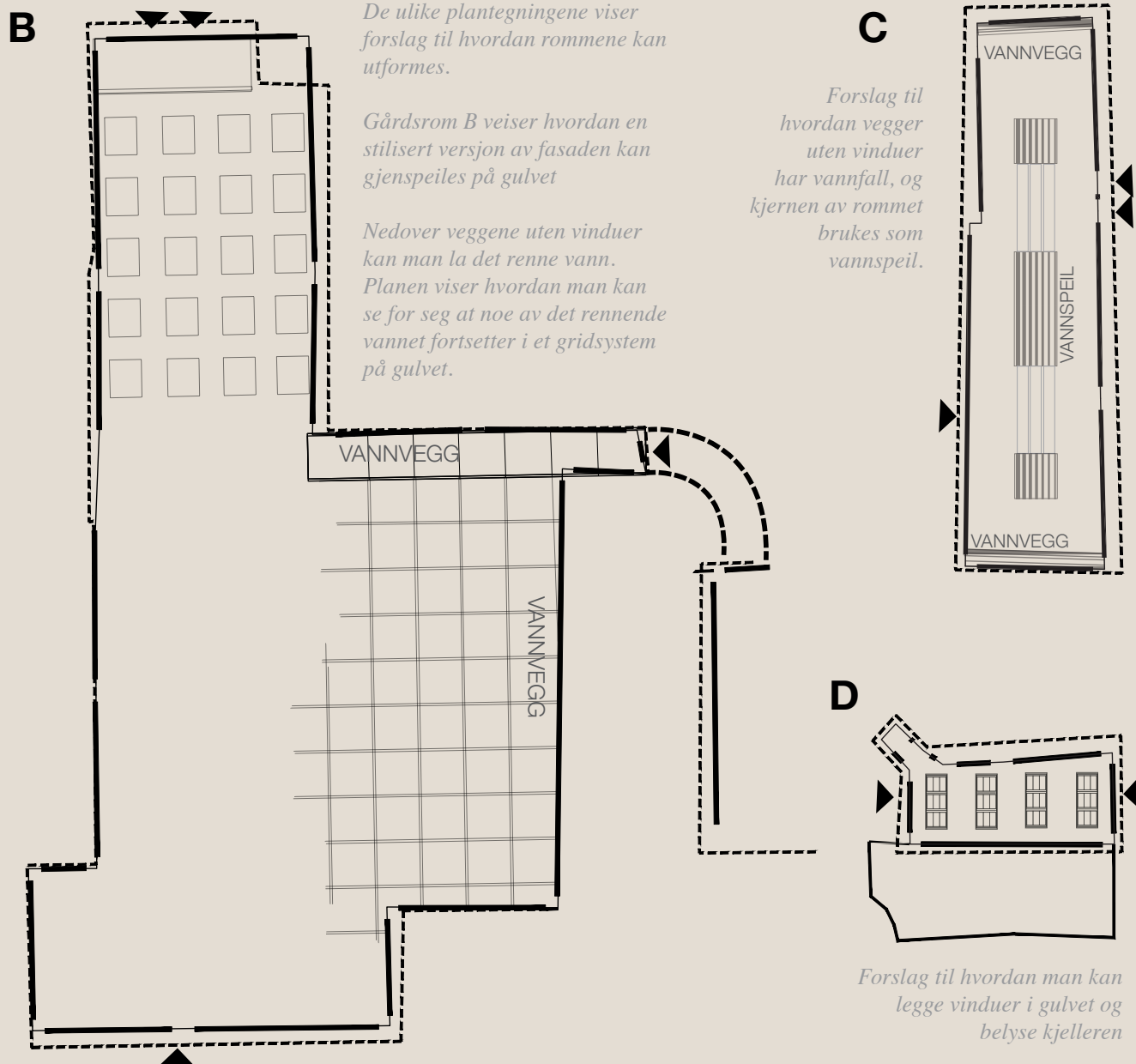
Reflekter lys i rommet og gir en behagelig lyd og atmosfære. Særlig i de ulike trange passasjene mellom rommene kan lyden av rennende vann og et kjølig lys gi en spesiell atmosfære. Kombinasjonen vann og lys er ofte svært stemningsfull.

- Elementer som henger i taket som skaper skygger

og lysspill.

Tilsvarende en diskokule som speiler lyset på veggene.

- Vinduer til kjelleren og "gjemte dimensjoner".
Det har visst seg gjennom befarings at kjelleren under det utvalgte gårdsrommet har det opprinnelige gategulvet bevart. Å synliggjøre kjelleren som en ytterligere dimensjon til rommet kan være en interessant måte å belyse historien rundt hvordan byen er bygget lag på lag.

KONSEPTET GIR

- Lyd
- Lysspill
- Undring over hvor lyskilden kommer fra
- Skiftende mikroklima
- Opplevelse av skjulte dimensjoner
-

UTFORDRINGER

- Krever bygging av konstruksjoner.
- Vindu til kjelleren krever ombygging, dog ikke svært komplekse, da det alt er et hull som viser at det er mulig.
- Krever en kontrollert bruk av vann, med et fungerende tilførsels system. Krevende med pumpesystemer etc.

Diskusjon

DETTE KAPITTELET INNEHOLDER DISKUSJON OG KONKLUSJON

DISKUSJON

INVITERENDE BYROM I KVADRATUREN

Dette kapitlet vil drøfte noen sentrale oppdagelser i oppgaven som bør legges til grunn for videre arbeide med Kvadraturen. Diskusjonen begrenser seg til å ta for seg løsningsforslag.

Drøftingen vil ta utgangspunkt i disse antagelsene:

- Det er ingen selvfølge at Fjordbyen bidrar til en positiv utvikling i Kvadraturen.
  - o Det er ikke tilstrekkelig å henvise til eksisterende positive endringskrefter i området.
- Gårdsrommene og passasjene representerer et unikt potensial for revitalisering av Kvadraturen.
- Kirkegata kan utgjøre en vital streng mellom kjernen av Kvadraturen og dens omgivelser.

POSITIV UTVIKLING I KVADRATUREN, EN SELVFØLGE?

Det er flere eksempler på et ønske om byliv i Kvadraturen. Handlingsplanen Ny Giv fra 2009 er laget på bestilling fra Byråden i Oslo Kommune. Likevel ser vi at kun et fåtall av tiltakene i planen er blitt satt i live.

Det kommer frem av samtaler med involverte fra Plan- og bygningsetaten at man ser på Kvadraturen som et område hvor det er positive krefter i sving, men at kreftene virker over lang tid. Om man ser

Kvadraturen i tiårsperspektiver, og måler positiv utvikling i utbygging av hoteller, boliger og høyere leiepriser er dette en korrekt observasjon.

Det er likevel en viktig observasjon at Kvadraturs positive endringskrefter kun omfatter deler av området. En annen viktig oppdagelse i oppgavens registreringer er det faktum at Kvadraturs tidligere vitale kulturinstitusjoner nå flagges ut av området, uten at det foreligger offisielle planer for hva som skal erstatte dem.

Plan- og bygningsetaten har altså tro på at Kvadraturen vil utvikle seg i en positiv retning. Samtidig ser vi enkelte negative utviklingstrekk. For å utdype bildet er det viktig å se denne utviklingen i kontekst av den nye Fjordbyutviklingen som omkranser Kvadraturen.

Kjernen av Kvadraturen kan ikke konkurrere med Aker brygge, Tjuvholmen, og det kommende Bjørvika og Fillipstad, når det kommer til nye opparbeidede byrom med storstilte attraksjoner som trekkplaster. En antagelse er at et økt antall boliger og arbeidsplasser i de tilgrensende områdene vil gi Kvadraturen økt aktivitet i seg selv (Oslo Kommune, 2009). En slik antagelse tar ikke høyde for at man i dag har svært få grunner til å oppsøke og oppholde seg i Kvadraturen utover nødvendig gjennomfart og arbeid. Det er derfor lite sannsynlig at en utvikling i tilgrensende områder

vil forbedre situasjonene utover å øke mengde gjennomfart. At vitale kunstinstitusjoner også flagges ut til ny utvikling i Fjordbyen bidrar ytterligere til å forringe Kvadraturen i relasjon til sine omgivelser.

Her står man ovenfor et valg: å vente på at Kvadraturens positive endringskrefter skal komme til uttrykk i tiårsperspektiver, eller å jobbe mer aktivt for at Kvadraturen skal være en vital del av Oslo sentrum.

HVA SLAGS TYPE BYLIV?

Oslo sentrum vokser, og Kvadraturen ligger i kjernen av den nye sentrumsutviklingen. I Oslo bor det ca. 613 000 mennesker, (VisitOslo, 2012) og det er forventet at Bjørvika skal romme rundt 4.300 nye boliger og 20.000 arbeidsplasser.(Oslo kommune, 2003) Det er altså en betydelig økning i tetthet av mennesker i det nye sentrum.

Noen vil hevde at de offentlige byrommene i Fjordbyen er serieproduserte offentlige rom man alt vet fungerer. Disse har mål om høy tetthet av mennesker som til enhver tid skal representere byliv etter Gehls prinsipper. Man kan spørre seg om et konstant yrende liv er en reell målsetning. Er den forventede befolkningsveksten stor nok til å skape yrende liv kontinuerlig i hele Oslo Sentrum? Øznsker vi utelukkende arenaer som til en hver tid skal ha et gateliv tilsvarende Karl Johan og Aker Brygge? Man kan også spørre seg om dette i realiteten tilbyr mer til den besøkende enn til hverdagsborgeren og ikke nødvendigvis fremmer et reelt mangfold.

Kvadraturen vil her representere et supplement til den nye byen, som i større grad byr på varierte, rolige og mindre opparbeidede omgivelser. For å gjøre Kvadraturen til et sentrumsområde som supplerer resten av byen, er det vitalt å trigge en kontrollert positiv utvikling av området.

Her er det viktig ikke å glemme tomrommet som må fylles etter Astrup Fearnley og Samtidskunst museet. Kan man for eksempel erstatte funksjonene i lokalene med en universitetsfløy, teater eller et nytt museum og på den måten introdusere nye brukere av området som er kjent for å bidra til å vitalisere bydeler? Dette er en relevant strategi, men bidrar kun til å opprettholde dagens situasjon.

Utfordringen ligger i å komme frem til nøkkelstrategier som kan bidra til å gjøre Kvadraturen til et målpunkt i seg selv, både for gjennomfart og opphold.

GÅRDSROM OG PASSASJER SOM MÅLPUNKT

Denne oppgaven foreslår en utarbeidelse av gårdsrom og passasjer som en slik strategi, som vil bidra til å gjøre Kvadraturen til et målpunkt i Oslo sentrum. Gårdsrommene og passasjenes kvalitet ligger i deres originale utgangspunkt for spennende gangruter og uformelle rom for offentlig samhandling.

Gårdeierne er i dette tilfellet nøkkelen til at Kvadraturen skal bli en interessant del av Oslo sentrum. En gårdeiers initiativ vil i utgangspunktet handle om å kunne forvente å få tilbake investeringen i økt kommersiell inntjening og leieinntekt. Et slikt initiativ må oppstå på bakgrunn av en interesse. Det er planleggenes oppgave å synliggjøre potensialene innen de spesifikke gårdsrommene og gårdsrommene seg i mellom. Det er åpenbart at gårdsrommene kan omdannes til arenaer for handel og sosialt liv som forsterker og komplimenterer hverandre. Gårdsrommene kan generere god økonomi som eiendomsforvaltere og gårdeiere forstår verdien av

ET SPLEISEPROSJEKT FOR OPPARBEIDELSE AV GÅRDSOM OG PASSASJER

En måte å sikre en interesse for en slik utvikling er å opprette et fond som fordeles til initiativ. En form for subsidiering av private aktører som tar initiativ og gjøre sitt private gårdsrom til en del av det offentlige rom.

Eksempelvis kan man se for seg at en gårdeier i utgangspunktet er interessert i å gjøre en slik jobb. Katalysatoren for å få gårdeieren til å gjøre en slik jobb er en subsidie fra staten som tillater medfinansiering. Det bør ikke være krav til prosjektets størrelse da selv den minste bank vil være et viktig bidrag. En felles visjon for gårdsrommene og passasjene må utvikles. I en slik visjon må det tas stilling til at merverdien ligger i at hele Kvadraturen utvikles, utover de delene med størst investeringsvilje. Dette vil skje på sikt, men bør være et overordnet mål. Det må stå i fokus at Kvadraturen skal bli en åpen bydel hvor et reelt mangfold kommer til syne.

Forslaget er ikke ulikt Levende Oslos eksisterende rolle i Kvadraturen. Forskjellen ligger i et nytt fokus på hva det er som må prioriteres, og hvilke type rom som bør være i fokus for restaurering. Levende Oslo har et godt utgangspunkt som videreutvikler av dette konseptet. En vanlig årsak til det offentliges behov for standardiserte løsninger ligger i en forventning om videre vedlikehold med begrensede ressurser. En gårdeier vil i større grad ha interesse av å optimalisere gårdsrommet og la sine individuelle preferanser og behov styre designet. Varierte løsninger krever et mer nyansert vedlikehold enn det offentlige i utgangspunktet har mulighet til å gjennomføre. En løsning kan være å sørge for at initiativtager, og dermed gårdeier står som ansvarlig for å påkoste vedlikeholdet, men mottar støtte for å utføre det. Dette vil gjøre at utbyggers initiativ står i relasjon til en forventning om et vedlikehold. Vedlikeholdet blir ansett som utgangspunktet for hvert prosjekt men likevel søker å skape unike løsninger.

En utvikling av Kvadratures gårdsrom er en sentral del i å gjøre området til et målpunkt. Likevel må man ta innover seg at utfordringene i Kvadraturen ligger i kjernen, heller enn i randsonene og at det derfor er nødvendig å supplere med en strategi rundt gårdsrommene, med et aktivt grep for å bringe Kvadratures kjerne opp i dagen.

EN PRIORITERING AV KIRKEGATA

Denne oppgaven foreslår derfor en prioritering av Kirkegata som en forlengelse av Torggata, som setter kjernen av Kvadraturen i relasjon til sine omgivelser. Gaten er her et kommunalt ansvar som i prinsippet ofte utformes i henhold til Designhåndboken for Oslo sentrum; Estetisk plan 2005 (Evensen and Bygningsetaten, 2005). Det bør her poengteres at det er flere måter å utforme en gate på. Gateløpet fra Markeveien, via Torggata til Kirkegata har ulike funksjonelle sekvenser som fordrer ulike formsvar. For å gjøre Kirkegata til en del av en interessant ferdselsåre fra Grünerløkka til fjorden er det viktig å fremheve de ulike sekvenser, fremfor å benytte gjennomgående standarder. Slik situasjonen er i dag er dette også tilfellet i strengen mellom Grünerløkka og Stortorvet. Enkelte sekvenser, særlig i Kirkegata bør gjøres om til avsperrt gågate for å imøtekomme kravet om terrorsikring, og bør utføres på en måte mer tilpasset til gateliv.

SAMFERDSEL

Levende Oslo gjør en viktig jobb med å oppgradere gatene i Oslo sentrum. Men her er det ofte gatens prioritering i relasjon til andre prosjekter som er utslagsgivende for utbedring. Denne oppgave konkluderer med at Kirkegata potensielt sett kan bli en av Oslos viktigste gater som bindeledd mellom fjorden, sentrum og resten av byen. Levende Oslo kunne vurdere å gi denne gaten en høyere prioritering enn den har i dag, for dermed å sette i gang kontrollerte positive prosesser som påvirker hele Kvadraturen.

Videre arbeid bør se på alternativer for den planlagte forlengelsen av hovedsykkelveien fra Grünerløkka i strengen Torggata-Kirkegata. Det kommer frem av registreringer fra Kvadraturen at varelevering, terrorsikring og tilsvarende fortausbruk ofte gjør at ting står i veien for den eksisterende gjennomgående sykkelruten. Når enkelte sekvenser av gateløpet i tillegg blir omgjort til gågate skaper dette ytterligere konflikt mellom ulik fart i gaten. Et forslag for å imøtekomme denne utfordringen er å skille syklistene i to grupper. Gjennomfartssyklisten med behov for en gjennomgående rute med minst mulig avbrytelser, og syklisten med god tid, som godt kan tenke se å sykle i gaten med mennesker som går, varelevering og taxier. Det handler om å opparbeide et tilbud som bedre ivaretar den gruppen syklistene som ønsker høyere kontinuitet i gateløpet og gjennomgående standard. Slik det kommer frem av gatebruksplanen er det lite gunstig å blande gågater og transportsyklisten (Oslo kommune, 2010). Et alternativ er å legge sykkeltraséen for transportsyklisten i hver sin sidegate som også prioriterer gjennomfart for bil. For Kvadraturen tilfelle Dronningens gate og Kongensgate. I følge Statens Vegvesen (2007) kan sykkel fungere i gater med maks 30 km/t. Det er her en avveining om ikke bilen kan redusere fart, fremfor å kombinere gjennomfartssyklisten med gågater.

Det er ikke nødvendig å stenge hele Kirkegaten for biler, biler representerer aktivitet på samme måte som mennesker. Da Kvadraturen i søndre del spesielt sliter med lite aktivitet på kveldstid bør det så langt del lar seg gjøre tillates biltrafikk i søndre del av Kirkegaten. I nordre del av Torggata fungerer biltrafikken som treg og lite forstyrrende fordi gaten er sperret i nord og syd og dermed utgjør en blindgate. På samme måte vil Kirkegatens sperrede deler kunne veksles med deler hvor biltrafikk er tillat, med særlig tanke på å tilrettelegge for taxi og varelevering så langt det lar seg gjøre. Taxier er et viktig supplement

til kollektivtrafikk og bidrar til trygghet og aktivitet også på kvelden.

At kollektivtrafikk flyttes til Tollbugata og nordover etterlater søndre del av Kvadraturen forlatt, noe som kan bli en fremtidig utfordring på kveldstid. Bussen representerer en viktig gjennomgående tilstedeværelse i gaterommet som bør ivaretas så langt det lar seg gjøre. Man kan her vurdere mer fleksible løsninger for variasjon av bussens rute gjennom døgnet. I rushtid er det riktig å la bussen gå i Tollbugata og dermed sikre effektiv gjennomfart for bil og buss. Etter kl. 18.00 bør bussene også gå i Rådhusgata.

VIDERE ARBEIDE:

Denne diskusjonen peker på en del forhold som må tas på alvor av Oslo kommune og Kvadraturens gårdeiere for videre arbeide:

- Det er ingen selvfølge at Kvadraturen vil utvikles i en positiv retning som følge av fjordbyutviklingen.
- Det ligger et stort uforløst potensial i Kvadraturens gårdsrom og passasjer.
- Man bør her se på former som muliggjør samarbeide om finansiering og vedlikehold.
- Kirkegata bør prioriteres som en vital streng gjennom Kvadraturens kjerne og dens omgivelser.
- En gate kan planlegges på andre måter enn i henhold til standard.
- I et område med lite aktivitet i utgangspunktet, må man inkludere så mange aktører i gaten som mulig, dette inkludert bilen og syklisten, men på fotgjengerens premisser.

Konklusjon

Dette kapittelet ser på hvordan oppgaven svarer på problemfokus ut fra problemstilling.

PROBLEMSTILLINGEN

“Hvordan skape inviterende offentlige byrom i Kvadraturen, som gjør Kvadraturen til en vital del av Oslo sentrum”

Fokus i oppgaven ut fra dette:

- *Hva er et inviterende offentlig byrom?*
Inviterende byrom kan både defineres ut fra fysiske og prosessuelle premisser og på mange måter et subjektivt tema.

Et inviterende offentlig byrom er i utgangspunktet et byrom som forsøker å tiltrekke seg byens borgere. I relasjon til utvalgte teoretikere i oppgaven kan man observere to fremherskende utgangspunkt for å tiltrekke seg mennesker. Et med utgangspunkt i fritid og idealer i form og funksjon, og et med utgangspunkt i hverdagsliv hvor opplevelsen og rytme over tid vektlegges mer enn gjennomarbeidet design.

I oppgaven tolkes et inviterende offentlig byrom til at form og funksjon må imøtekomme lesbarhet, trygghet, mangfold, opplevelse og komfort i sin utforming. På samme tid må den fysiske og funksjonelle utformingen justeres etter stedets rytme gjennom å optimalisere variasjon og opplevelse i hverdagen. Hverdagen er et svært subjektivt og abstrakt begrep som fungerer som et teoretisk ideal mer enn et formgivningsprinsipp. Det er derfor helt nødvendig og også legge fysiske idealer til grunn for design.

- *Hvorfor er det i dag mindre inviterende offentlige byrom Kvadraturen?*

Det kommer frem av registreringene i kapittel tre at Kvadraturens ulike områder fungerer i ulik grad. Denne oppsummeringen er svært generell, men gir en indikasjon på noen hovedutfordringer. Disse er ikke nødvendigvis gjeldende for hele området, men er sterke bidragsyttere til å gi området sitt omdømme som lite inviterende.

Registreringen kan oppsummeres i tre hovedutfordringer.

1. Trege og kompliserte endringsprosesser.
2. Få grunner til opphold og gjennomfart utenom det nødvendige.
3. Negativ opplevelse og frykt.

Dette er tre deler som må ses i relasjon til hverandre. Trege og kompliserte endringsprosesser resulterer i at området ikke evner å tilpasse seg moderne forventninger og behov. Dette resulterer i at området har som utgangspunkt få grunner til opphold og gjennomfart utenom det nødvendige, men som kommer til kort ut fra moderne idealer om fritidsbyen. En konsekvens av at Kvadraturen ikke innfrir moderne behov som tilsier økt aktivitet og opphold, noe som igjen resulterer i få mennesker som utgangspunkt. Dette gir i seg selv grobunn for utrygghet på kveldstid, som forsterkes ytterligere av lyssky aktivitet som etter hvert har etablert seg.

- *Hvordan kan man skape inviterende offentlige byrom rom i Kvadraturen?*

Oppsummeringen av registreringene tilsier at utfordringene i Kvadraturen er mange. Dette kan skyldes at det i utgangspunktet er lite rom for endring og tilpassing til moderne forventninger til inviterende offentlige rom.

Dette kan det gjøres noe med ved å ta tak i Kvadrateurens kvaliteter og forsøke å fremheve disse på en måte som bidrar til økt grad av opplevelse ved opphold og gjennomfart.

Denne oppgaven foreslår at man må ta et aktivt standpunkt til Kvadrateurens utfordringer. En prioritering av Kvadrateurens gårdsrom og passasjer kan være en slik strategi. Utgangspunktet er å gjøre Kvadraturen til et interessant område. Dette vil gjøre Kvadraturen til et sted som skiller seg fra sine omgivelser, og som skaper opplevelse i hverdagen i tråd med Lefebvres teori.

- *Hvordan kan Kvadraturen bidra til å knytte fjorden til resterende deler av Oslo sentrum, og på den måten skape et helhetlig Oslo sentrum?*

Kvadrateurene havner gjennom den nye Fjordbyplanen i kjernen av oppmerksomhet. Kvadraturen kan potensielt sett være en vital gjennomfatsåre til tilgrensende områder. I denne oppgaven foreslås det at en vitalisering av kirkegata som vital streng gjennom Kvadraturen. Dette vil gi positive ringvirkninger, og bidra til å gjøre Oslo sentrum til en helhet.

Det er ingen garanti for at positive effekter fra Fjordbyutviklingen, og desto viktigere å samle kreftene om å prioritere en gate.

I Kirkegata, gårdsrommene og passasjene ligger noen av Kvadrateurens uforløste potensialer. Gårdsrommene bidrar til bred variasjon og et mangfold av atmosfærer. Videre vil en utarbeidelse av Kirkegata gjennom kjernen av Kvadraturen bidra til å knytte fjorden, Oslo sentrum og byen nordover sammen

Til sammen utgjør disse to forslagne spennende gangruter og varierte uformelle rom for offentlig samhandling. Det kan derfor være et fint sted å begynne.

KILDEHENVISNING

BILDER KART OG ILLUSTRASJONER UTOVER EGET ARBEIDE:

Figur 1. Kart over Oslo, materiale fra PBL. 2012 (Bearbeidet)

Figur 2-3. Utsnitt fra Ortofoto over Oslo, materiale fra PBL. 2012(Bearbeidet)

Figur 4. (Holden, 2012s.36)

Figur 5. Egen illustrasjon, bakgrunnsmateriale :

- Sentrumsplan for trikk og buss. Sluttrapport utarbeidet av Rambøll for Ruter.(Rambøll, 2012)
- Hjemmeside Ruter, reiseplanlegger.(Kartverk)
- (Oslo Kommune, 2008)
- (Oslo Kommune, 2009)

Figur 6.(White et al., 2012)

Figur 7.(Holden, 2012s.32)

Figur 8.(Oslo Kommune, 2008s.15)Bearbeidet

Figur 9.(Oslo Kommune, 2008s.13)Bearbeidet

Figur 10.(GehlArchitects, 2007)Bearbeidet

Figur 11. (Byantikvaren, 2013)Bearbeidet

Figur 12. (Oslo Kommune, Ikke oppgitt).Bearbeidet

Figur 13-14. (Oslo Kommune, 2009s.50)Bearbeidet

Figur 15.(Oslo Kommune, 2009s.28-29) Bearbeidet

Figur 16. Basert på LevendeOslo (2012)

Figur 17.(Butenschøn, 2009s.125)

Figur 18.(Butenschøn, 2009s.97 og s.131)

Figur 19. Infallatble Building, Jan Rothuizen(Urhahn et al., 2011s.49)

Figur 20.Foto fra nett: Lynch,Jacobs,Whyte,Gehl,Bettum og Lilleby

- http://en.wikipedia.org/wiki/Kevin_A._Lynch
- http://www.goodreads.com/photo/author/303432.William_H_Whyte
- <http://www.janejacobswalk.org/about-jane-jacobs-walk/meet-jane-jacobs/>
- http://www.usablemakeover.com/jan_gehl.html
- <http://www.umb.no/ilp/artikkel/ilp-studentenes-arbeider-skaper-debatt-i-tromso/>
- <http://www.umb.no/ilp/artikkel/ilp-studentenes-arbeider-skaper-debatt-i-tromso/>

Figur 21. Foto fra nett:

<http://www4.fnac.com/Henri-Lefebvre/ia45466>

Figur 22. Byantikvarens arkiv. Foto av foto, bearbeidet.

Figur 23 (Bishop and Williams, 2012)

Figur 24 (Urhahn et al., 2011)

Innholdsfortegnelse

BISHOP, P. & WILLIAMS, L. 2012. The temporary city, London, Routledge.

BUTENSCHØN, P. 2009. Byen: en bruksanvisning, Oslo, Aschehoug.

BYANTIKVAREN, O. 2013. Kvadraturen [Online]. <http://www.kvadraturenoslo.no/#>.

GEHLARCHITECTS 2007. Gader og byrom, Temahefte Bjørvika. Bjørvika Infrastruktur A/S. Ikke oppgitt.

HOLDEN, F. 2012. Christian IVs by : livet i Kvadraturen, Oslo, Dreyer.

KARTVERK, S. Kartverket [Online]. Available: <http://www.statkart.no/>.

LEVENDEOSLO 2012. Bylivsundersøkelsen - orientering for Funkjsons Utvalget. MLH. In: OSLO, L. & KOMMUNE, O. (eds.). Oslo.

OSLO KOMMUNE, B. Ikke oppgitt. Sikkerhet og byliv i Oslo sentrum. Foredrag.

OSLO KOMMUNE, L. O. 2008. Estetiske og arkitektoniske premisser for gatene i Kvadraturen. In: EBY (ed.). Oslo.

OSLO KOMMUNE, P. O. B. 2009. Ny giv i kvadraturen! Handlingsplan 2009-2014-2014. In: BYGNINGSETATEN, P. O. (ed.). Oslo: Oslo kommune.

RAMBØLL 2012. Sentrumsplan for trikk og buss. In: RUTER (ed.). Oslo.

URHAHN, G., BROEKMANS, T., FEENSTRA, S. & ERNSTEN, C. 2011. The Spontaneous city, Amsterdam, Book Industry Services.

WHITE, A. A., RODEO, A. A. & EKSPERTGRUPPE, E. 2012. Havnepromenader i Oslo

Strategi- og prinsippplan. Plan- og bygningsetaten, Eiendoms- og byfornyelsesetaten, Bymiljøetaten og Oslo Havn KF.

KILDER

- ALEXANDER, C. 1966. A city is not a tree. Design, London, Council of Industrial Design, N 206.
- BETTUM, O. & LILLEBY, E. 1998. Byens liv, Gaten som sosial arena.
- BUTENSCHØN, P. 2009. Byen: en bruksanvisning, Oslo, Aschehoug.
- BYANTIKVAREN, O. 2013. Kvadraturen [Online]. <http://www.kvadraturen oslo.no/#>.
- BØRRUD, E. 2008. Bymorfologisk ordliste. UMB.
- CHASE, J., CRAWFORD, M. & KALISKI, J. 2008. Everyday urbanism: featuring John Chase, Margaret Crawford, New York, Monacelli Press.
- CIVITAS, NORSAM & IN'BY 2012. Byliv i kvadraturen.
- DICTIONARY, C. E. 2013. Invite [Online]. Available: <http://dictionary.reference.com/browse/invite>.
- EVENSEN, T. T. & BYGNINGSETATEN, P. O. 2005. Estetisk plan 2005, Designhåndbok oslo Sentrum. In: BYGNINGSETATEN, P. O. & BYSTYRE, O. (eds.). Oslo.
- GEHL, J. 2010. Byer for mennesker, København, Bogværket.
- GEHLARCHITECTS 2007. Gader og byrom, Temahefte Bjørvika. Bjørvika Infrastruktur A/S. Ikke oppgitt.
- HOLDEN, F. 2012. Christian IVs by : livet i Kvadraturen, Oslo, Dreyer.
- JACOBS, J. 1961. The death and life of great American cities, New York, Modern Library.
- JUUL, H. 2009. Det Kendte i det fremmede, København, Arkitekturtidsskrift B.
- KOMMUNE, O., OSLO, L. & FAGUTVALGET 2008. Storgata, estetiske og arkitektoniske premisser. In: OSLO, L. & EBY (eds.). Oslo.
- KROGSTAD, M. 1996. Kristiania i sentrum, [Oslo], Fortidsminneforeningen, Oslo og Akershus avdeling.
- KVADRATURFORENINGEN 2013. Samtale med ansatt i Kvadraturforeningen.
- LEKSIKON, S. N. Store Norske Leksikon [Online]. <http://snl.no>.
- LEVENDEOSLO 2012. Bylivsundersøkelsen - orientering for Funkjsons Utvalget. MLH. In: OSLO, L. & KOMMUNE, O. (eds.). Oslo.
- LYNCH, K. 1960. The image of the city, Cambridge, Mass., M.I.T. Press.
- MERRIFIELDANDY 2006. Henri Lefebvre, A critical introduction, Great Britain
2. Park Square
Milton Park Abington
Oxon OX14 4RN, Routledge
Taylor & Francis Group
- MOLSTAD, K. & EGGESVIK, O. 2013. Byrådet stenger deler av Oslo sentrum. Oslo By, Aftenposten.
- OLSEN, I. A.-. 2012. Bjørvika-en mangfoldig sentrumsbydel. Master Masteroppgave, Inivertitetet i Stavanger.
- OSLO KOMMUNE, B. Ikke oppgitt. Sikkerhet og byliv i Oslo sentrum. Foredrag.
- OSLO KOMMUNE, B. F. M. O. S. 2012a. Revidert prinsippplan for gatebruken i Oslo sentrum. In: SAMFERDSELSETATEN (ed.). Oslo: Byråd for miljø og samferdsel.
- OSLO KOMMUNE, L. O. 2008a. Estetiske og arkitektoniske premisser for gatene i Kvadraturen. In: EBY (ed.).

Oslo.

OSLO KOMMUNE, L. O. 2012b. Levende Oslo-arbiedsplan 2012. In: ETATEN, E. O. B. (ed.). Oslo: Oslo Kommune.

OSLO KOMMUNE, P.-O. 2003a. Byutvikling i Bjørvika - Bispevika - Lohavn Reguleringsforslag til bystyret. In: PLAN OG BYGNINGSETATEN, A. B. (ed.).

OSLO KOMMUNE, P.-O. B. 2008b. Fjordbyplanen. In: OSLO KOMMUNE, P.-O. B. & BYUTVIKLING, A. F. (eds.). Oslo: Oslo kommune, Plan og bygningsetaten

OSLO KOMMUNE, P. O. B. 2009a. Kommunedelplan for byutvikling og bevaring i Indre Oslo 2009-2025. In: BYGNINGSETATEN, P. O. (ed.). Oslo.

OSLO KOMMUNE, P. O. B. 2009b. Ny giv i kvadraturen! Handlingsplan 2009-2014-2014. In: BYGNINGSETATEN, P. O. (ed.). Oslo: Oslo kommune.

OSLO KOMMUNE, P. O. B. 2011. Belysningsplan for Oslo Sentrum. In: BYGNINGSETATEN, P. O. (ed.). Oslo.

OSLO KOMMUNE, P. O. B., AVD. BYUTVIKLINGS 2005. Kommunedelplan for byutvikling og bevaring i indre Oslo 2005-2020. In: BYGNINGSETATEN, P. O. (ed.). Oslo

OSLO KOMMUNE, R. 2003b. Kulturminnevern i Oslo. In: RIKSANTIKVAREN (ed.). Oslo.

OSLO KOMMUNE, S. 2010. Oslo sentrum Prinsippplan for gatebruken. In: SAMFERDSELSETATEN (ed.). Oslo.

SAMARBEIDSUTVALGET FOR AKERSHUS-CHRISTIANIA 1984. Akershus-Christiania : ideer for en bydel, [S.l.], [s.n.].

STATENSVEGVESEN 2007. Lavrefart er bedre for alle.

URBANISM.ORG, N. Principles of urbanism [Online]. Available: <http://www.newurbanism.org/newurbanism/principles.html>.

VISITOSLO. 2012. Oslo, Norges hovedstad [Online]. Available: <http://www.visitoslo.com/no/artikler/norges-hovedstad/>.

WIKIPEDIA. Available: <http://no.wikipedia.org>.

WHYTE, W. H. 1990. City: rediscovering the center, New York, Doubleday.